

İçindekiler

-Kapitalizm Yağma, Sömürü ve Soykırım Düzenidir!	3
-Dünya Kapitalizminin “AltınÇocuğu”İsrail.....	12
-Komünistler Birliği’nden Komünist Enternasyonal’e -XI.....	21
-İnsanı İnsan Yapan Emektir.....	75
-Çin-Rusya Stratejik Koordinasyonu.....	99
-Yaşamı On Yıla Sığdıranlar.....	111

Fiyatı; 50 TL

Söz ve Eylem Yayınları adına İmtiyaz Sahibi
ve Yazı İşleri Müdürü Münir Köymen
Siyasi, Süreli, Yaygın Türkçe Yayın
Adres: Sırapınar mah. Kilim sok. No:2/1 Çek-
meköy_İstanbul
Baskı tarihi: Ağustos 2023

NAS Ajans Basım Yayın Tanıtım
Sanayi Ticaret Ltd. Şti. Adresi: ODİN
Topkapı Center Maltepe Mahallesi
Gümüşsuyu Caddesi No.:28/411
Zeytinburnu-İstanbul
Matbaa Sertifika No: 46523

İletişim: bilgi@sozveeylem.com

Kapitalizm Yağma, Sömürü ve Soykırım Düzenidir!

Kapitalizm tarihi sadece emeğin vahşi sömürüsü altında emekçilerin köleleştirilmesinin değil aynı zamanda soykırımların, etnik temizliklerin de tarihidir. Vahşi sömürü ve soykırım kapitalizmin gelişmesi, bir dünya sistemi haline gelmesiyle birlikte yol aldı ve en acımasız biçimlere büründü. Kapitalizm 1600’lu yıllardan başlayarak bir sömürge imparatorluğu olan İngiltere’de gelişmeye başladı. İngiliz burjuvazisi sömürgelerin yağması ile halklara karşı katliamları birleştirerek gelişip güçlendi. Asya Afrika, Latin Amerika’nın zenginlikleri yağmalanırken buna halkların kıyımı ve zorla asimilasyonu eşlik etti. 1900’ların başında İngiltere gerilerken ABD öne çıkmaya başladı. ABD vahşi sömürü ve etnik kıyım konusunda İngiltere’den daha az deneyimli değildi. Daha kurulmadan siyahlar ve yerlilere karşı yürütülen etnik temizlik, kurulurken iç savaşla birleşti.

Birinci paylaşım savaşında katliamlar Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarını kapsadı. Filistin sorunu tam da kapitalizmin emperyalist aşamaya yükseldiği bu dönüm noktasında ön plana çıkmaya başladı. Savaş öncesinde Yahudilere Filistin’de bir “Ulusal Yuva” kurma vaadi, İngiltere’nin Orta Doğu’yu işgaliyle gerçeklik kazanmaya başladı.

Tarihin kaydettiği ilk Yahudi devleti, MÖ. 1030 -1000 yıllarında Mısırda etnik temizliğe tabi tutulan Yahudilerin yerleştikleri “Kenan” bölgesinde kurdukları Yahudi Krallığı (Şaul Krallığı) idi. Yahudi krallığı MÖ. 930 da Kral Süleyman’ın ölümünden sonra ikiye bölündü.

Gücünü kaybeden Krallık MÖ. 722’de Asurlular tarafından yıkıldı. Bu tarihten milattan sonra 20. yüzyılın başlarına kadar Yahudiler dünyanın her bir yanına dağıldılar, gittikleri her yerde gettolar kurarak varlıklarını sürdürmeye çalıştılar ve sürekli baskı pogrom ve soykırımlara tabi tutuldular.

Yahudi krallığının yıkılmasından yaklaşık 2.600 yıl sonra Osmanlı ve Avrupa’daki Yahudiler 1897’de Filistin topraklarında bir Yahudi Devleti korumak amacıyla harekete geçtiler. 1897’de İsviçre’nin Basel kentinde bir Yahudi Kongresi toplandı. Kongre’de Filistin’de bir Yahudi devleti kurulması kararı alındı. Bu karar doğrultusunda Avrupa’nın çeşitli ülkeleri ve Osmanlı’dan Filistin’e Yahudi göçü başladı. Filistin bir Osmanlı toprağıydı ve Osmanlı padişah ve paşaları Filistin’e yönelik bu göçü Yahudilerin toprak sahibi olmasını sağlayarak kolaylaştırdı.

Yahudi “göçmenler” Filistin’e başka bir ülkeden sürüldükleri ya da herhangi bir tehciye, pogroma tabi tutuldukları için değil tam tersine bir devlet kurmak için geldiler ve şiddeti, katliamları ve etnik temizliği de kendileriyle birlikte getirdiler.

1887-1903 yılları arasında Filistin’e devlet kurmak için gelen Yahudilerin 25.000 civarında olduğu tahmin ediliyor. Bu sayı o dönemdeki Filistin nüfusunun % 6’sı kadardı. Göç takip eden yıllarda daha da arttı, paylaşım savaşının başladığı 1914’te gelindiğinde Filistin’deki Yahudilerin sayısı 60.000’nin üzerine çıktı. 1918’de Paylaşım savaşına ara verildiğinde Osmanlı’nın Afrika ve Orta Doğudaki toprakları galip devletler İngiltere Fransa arasında bölüşürdü. Sykes – Picot anlaşmalarıyla Ortadoğu’da o zamana kadar var olmayan devletler (Irak, Ürdün vb.) kuruldu. Filistin toprakları ise İngiliz mandasına bırakıldı. Daha savaş sürerken 1917’de Balfour deklarasyonu ile İngiltere Filistin’de bir Yahudi devleti kurulması kararını aldı ve hamiliğini üstlendi. İngiliz mandası altında Filistin’e Yahudi göçünde patlama yaşandı. 1922’de Filistin topraklarındaki Yahudi nüfusu hızla artmaya başladı. İngiltere’nin maddi ve manevi desteğini arkasına alan Yahudi silahlı gruplar Filistin yerleşimlerine baskınlar, düzenleyerek Filistinlileri yerlerinden sürmek için katliamlara yöneldiler. Bu gelişmelerle bölgede Filistin Yahudi çatışması başladı.

Yahudi pogromlarına karşı Ağustos 1929’da Filistin’de başlayan ayaklanma İngiliz ordusu tarafından bastırıldı. Bu Filistinlilere yönelik etnik temizliğin ilk denemesi idi. Ardından 1937 ve 1938’de de ben-

zer ayaklanmalar yaşandı. Bu kez ayaklanmalar bölgedeki kuvvetleri yetmeyince İngiltere'den getirilen takviye birliklerle ezildi.

İkinci Dünya Savaşı sonrası ve sonrasında Filistin'e Yahudi göçü de devam etti. Yahudi nüfus Filistin nüfusunun üçte birine kadar ulaştı. Savaş sonrasında tescillenen ABD hegemonyasıyla Filistin'deki Yahudilerin hamiliği ABD'ye geçti. BM'nin devreye sokulmasıyla sorun uluslararası bir boyut kazandı. 1947'de BM'nin Filistin topraklarında iki devletli bir çözüm önerisi 13 karşı 10 çekimser 33oyle kabul edildi. Kabul edilen BM önerisi açık bir biçimde Yahudilerden yanaydı. Toprakların %56,47'sinin Yahudilere, %43,53'ünün Filistinlilere kalmasını içeriyordu. Yahudiler bu kararı kabul ederken, Filistinliler adına hareket eden Arap Yüksek Komitesi kararı reddetti.

1847 Aralıkta Yahudi silahlı gruplar BM kararından aldıkları güç ve ABD'nin desteğiyle Arap köylerine daha yoğun saldırılar başlattı ve Yahudi Milli Konseyi İsrail devletinin kuruluşu için hazırlanan planı devreye soktu. Kuruluşun ilan edilmesinden önce İngiliz birlikleri bölgeye sevk edildi. 14 Mayıs 1949'da Telaviv'de toplanan Yahudi Milli Konseyi İsrail devletinin kurulduğunu ilan etti. İsrail devletini ilk tanıyanlar ABD ve SSCB oldu. İki dünyanın (kapitalist ve sosyalist dünya) 2670 yıl sonra İsrail devletinin yoktan var oluşunu kabul etmesi aynı zamanda gelecekte Filistin halkını bekleyen pogromlar, soykırımlar ve asimilasyonların da habercisiydi.

İsrail devletinin ilanına tek tepki Arap ülkelerinden geldi. Arap Birliği bu oldubittiye savaşıla karşılık verdi. Mısır, Suriye, Ürdün ve Irak birlikleri üç koldan İsrail'e saldırdı. Haziran 1948'de BM girişimiyle taraflar arasında ateşkes anlaşması imzalandı. Ateşkese rağmen çatışmalar 1948 sonuna kadar devam etti. Savaş Arap devletlerinin yenilgisiyle sonuçlandı. Bu savaş sonrasında bölge haritası ve demografisi önemli ölçüde değişti. İsrail'in elindeki toprak miktarı BM tarafından kabul edilmiş olan %54'ten % 78'e çıktı; 1943'te 539 bin olan Yahudi nüfus ise 1949'da 758 bine yükseldi. Filistin toprakları Arap devletleri ve İsrail arasında bölüşüldü. Gazze, Mısır'ın, Batı Şeria Ürdün'ün ege-menliğine geçti. Kudüs İsrail ile Ürdün arasında, Batı Kudüs İsrail'e, Doğusu Ürdün'e kalacak biçimde bölüşüldü. Savaş sonrasında 700 bin Filistinli mülteci olarak, 250 bini Gazze'ye, 450 bini Ürdün ağırlıklı olmak üzere çeşitli Arap devletlerine sığındı.

Savaş sonrasında İsrail'in Filistinlilere karşı saldırı ve pogromları

sürerken, Arap ülkelerinde (Mısır, Suriye, Libya, Yemen vb.) yaşayan Yahudilere karşı baskı ve saldırılar da arttı. Bu baskı ve saldırılarla birlikte İsrail'e göç de hızlandı. Savaşın sonuçlarından bir diğeri de bir kısım Arap ülkelerinde (Mısır, Suriye, Irak vb.) darbelerle iktidarların değişmesi oldu.

Temmuz 1952'de ordudaki Hür Subaylar Hareketi lideri Abdülnasır'ın darbeyle iktidara gelmesi ve 1956'da Süveyş Kanalını millileştirmesi, ikinci Arap İsrail savaşının başlamasına yol açtı. Süveyş kanalının millileştirilmesi, asıl olarak kanalın hissedarları arasında bulunan İngiltere ve Fransa'yı ilgilendiriyordu. ABD kanalın millileştirilmesiyle ortaya çıkan anlaşmazlığı çözmek için devreye girdi. Kanaldan yararlanan 24 ülkenin katılımıyla Londra'da bir konferans düzenlendi. Konferanstan bir sonuç çıkmayınca İngiltere ve Fransa Mısır'a karşı müdahale planı hazırladı. Plana göre önce İsrail Mısır'a saldırılacak ardından İngiltere ve Fransa devreye girecekti. Plan Ekim 1956'da uygulamaya konuldu. İsrail Mısır'ın Sina Yarımadasını işgal etti. Ardından İngiltere ve Fransa Mısır'ı havadan bombaladı, havadan indirilen kara birlikleriyle Süveyş kanalını ele geçirdi. Sovyetler Birliği'nin Fransa ve İngiltere birliklerinin geri çekilmemesi durumunda müdahalede bulunacağını açıklaması ve ABD'nin İngiliz ve Fransız birliklerinin geri çekilmesini istemesi sonucunda Fransa ve İngiltere geri çekilmek zorunda kaldı. Savaş Kanalın Mısır egemenliğinde kalması, Sina yarımadası ve Gazze'ye BM barış gücünün yerleştirilmesiyle sona erdi. Savaşın bu şekilde sona ermesi bölgede Sovyetler Birliği'nin etki alanını genişletirken Arap devletleri daha önce yaşanan travmadan kurtularak kendilerine güveni güçlendi. Arap devletleri, Sovyetler Birliğinin desteği ve kendi güçlerine duydukları güvenin artmasıyla Abdülnasır'ın liderliğinde 1967 savaşına hazırlandı.

1962'de Cezayir'in Fransa'ya karşı yürüttüğü savaşı kazanması, 1964'te FKÖ'nün ve Filistin Kurtuluş Cephesinin kurulması bu güveni daha da büyüttü. 1965'te Ürdün ve Suriye'nin İsrail'le artan sınır çatışmaları yeni bir Arap İsrail savaşının başlayacağını habercileri oldu. Mısır önderliğinde bir araya gelen Ürdün ve Suriye İsrail'e karşı bir saldırı başlatmak üzere anlaştılar. Ancak İsrail önce davrandı ve 5 Haziran 1967'de Mısır, Ürdün ve Suriye'yi bombalamaya başladı. Savaş çok kısa sürdü. 6 gün sonra 10 Haziran'da bütün hava kuvvetlerini kaybeden Mısır, Ürdün ve Suriye yönetimleri BM'nin ateşkes çağrısını

kabul etmek zorunda kaldı. İsrail bu savaşta Mısır'ın Sina yarımadasını, Suriye'nin Golan tepeleri ve daha önce Ürdün'e bırakılan Doğu Kudüs'ü ele geçirdi. Bu savaş İsrail Arap savaşında bir dönüm noktası oldu. Bu tarihe kadar Arap İsrail sorunu olarak devam eden Filistin sorunu Filistin Kurtuluş Cephesiyle – İsrail arasındaki bir savaşa dönüştü. Arap ülkeleri ile İsrail arasındaki savaş, kaybedilen toprakların geri alınması savaşı olarak sürdü. O döneme kadar İsrail devletine karşı çıkan Arap devletleri bu dönüşümle İsrail'in varlığını kabul etti.

Bağımsız ve Özgür Filistin amacını şiar edinen FKÖ Haziran 1964'te kuruldu. Birçok Filistinli grubu bir araya getiren örgütün El Fetih kanadının lideri olan Arafat 1969'da FKÖ'nün başkanı seçildi. FKÖ Arap Birliği, İslam Konferansı Örgütü ve BM tarafından Filistin halkının meşru temsilcisi olarak tanındı. Örgütün merkezi ve sürgünde kurduğu Sürgün Hükümeti 1970'de Ürdün'den Lübnan'a taşındı. FKÖ kurulduktan sonra İsrail'e yönelik bir çok eylemde bulundu. Bunların en önemlilerinden biri Ebu Nidal grubunun Münih Olimpiyatlarında İsrail spor kafilesine karşı düzenlediği eylemdi. Bu eylem sırasında 11 İsrailli sporcu öldürüldü.

1967 savaşından sonra Mısır, Sina yarımadasını geri almak için İsrail'le birçok kez çok etkili olmayan çatışmaya girdi. 1970'de Abdülnasır'ın ölümünden sonra Mısır başkanlığına Enver Sedat getirildi. ABD yanlısı olan Enver Sedat'ın iktidarı döneminde Mısır Sovyetler Birliği ilişkileri gerildi. İskenderiye'deki Sovyet deniz üssü kapatıldı, Sovyet uzmanları Mısır'dan kovuldu. Bu değişim gelecekte İsrail ile Mısır arasındaki uzlaşmanın, başka bir değişle, Mısırın İsrail'e boyun eğişinin ilk belirtisiydi. Ancak ona varana kadar iki ülke arasında tek anlaşmazlık konusu olarak kalan Sina Yarımadasının geri alınması gerekiyordu. Bu amaçla Ekim 1973'de Mısır ve Suriye kaybettikleri toprakları geri almak amacıyla işgal altındaki bölgelerde İsrail'e karşı ortak saldırıya geçtiler. Başlangıçta savaşın Suriye cephesinde gerileyen İsrail Ekim'de Suriye birliklerini geri püskürttü. Savaş 1967 sınırlarında tıkanı. Sina'daki savaş iki tarafın da fazla zayıyatıyla sürerken BM'nin ateşkes önerisiyle eski hatta herhangi bir değişikliğe yol açmadan sonuçlandı. Bu savaş İsrail'le Mısır'ın karşı karşıya geldiği son savaş oldu.

Enver Sedat 1977'de İsrail devletini tanıdığını açıkladı. Sedat'ın bu taahhüdü 1978'de Amerika'nın Maryland eyaletindeki Camp David'de Mısır ile İsrail arasında imzalanan anlaşmayla kayıt altına alındı. Mısır

Filistin'den desteğini geri çekme karşılığında işgal altındaki topraklarını (Sina yarımadası) geri aldı. İsrail karşıtı cephenin en güçlü ülkesini savaş denklemi dışına çıkardı. Bu tarih aynı zamanda Filistin davasına Arap devletlerinin desteğinin giderek azaldığı tarih oldu.

1977'de İsrail o güne kadar açıktan dile getirmediği Büyük İsrail hedefini açıkladı. Bunun anlamı işgal edilen yerler dışında bütün Filistin topraklarından sonra Ürdün ve Lübnan'ın İsrail topraklarına katılmasıydı.

İsrail'in Mısır'ın denklem dışına çıkartılmasından sonraki hedefi Lübnan'daki FKÖ'nün ezilmesi, bu mümkün değilse Lübnan'dan çıkartılmasıydı. Bu hedefini 1982'de Lübnan'a saldırarak elde etti. Kuzeyden kendi vatandaşlarına gelebilecek saldırıları önleme bahanesiyle Güney Lübnan'a girdi, Lübnan'ın başkenti Beyrut'a kadar ilerledi. Bu saldırı sırasında FKÖ Beyrut'tan çıkartıldı, Tunus'a yerleşti. İsrail Lübnan'da örgütlü aşırı sağcı Falanjistlerle birlikte Filistinli mültecilerin yaşadığı Sabra ve Şatila Mülteci Kamplarında kelimenin gerçek anlamıyla soykırım uyguladı.

FKÖ'nun Beyrut'tan çıkartılmasından sonra Filistin'de doğan boşluğu Hamas doldurmaya başladı. Hamas'ın kurucu lideri Şeyh Ahmet Yasin 1950'li yıllarda Mısır'daki Müslüman Kardeşler örgütüne katıldı. Gazze'de okul, cami ve hastanelerde çalışmalar yürüttü. Bu çalışmalar sırasında gerekse içinde komünistlerin yer aldığı FKÖ'nün gelişmesini engelleyebileceği düşünülerek hem Arap ülkeleri hem de İsrail tarafından desteklendi. 1984'te Şeyh Ahmet Yasin evinde ateşli silahlar bulundurduğu ve İsrail devletini yıkmak istediği gerekçesiyle Gazze'de tutuklandı. 1985'te İsrail ile Filistin Halk Kurtuluş Cephesi arasında yapılan tutuklu mübadelesi ile serbest bırakıldı. Hapisten çıktıktan sonra silahlı mücadeleye yöneldi. İsrailli bir sivilin kullandığı kamyonu Filistinli bir topluluğun üzerine sürerek dört kişiyi öldürmesi ve dokuz kişiyi yaralaması Gazze'de İntifada'yı başlattı. Hamas bu intifadanın hemen ardından kuruldu. Bildirilerle Filistinlileri intifadaya katılmaya çağırdı. İntifada, silahlara karşı barışçı mücadele araçları (grev , itaatsizlik vb.) yanında taşların silah olarak kullanıldığı, çocukların da yığınsal olarak katıldığı bir eylemdi. İntifada aralıklarla 1993'e kadar sürdü, çocuklar da içinde binlerce Filistinli İsrail ordusu tarafından öldürüldü. İntifada dünya halkları tarafından büyük bir destek gördü, Filistin halkının haklı mücadelesine ilgi ve desteği büyüttü.

Hamas yönlendirdiği bu ilk eylemle Filistin davasında önemli bir aktör olduğunu ortaya koydu. Hamas 1988’de yayınladığı bir manifestoyla amacının Filistin’de bir Müslüman devleti kurmak olduğunu açıkladı. Kendisini Müslüman Kardeşlerin Filistin kolu olarak tanımladı. Tek mücadele yöntemi olarak silahlı mücadeleyi seçerek, İsrail’e karşı cihat ilan etti. Hamas’a göre savaş İsraililer ile Araplar ve Filistinliler arasında bir savaş değil, Müslümanlar ile Yahudiler arasında, daha geniş boyutuyla İslam ve Batı uygarlığı arasındaki bir savaştı. Hamas, silahlı kanadı olan İzzettin El-Kassam Tugayları’nın kurulmasından sonra silahlı mücadeleyi, sivil hedefleri ve intihar saldırılarını içerecek biçimde genişletti

1988’de FKÖ, Cezayir toplantısında terörizmi kınayarak BM’nin İsrail’in 1967’de işgal ettiği topraklardan çekilmesi koşullarını içeren iki devletli çözümünü kabul ettiğini açıkladı. Temmuz 1993’de Oslo görüşmelerinde varılan anlaşmayla FKÖ, işgal ettiği topraklardan aşamalı olarak geri çekilmesi karşılığında İsrail devletini tanımayı kabul etti. Varılan anlaşmayla İsrail Batı Şeria’nın küçük bir bölümü ile Gazze’nin büyük bir bölümünden çekildi. Anlaşma asıl sorunlarda Filistin devleti, Kudüs’ün statüsü, işgal altındaki topraklarda kurulan Yahudi yerleşimleri ve 1948-1967 yılları arasında Filistin’den sürülen göçmenlerin geri dönmesi sorunları b elirsizliğini koruyordu. Hamas İsrail FKÖ arasında varılan anlaşmayı tanımadı. Anlaşmadan bir yıl sonra Arafat Filistin’e döndü. Filistin Özerk yönetimi (Filistin Ulusal İdaresi) başkanlığına getirildi. 1996’da yapılan seçimle Filistin’in seçilmiş başkanı oldu.

Anlaşmanın imzalanmasından sonraki yıllarda üzerinde anlaşılan ve anlaşılamayan konularda olumlu bir gelişme olmadığı halde Yahudi yerleşimleri ve Filistinlilere yönelik baskı ve ölümle sonuçlanan saldırılar devam etti. Taraflar II. Oslo görüşmeleri adı altında Eylül 1995’te Mısır’ın Taba kentinde yeniden bir araya geldi. İmzalanan anlaşmayla Batı Şeria üç bölgeye bölündü Doğu Kudüs ve El Halil haricindeki A bölgesi, İsrail kontrolüne bırakıldı. B bölgesi olarak adlandırılan Batı Şeria’nın %21’i Filistinliler ve İsrail’in ortak kontrolünde olacaktı ve C bölgesi olarak adlandırılan bölge İsrail’in kontrolüne verildi. Bu tavizlerin karşılığında İsrail’in verdiği tek taviz Filistinli tutukluların serbest bırakılması oldu. Böylece FKÖ Filistin üzerindeki temel haklarından, Kudüs’ün başkent olduğu bağımsız ve bütünsel Filistin’den

vazgeçerek bir sonraki İsrail saldırılarının ve toprak kayıplarının yolunu da açmış oldu.

Oslo görüşmeleri akabinde Filistin’de bir özerk yönetim kurulması, mevcut durumda herhangi bir değişime yol açmadı. Gazze’de İsrail işgali ve Batı Şeria’da yeni yerleşim yerleri yapımı hız kesmedi. İsrail’in Filistinlilere saldırıları buna karşı Hamas’ın İsrail hedeflerine ve sivillere yönelik eylemleri de devam etti. Temmuz 2000’de ABD başkanı, İsrail başbakanı ve Yaser Arafat arasında Camp David’de yapılan görüşme de mevcut durumda herhangi bir değişim sağlamadı.

28 Eylülde Filistin kasabı lakaplı Likut Lideri Ariel Şaron’un Mes-cid-i Aksa’ya girmesi Filistinliler arasında infiale yol açtı ve II. İntifada başladı. Kudüs’te başlayan intifada Batı Şeria’nın tümüne ve Gazze’ye yayıldı. İsrail ordusunun saldırıları ve Filistinli grupların bu saldırılara karşı geliştirdiği intihar saldırılarını da içeren eylemler 2005’e kadar sürdü. Çatışmaların en çok yoğunlaştığı bölge Gazze idi. İsrail Nisan 2002’de Batı Şeria’daki Cenin mülteci kampını kuşattı. Kaptan kalan yüzlerce mülteci öldürüldü.

Kasım 2004’te Yaser Arafat şaibeli bir biçimde öldü/öldürüldü. Yerine Mahmut Abbas getirildi.2000’de başlayan intifada Arafat’ın ölümünden sonra gerilemeye başladı. İsrail’in Gazze’deki işgale son vermeyi kabul etmesiyle sonlandı. İsrail askerleri Gazze’den ayrılrsa da Gazze kuşatma altında kalmaya devam etti. Arafat, Bağımsız ve Özgür Filistin şiarıyla 60’lı yıllarda başlattığı yolculuğu Kasım 2004’te Filistin halkının ve kendinin köleleşmesiyle sonuçlandırdı.

II. İntifadanın ardından Gazze Filistin özerk Yönetiminin kontrolüne geçti. Bu gelişmelerle birlikte Hamas FKÖ arasındaki ideolojik ve politik anlaşmazlıklara iki örgütü karşı karşıya getiren çatışmalar eklendi. Gazze’de yönetimdeki El Fetih grubuyla Hamas arasında anlaşmazlıklar kanlı çatışmalara dönüştü. Bu çatışmalar 2006 seçimi sonrasında büyüyerek sürdü. Filistin’de Ocak 2006’da yapılan parlamento seçimini Hamas büyük bir farkla kazandı. İsrail ve onu mutlak destekleyen ABD ve İngiltere Hamas’ın kuracağı hükümeti tanımayacaklarını açıkladı. Bunun anlamı Batı Şeria ve Gazze’ye yeni saldırılar ve katliamlar demektir. Buna rağmen Mart 2006’da İsmail Haniye başkanlığında Hamas hükümeti kuruldu. Hükümetin ortaya koyduğu program Kudüs’ün başkent olduğu bağımsız bir Filistin devleti, Filistinli göçmenlerin geri dönmesi, Filistinli tutukluların serbest bi-

rakılması gibi FKÖ'nün de kabul ettiği istemleri içeriyordu. Ayrılık noktaları programın, İsrail devletinin tanınmasının reddedilmesi ve Filistin'in işgale karşı silahlı mücadeleye başvurma hakkını içermesiydi. Hamas hükümeti içerde El Fetih'le yaşadığı sorunlar, dışarıda Filistin'e yardım eden devletlerin yardımı kesmesi ve İsrail'in Batı Şeria ve Gazze'ye yönelik saldırıları nedeniyle hükümet edemez duruma düştü. Hükümeti sekiz ay iktidarda kaldıktan sonra Aralık 2006'da Mahmud Abbas'ın seçimleri yenileme kararı almasıyla Hamas Gazze'ye çekildi. Gazze'ye çekilen Hamas'ın ilk işi El Fetih Güçlerini silah zoru ile Gazze'den çıkartılması oldu. Hamas'ın El Fetih'e karşı saldırıları 2008'e kadar sürdü. 2008'de El Fetih güçleri tümüyle Gazze'den çıkartıldı. Hamas Gazze'nin tek hakimi oldu. Bu hakimiyet Filistin tarihinde yeni bir dönüm noktası oldu. O zamana kadar uluslararası alanda Filistin İsrail sorunu olarak yer alan sorun, Gazze'yi kontrolü altına almasından itibaren, Hamas'ın sivillere yönelik saldırıları ve intihar eylemleri ön plana çıkartılarak Hamas Filistin sorunu olarak nitelendirilmeye başlandı.

Hamas Gazze'deki egemenliğine karşı tehdit oluşturacak tüm askeri ve muhalif güçleri ezdikten sonra İsrail saldırılarına karşı önlemlere yöneldi. Gazze'nin altında birbirine ve dışarıya (Mısır'a) bağlı bir tünel kent kurdu. Bu tüneller esas olarak İsrail'e karşı savunma ve saldırı amacıyla açılrsa da ekonomik faaliyetler için de kullanıldı. Bu tünellerin büyük bir kısmı Mısır'da Müslüman Kardeşlerin iktidarı (Mursi yönetimi) sırasında, 2013'de kapatıldı. Sisi Mursi'yi darbeyle devirip iktidarı alınca geri kalan tünellerin hepsi bombalanarak kapatıldı.

İsrail'in Batı Şeria'da yeni yerleşim yerleri ve Gazze'ye yönelik hava ve kara saldırıları aralıksız sürdü. Daha çok Gazze'ye yönelik olan bu saldırılar içinde, katliamlarla öne çıkanlar 2008 "Dökme Kurşun Operasyonu, 2010'da yardım götüren gemilere düzenlenen saldırı ve 2014'de 51 gün süren abluka ve saldırılardır. 1948'den bugüne Filistin halkına yönelik İsrail saldırıları hiç dinmeden devam etmiştir.

Dünya Kapitalizminin “Altın Çocuğu” İsrail

Bugün dünya bir paylaşım savaşının içinden geçiyor. Savaş bir kısım ülkede aktif olarak sürüyor. Birçok ülke ise savaşın öngününde. Savaş ocakları yeni ocakların eklenmesiyle büyüyor. Bütün ülkeler genel bir savaşın ayak seslerini duyuyor, savaşa hazırlanıyor. Bunu ülkelerin iç politikada aldıkları önlemler ve savaş harcamalarındaki astronomik artışlarda görebiliyoruz. Savaşa hazırlanan her ülkede savaş hali yasaları yürürlüğü sokuluyor. Devletlerin baskı ve ideolojik aygıtları ordular, polis örgütlenmesi, gizli servisler, yeniden organize ediliyor. Savaşta en çok ihtiyaç duyulan şoven milliyetçilik her fırsat kullanılarak köpürtülüyor. Kendi halkını savaşa hazırlamak için her devlet kendi düşmanını yaratıyor. Bu düşman üzerinden halklar savaş psikolojisi içine çekiliyor. Enformasyon yerini Dezenformasyona bırakıyor. Bütün bu çabalar analiz etme ve tepki verme yeteneğini yitirmiş güdümlü bir insan tipinin yaratılması içindir. Bugüne kadar alınan yol burjuvazinin bu alanda önemli bir başarı sağladığını gösteriyor.

İşbası Gazetesi önceki sayılarında ABD hegemonyasının güç kaybettiği Doğu Akdeniz, Ortadoğu ve Afrika'nın, emperyalist güçler arasındaki paylaşım savaşının keskin alanlarından biri olduğu sıklıkla dile getirildi. ABD bu alanda güç kaybeden hegemonyasını İsrail'i güçlendirerek korumaya çalışıyor. 2011'den bu yana bu alanda önemli bir mesafe de kaydetti. Ortadoğu'da İsrail'in karşısında yer alan Arap

devletleri, Irak, Suriye ve Libya ABD, İngiltere ve Fransa'nın saldırılarıyla yerle bir edilerek birer güç olmaktan çıkartıldı. Mısır'dan sonra S. Arabistan, BAE, Bahreyn, Ürdün vb. Abraham anlaşmalarıyla İsrail'le normalleşme sürecine sokuldu. Ama bunlar bölgede ABD hegemonyasındaki gerilemeyi durdurmaya yetmedi. Çin'in bölge ülkeleriyle (S. Arabistan, Mısır, BAE, Suriye) ekonomik, siyasi ve askeri ilişkilerinin gelişmesini önleyemedi. Afrika'da ise Çin'in etkisi giderek artıyor. Ukrayna'da NATO +Pasifik NATO ile savaş içinde olmasına rağmen Rusya'nın Afrika'daki etkinliğinde ciddi bir gerileme olmadı. Bu da paylaşım savaşının giderek büyüyeceğini gösteriyor.

7 Ekimde Hamas'ın saldırısıyla başlayan ve genel bir emperyalist savaşa dönüşme potansiyeli taşıyan Filistin İsrail savaşı ABD'nin hegemonya savaşının yeni bir evresidir.

Kapitalizmin tarihi sadece vahşi sömürü, baskı, zulüm ve savaşların tarihi değil, aynı zamanda halkların kıyımı, zorla asimilasyonu, ve soykırımı tarihidir. Bu tarih içinde pek çok halk, ulus devlet yaratma projelerine kurban edildi; soykırımı, asimilasyona uğratıldı. Emperyalizme ve sömürgeciliğe karşı bağımsızlık için mücadele eden pek çok halkın başına bombalar yağdırıldı. Siyasal bağımsızlığını kazanan pek çok devlet önce ekonomik, ardından politik baskılarla kapitalist bağımlılık zincirine vuruldu. Bu tablonun dışında kalan bir tek İsrail oldu. 1900'lerin başında önce ona devlet kuracakları bir yer tahsis edildi. Sonra cömert yardımlarla bir devlet kurmaları sağlandı. Peki neden? Bu 2745 yıl önce yurtlarından sürülen Yahudilerin, gittikleri her yerde baskı ve ayrımcılığa uğramalarından duyulan bir vicdan azabı mıydı? Hiç sanmıyoruz. Çünkü kapitalizmin tarihi bunun tam tersini doğruluyor. Bunun nedenini anlayabilmek için 1. Paylaşım savaşına bakmak yeterlidir. İlk kez bu savaşla birlikte petrolün kapitalizmin gelişmesinde belirleyici bir rol oynayacağı keşfedildi. Bu keşifle birlikte Ortadoğu'nun önemi de arttı. O tarihte dünya kapitalizminin hegemon gücü olan İngiltere Ortadoğu'yu denetlemek üzere güvenilir bir güce ihtiyaç duyuyordu. Bu görevi hala kapitalizmin öncesinde yaşayan geri Arapların göremeyeceği açıktı. Bu gücün zaten bir devlet kurmak için yola çıkan fanatik Yahudiler olduğu keşfedildi. İngiltere bu keşfi o tarihteki dışişleri bakanı olan Balfour'a borçluydu.

1900'lerin başında bir kongre kararı olan İsrail devleti, 1. Paylaşım savaşından sonra İngiltere'nin girişimiyle elle tutulur bir proje-

ye dönüştü. Bu proje 1917 - 1948 arasında Filistinlilerin yok edilmesi topraklarından sürülmesine bağlı olarak bir devlete dönüştü. O tarihten bu güne İsrail'in Araplara ve Filistinlilere yönelik baskı, savaş ve soykırımları sistematik bir biçimde sürdü. Filistinlilere yönelik katliam ve göçe dayalı yurtsuzlaştırma (etnik temizlik) her seferinde daha da yıkıcı oldu.

Dünya son iki aydır biri etnik temizlik, diğeri soykırımı da içeren etnik temizlik olmak üzere kapitalizmin iki vahşetine tanık oldu. Birincisi Dağlık Karabağ'da yaşanan etnik temizlik. Ağırlıklı olarak Ermenilerin yaşadığı Dağlık Karabağ Sovyetler birliği döneminde Azerbaycan içinde özerk bir bölgeydi. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra Azerbaycan Dağlık Karabağ'ın özerkliğini iptal etti. Azerbaycan'ın bu hamlesine Ermeniler bağımsızlık ilanıyla cevap verdi Bu gelişmenin ardından Azerbaycan Dağlık Karabağ'a saldırdı. Rusya'nın araya girmesiyle ateşkes sağlandı. Savaş Azerbaycan'ın toprak kaybıyla sonuçlandı. İkinci Karabağ savaşında ise Azerbaycan İsrail ve Türkiye'nin askeri desteğiyle kaybettiği toprakların çoğunu geri aldı. Ateşkestten sonra Azerbaycan Dağlık Karabağ'a yönelik saldırılarını aralıklarla sürdürdü. Ermenistan ile Dağlık Karabağ arasında ilişkiyi sağlayan Laçın koridorunu kapattı. (bu konuda daha ayrıntılı bilgi için Söz ve Eylemin 15. sayısında bakılabilir.)

ABD ve İngiltere ve İsrail uzun bir süreden beri Rusya'nın Transkafkasya'daki etkisini kırmak, buradaki üç devletten, Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan'dan oluşan Rusya karşıtı bir cephe kurmak için yoğun bir çaba içindeydi. Bu üç ülke ABD ve İngiltere tarafından adeta siyasi ve diplomatik baskı altına alınmıştı. Bu girişimin sonuca ulaşmasının en önemli engeli Azerbaycan'la Ermenistan arasında savaşa yol açan Dağlık Karabağ sorunuydu. Bu sorun halledilmeden Rusya'nın bölge üzerindeki nüfuzu kırılmazdı. Bunu sağlamanın tek yolu ise Ermenistan'ın Dağlık Karabağ'dan vazgeçirilmesi idi. ABD ve İngiltere'nin baskısıyla yaklaşık üç ay önce Ermenistan Başbakanı Paşinyan yaptığı açıklamayla Dağlık Karabağ'ın Azerbaycan toprağı olduğunu kabul etti. Bu ilk adımdı. Bunu İsrail'den aldığı askeri destekle, Azerbaycan'ın 19 Eylül'de Dağlık Karabağ' saldırısı izledi. Karabağ 24 saat boyunca bombalandı. Ukrayna savaşına odaklanan Rusya, Azerbaycan'ı karşıya almamaya özen göstererek ateşkesin sağlanmasında arabulucu oldu. İlk aşamada Karabağ'daki 120 bin bin Ermeni'nin 70

bini topraklarını terk ketti. Göç devam ediyor. Paşinyan'ın etnik temizliğin ardından yaptığı Rusya'yı suçlayıcı açıklamalar ABD, İngiltere ve İsrail'in en azından bu aşamada istediğini aldığını kanıtıyor.

Dağlık Karabağ Cumhuriyeti başbakanı yaptığı açıklamada 1 Ocak 2024'e kadar cumhuriyetin tasfiye edileceğini açıkladı. Yaşanan bu etnik temizliği dünya sessizce izledi. Kapitalist devletlerden bir karşı duruş zaten beklenemezdi. Yaralayıcı olan dünya halklarındaki sessizlikti. Bu kapitalizmin gelişmesiyle birlikte kendi insan tipini yarattığının son işaretlerinden biri oldu.

Filistin'de etnik temizliği de içeren ikinci soykırım girişimi 7 Ekim'de başladı. 7 Ekim'de Hamas Gazze'den İsrail'le karşı roket saldırısı düzenledi. Bu saldırıyla birlikte Hamas güçleri İsrail topraklarına girerek 28 yerleşim birimine saldırdılar. Bir askeri üssü ele geçirdiler. Girdikleri bu yerlerde biri üst düzey subay olmak üzere 100'ün üzerinde İsrailliyi rehin aldılar. Tüm bunlar uluslararası basında gizlendi, gazeteciler kendilerine oto sansür uyguladılar ya da hiçbir gazeteci bunları görüntülemeye cesaret edemedi. Basına servis edilen ise bir tek baskın sırasında 260 kişinin öldürüldüğü söylenen Supernova Festivalinde yaşananlar oldu. Festivalde yaşananlar canlı yayında dünya basınına servis edildi. Bu görüntüler İsrail'in Filistin halkına karşı uygulamaya koyacağı soykırımı örten bir şal görevi görecekti.

Hamas'ın "beklenmeyen" baskısıyla ilgili birçok senaryo ileri sürüldü. Bunlardan biri İsrail'in tıpkı ABD'nin 2. Paylaşım savaşında Pearl Harbour'da yaptığı gibi, Hamas'ın baskın hazırlığını bildiği halde saldırı sonrası girişeceği soykırımı gerekçe olması için bu saldırıya izin verdiğiydi. Bu tezin doğruluğunu destekleyen birden çok bulgu var. Her şeyden önce İsrail abluka altında tuttuğu Gazze'nin deyim yerindeyse her bir santimetre karesini izliyor. Gazze'de Hamas üyelerinden kat kat fazla MOSSAD ajanının olduğu başka bir gerçek. Saldırı öncesinde Hamas liderlerinin Lübnan'da Hizbullah ve İran yetkilileriyle defalarca görüştüğü de biliniyordu. Ayrıca saldırıdan hemen sonra Mısır istihbarat yetkilisi yaptığı açıklamada İsrail'i uyardıklarını söyledi. Açıklama, baskı yapılmış olmalı ki, bir gün sonra Mısır dışişleri tarafından yalanlandı. Bütün bunlar İsrail'in Gazze'deki saldırı hazırlığından haberdar olduğunu kanıtıyor. Ancak İsrail'in hesap edemediği saldırının zamanlamasıydı. Öyle anlaşıyor ki, Hamas saldırısı İsrail'in beklemediği bir anda ve iyi organize olarak gerçekleşti. Saldırı

sırasında ortaya çıkan güvenlik açıkları ve kara saldırısının sürekli ertelenmesi İsrail'in hazırlıksız yakalandığını gösteriyor.

İsrail'in Filistin'e saldırmak için bir gerekçeye ihtiyaç duyduğundan hareketle yapılan Pearl Harbour benzetmesi daha çok bir zorlama olarak görünüyor. İsrail bugüne kadar Filistin'e, Batı Şeria ve Gazze'ye yüzlerce kez saldırı düzenledi. Bu saldırılara bir gerekçe bulmaya gerek duymadı. Çünkü İsrail için Filistinlilerin varlığı zaten bir saldırı gerekçesidir. Bu durum İsrail'in Hamas saldırısını Filistin halkına yönelik yeni bir soykırım için bir fırsat olarak değerlendirdiği gerçeğini ortadan kaldırmıyor.

Ancak bugünkü soykırım saldırısı daha öncekilerden iki noktada farklıdır, birincisi, İsrail bir soykırım planlıyordu, bunun için kapitalist dünya devletlerinin ya açık ya da timsah gözyaşları dökerek kendinden yana olacağından emindi. Ama hükümetlere rağmen dünya halklarından tepki gelebilirdi, bu tepkileri en aza indirmek gerekiyordu. Tepkilerin büyümesi hükümetleri zorlayabilirdi. Gerçi Kapitalist devletler, halkların uzun bir süredir terörizm umacılarıyla düşünme ve tepki verme sistemlerini allak bullak ettiklerinden emindi, dezenformasyon aygıtları da görev başındaydı, ama yine de güçlü bir tepki ihtimali yok sayılamazdı.

İkincisi ise İsrail halkının neredeyse yarısı hükümet karşıtı eylemleriyle Ocak 1923 den beri sokaklardaydı. Muhalifleri kendi yanına çekebilmek için İsrail hükümetinin güçlü bir inandırıcıya ihtiyacı vardı ve festival baskını sırasında olanlar bunu fazlasıyla sağlayabilirdi. Öyle de oldu. Sokaklar boşaldı, hükümeti protesto edenlerin önemli bir kısmı savaş tamtamlarına esir oldu. Saldırının hemen ardından İsrail'in aldığı önlemler; savaş hükümeti kurulması, 330 bin yedeğin silah altına alınması, savaşla ilgili tüm sınırlamaların kaldırılması Filistin'e karşı bir soykırıma dönüştürüleceğini gösteriyor.

Filistinli Örgütlerin saldırısı karşısında dünya burjuva basını klasik silahına sarıldı. Filistin kurtuluşu için mücadele eden örgütler terör örgütleri, İsrail'e yönelik saldırı da terörizm olarak damgalandı. Bu yeni bir şey değildi, Filistin mücadelesi başından beri terörizmle damgalanmıştı. Bu tür damgalanma İsrail'i haklı çıkarmanın alışılmış yöntemiymiş. Dünya sosyalist basını da benzer bir tutum takındı. Bu da yeni değildi. FKÖ'nün İsrail'le girdiği uzlaşmadan bu yana kimi sosyalist çevreler terörizm suçlamasını silahlı mücadeleyi reddetmenin bir aracı

olarak kullanmaya başlamıştı. Bu sosyalist çevreler sivillere yönelik saldırılarının İsrail'in saldırısına bir gerekçe oluşturduğu, Filistin'li örgütlerin İsrail'in gücünü hesaba katmadan giriştikleri bu saldırının İsrail soykırımına zemin hazırladığını ileri sürdüler. Niyetler farklı olsa da sonuç aynı kapıya çıkıyor; Filistin halkına barışçı olmayan bir mücadelede kendisini "barışçı" yöntemlerle sınırlayarak süreç içinde yok olma seçeneği sunuluyor.

Filistin'li Örgütler ani saldırılarıyla İsrail'in Filistin Halkına dayattığı "barış içinde yok olma" planını bozdu. Saldırı öncesi gelişmeler bu planı deşifre ediyor. Gazze uzun bir süreden beri İsrail'in kuşatması altındaydı ve kuşatma her geçen gün biraz daha daraltılıyordu. Gazze'de yaşayan Filistinlilerin nasıl yaşayacaklarına, ne yiyip ne içeceklerine İsrail karar veriyordu. Batı Şeria'daki durum da bundan farklı değildi; FKÖ ile imzalanan Oslo anlaşmalarının bir cümlesine bile uyulmadı, ortadan kaldırılacağı söylenen Yahudi yerleşim yerleri yasallaştırıldı, İsrail devleti ve Yahudi yerleşimciler, deyim yerindeyse her gün Filistin topraklarından bir metre karesini direnenleri korkutarak, öldürerek işgal etmeye devam etti. Müslümanların kutsal mekânlarına saldırılar düzenlendi. Kudüs İsrail'in başkenti olarak ilan edildi, Doğu Kudüs'te yaşayanlar sürüldü, sürülüyor. Filistin halkının barışçı protestoları dahi kanla bastırıldı, bastırılıyor. Abraham anlaşmalarıyla İsrail'in Arap devletleri üzerindeki hegemonyası pekiştirilerek Filistin halkının izolasyonu süreci derinleştirildi. Bütün bunlar Filistin halkında geleceğe dair beklentileri yok etti. Filistin halkına adım adım yok olma dayatıldı. Filistinli örgütlere, Filistin halkına savaşma dışında başka bir seçenek bırakılmadı.

Filistinli örgütlerin İsrail'e karşı saldırısında en büyük kafa karışıklığına yol açan olgulardan bir diğeri de saldırının Hamas liderliğinde yürütülmesidir. Bu durum Hamas'ın sahip olduğu ideoloji ve kullandığı yöntemler nedeniyle sosyalist çevrelerde de ciddi bir kafa karışıklığına yol açtı. Filistinli örgütlerin İsrail'e saldırılarında kullandığı yöntemlerin doğruluğu veya yanlışlığı tartışılabilir olsa da bu tartıma, Filistin halkının mücadelesinin haklılığını ortadan kaldıramaz. Elbette savaşın amacıyla kullanılan yöntemler arasında bir uyum olmalıdır. Bu uyumu sağlayan örgütlerin sahip oldukları ideolojidir. Bugün Filistin mücadelesinde Gazze'de Hamas ve Batı Şeria'da El Fetih olmak üzere iki örgüt öne çıkıyor. İsrail'i tanımayan Hamas İslami bağımsız bir

Filistin'i savunurken, El Fetih ise İsrail'le uzlaşma halinde bir Filistin devletini savunuyor. El Fetih'in liberal burjuva bir Filistin devleti karşısında Hamas'ın dinci gerici bir Filistin devletini savunmuş olması yürütülen mücadelenin haklılığını yadsımanın bir gerekçesi olamaz. Hamas ve benzeri örgütlerin kullandıkları yöntemler (sivillerin bombalanması, intihar saldırıları vb.) bu örgütlerin sahip olduğu ideolojinin bir yansımasıdır. Ancak kullanılan yöntemler, yürütülmekte olan savaşın haklı bir savaş olduğu gerçeğini değiştirmez. Hatırlatmak gerekiyor; İsrail dünyanın en dinci devletlerinden biri olduğu halde, bugüne kadar hiçbir sosyalist parti ya da örgüt dinci olduğu için İsrail'in bağışsız bir devlet olmasına karşı çıkmamıştır.

İsrail'in Filistin halkına karşı uyguladığı etnik temizlik ve soykırım bugüne kadar olduğu gibi bugün de birkaç devlet hariç tüm kapitalist dünya tarafından açık ya da örtülü desteklenmektedir. İsrail savaşın ilk haftasında Gazze'ye kişi başına 2,5 kg düşecek ölçüde bomba yağdırdı. Doğrudan sivilleri hedef alan beyaz fosfor bombası kullandı. Hastaneleri, okulları, mülteci kamplarını, göçmen konvoylarını bombaladı. Filistin Halkı iki seçenekle, ya ölüm(soykırım) ya Filistin'i terk etme (etnik temizlik) ile karşı karşıya bırakıldı. Birkaçı dışında tüm kapitalist dünya bu katliama karşı ciddi bir tepki vermedi. Bazı devletler İsrail'in saldırılarını durdurması için sosyal medyadan çağrı yapan insanları fişledi, işten atılanlar, futbol takımlarından kovulanlar oldu vb.

Çünkü İsrail Kapitalizmin "altın çocuğudur" onun vasıtasıyla kuruldu, Filistin halkına karşı hangi yöntemle saldırırsa saldırısın onun tarafından korunuyor ve teşvik ediliyor. İsrail en büyük desteği bugüne kadar olduğu gibi ABD ve İngiltere'den görüyor. Daha saldırının ilk günü ABD bölgeye bir uçak gemisini gönderdi. ABD'yi İngiltere izledi savaş gemilerini Doğu Akdeniz'e sevk etti. ABD birincinin ardından ikinci uçak gemisini de bölgeye gönderdi. Bununla yetinmeyerek 2500 özel eğitimli ABD askeri İsrail'e yerleşti.

ABD ve İngiltere'nin bölgedeki bu yığınının amaçlarından biri şüphesiz İsrail'in güvenliğini sağlamak, İran'ın savaşa katılmasını önlemektir. Daha savaşın başladığı ilk gün hem ABD hem de İsrail'den yapılan, Hamas'ın saldırısının arkasında İran'ın olduğuna dair bir işarete sahip olmadıkları açıklaması İran'ı savaşın dışında tutulmak istediğini gösteriyor. ABD Genelkurmay başkanı "güç pozisyonumuz sadece İsrail'i desteklemek değil, aynı zamanda İsrail'le Hamas

arasındaki çatışmada diğer güçleri caydırma amacına” yönelik olduğu açıklamasını yapsa da, ABD’nin bölgede bu ölçüde yığınak yapması İran’ı savaş dışına tutmanın ötesinde bir amaca sahiptir. ABD, İsrail ile Arap ülkeleri arasında “normalleşme” sürecini başlatmış olsa da, bir süreden beri Ortadoğu ve Afrika’da bir güç kaybı yaşıyor. Aynı anlama gelmek üzere bu bölgede Rusya ve Çin’in etki alanı genişliyor. Özellikle Çin’in Afrika’da artan etkisi ve Arap ülkeleri ile olan ilişkilerin güçlenmesi ABD’nin bölge üzerindeki hegemonyası için ciddi bir tehdit oluşturuyor.

Filistin İsrail savaşının Arap ülkeleri ile ABD ve İsrail arasındaki ilişkilerde yol açacağı yeni kırılmalar bu tehdidi daha da büyütüyor. Arap ülkelerinden İsrail’e karşı henüz ciddi bir karşı çıkış olmasa da savaşın seyrine bağlı olarak bu durumun değişmesi muhtemeldir. Suudi Arabistan’ın “normalleşme” sürecini askıya alması bunun ilk belirtisidir. ABD’nin bölgedeki deniz hava ve kara yığnağı esas olarak hegemonyasında açılması muhtemel gedikleri kapamaya yönelik uzun vadeli bir önlemdir. Bu durum savaşın kısa vadede bitmeyeceğini ve büyüme ihtimalini barındırıyor. Nitekim Hamas’ın saldırısından sonra İsrail’in “Ortadoğu’da sınırların değişeceğini” açıklaması, Hizbullah’ın Gazze’ye kara harekâtını savaş nedeni sayması ve İran’ın Hizbullah’a karşı bir saldırıya sessiz kalmayacağını ilan etmesi savaşın büyümesini bir ihtimal olmaktan çıkarmaktadır. Bu durumun Rusya ve Çin’in bugüne kadarki konumlarında bir değişime yol açması kaçınılmazdır. Nitekim Putin, ABD uçak gemilerinin Rus füzelerinin hedefi içinde bulunduğunu hatırlatarak bu konum değişikliğinin ilk işaretini verdi.

Savaşın bundan sonra nasıl bir seyir izleyeceğini İsrail bombaları değil, Filistin Halkının iradesi belirleyecektir. İsrail bu iradeyi kırmak için sadece Filistin’i bombalamakla yetinmiyor. Filistin halkını Gazze ve Batı Şeria’dan çıkarmak için her yolu deniyor. İsrail Cumhurbaşkanı, Gazze’de yaşayanların tümünün savaştan sorumlu olduğunu söyledi. Bu soykırımın somut bir itirafıdır. İsrail’in başlangıçtan bu güne Filistin’de uyguladığı plan soykırım ve etnik temizliğe dayanıyor. Şimdi ise bu plan hiçbir kurala bağlı olmadan uygulanıyor. İsrail ölüm makinesi kadın çocuk demeden ölüm saçıyor. Öldürülemeyip sağ kalanlar Gazze’den sürülmeye çalışılıyor. Acımasız yöntemler kullanılıyor, üzerinde bombalar yağdırılan Filistin halkı aç ve susuz bırakılarak Gazze’yi terk etmeye zorlanıyor. Dünya sessiz. Gazze’den kovulanlara

Mısır'ın toprağı ve Katar'ın parasıyla yeni yerleşim yerlerinde yeni soykırımlar vaat ediliyor. Türkiye her zamanki gibi bağırıp çağırarak İsrail'in yanında konumlanıyor. Erdoğan ABD'ye atıp tutarak öldürülen, topraklarından edilen Filistin halkı üzerinden kendi kitlesini konsolide ediyor.

Filistin halkı kendi geleceğinin Gazze'yi, Filistin'i terk etmekte değil, Filistin'e sahip çıkmakta olduğunu bugün dünden daha çok kavramış durumda, Filistin'i terk etmeyi reddediyor. Bunun daha çok ölüm daha çok acı anlamına geldiğini biliyor, ama savaşın nihai sonucunu kendi iradesinin belirleyeceğini de biliyor.

Komünistler Birliği'nden Komünist Enternasyonal'e XI -

RSDİP İçindeki Kavga ve Komintern - IV

Mustafa Sağlam

Yol Ayrımı

Ekim 1923'te ortaya çıkan Parti krizinin görünüşteki nedeni ekonomik krizdi. Gerçekte ise Parti'de XII. Kongre öncesinde başlayan, Lenin'in iyileşmeyeceğinin belirginleşmesiyle birlikte gittikçe büyüyen liderlik savaşıydı. Bu savaşın bir cephesinde her kritik dönemde fraksiyoncu bir tutum izleyen Troçki ve onunla birlikte hareket eden yoldaşları vardı. Öteki cephe o kadar net değildi. Lenin'le en uzun süre bir arada bulunan Zinovyev bu süre içinde kimi olumsuzluklarla anılsa da Lenin sonrasının en güçlü ve en ihtiraslı adayı olarak öne çıkıyordu. Kamenev Zinovyev'in sadık bir destekçisiydi. Liderlik yarışına geç giren Stalin ise XII. Kongre'den güçlenerek çıkmıştı. Kongredeki performansıyla (kendine yönelik eleştirileri geri adım atmadan karşıladı) Zinovyev'in de önündeydi. Lenin'in eşi Krupskaya elindeki belgeleri dolaşıma sokarak iktidar mücadelesine yön vermeye çalışıyordu. Esas olarak Zinovyev'i desteklemekle birlikte Stalin karşıtlığıyla Troçki'ye de sıcak bakıyordu. Nitekim XII. Kongre öncesi Kamenev ve Troçki'yle bir blok kurmuş görünümündeydi.

XII. Kongre öncesinde, her kongrede Lenin'in sunduğu siyasi raporun kimin sunacağı tartışması Zinovyev'le Troçki'yi karşı karşıya

getirdi. Zinovyev ve onu izleyen Kamenev Stalin’le birlikte hareket etmeye başladı. Troçki’nin “troyka”adını verdiği ittifak bu Kongre’de gerçekleşti. Stalin Kongrede Zinovyev’i eleştiri bombardımanına tutan Osinski’ye karşı Zinovyev’i savunurken, Merkez Komitede bir “nüve” olduğunu “MK’de yılların çalışmasıyla oluşmuş bu nüveyi “ parçalamaya gücünün yetmeyeceğini söyleyerek Zinovyev ve Kamenev’le bir blok oluşturdıklarını fiilen kabul etti. Ancak Troçki’yle uğraşırken Stalin’in öne çıkması Zinovyev’i kaygılandıran bir başka olguydu. “10 Temmuz 1923’te Zinovyev ve Buharin uzunca bir tatil için Moskova’dan ayrılarak, tedavi edici “asitli sular”la (kislye vody) ünlü güney şehri Kiaslovodsk’a gittiler. Troçki de orada tatildeydi. (Kotkin -660)

Kiaslovodsk yakınlarında yapılan ve tarihe “mağara toplantısı” olarak geçen toplantıya Zinovyev’in çağrısıyla, Buharin, Petrograd sendika başkanı Grigory Yevdokimov; Sibiry ordusu komutanı Mikhail Lashevich; Kuzey Kafkas askeri bölgesi komutanı Klim Voroshilov katıldı. Ukrayna ve Kırım askerî bölgesi komutanı Mikhail Frunze ancak bir sonraki gün toplantıya dahil oldu. Kiaslovodsk’ta tatilde olan Troçki, ya çağrılmadığı ya da o sırada Kislovodsk’a gelen Amerikalı dostu Max Eastman’ın (MK kararıyla yasaklandığı halde Lenin’in “vasiyet”i Eastman’a iletilmiş ve o da vasiyeti yayınladı) ziyaretini kabul ettiği için toplantıya katılmadı/ katılamadı.

Mağara toplantısında Buharin Sekreteryanın Stalin’in yanına Zinovyev (ya da Kamenev) ve Troçki’nin eklenmesiyle yeniden organize edilmesini (“küçük bir politbüro”) önerdi. Öyle anlaşıyor ki bu önerinin hareket noktası Lenin’e ait olduğu ileri sürülen ve Stalin’in görevden alınmasını içeren nottu ve bu not başta Zinovyev olmak üzere Kamenev, Troçki ve Buharin tarafından da biliniyordu. (Bu konu “Vasiyet” başlığı altında ele alınacak)

Konu tartışıldı. Zinovyev ve Buharin dışında daha kimlerin kabul ettiği belli olmasa da Voroşilov öneriyi kesinlikle reddetti. Öneri Troçki’ye iletilmiş olmalı ki, Troçki de kabul etmedi.

Mağara toplantısından habersiz olan Stalin 25 ve 27 Temmuz’da Zinovyev’e iki mektup yazdı. Bu iki mektupta Stalin onların yokluğunda yaptığı bazı atamalarla ilgili olarak Zinovyev ve Buharin’i bilgilendiriyordu. Stalin 27 tarihli mektubunda Radek’in de karşı olduğu, Alman Komünist Partisinin 29 Ağustos’ta yapmayı planladığı “anti faşist Gün”ün iptal etmesini olumlu karşıladığını yazdı. Hâlbuki Zinovyev ve Buharin Alman Komünist Partisi Başkanı Brandler’e tam tersine

talimat vermişti. Zinovyev Stalin'in bu tavrını kendi alanına müdahale olarak değerlendirdi, Zinovyev'i kızdıran diğer bir konu da Stalin'in yaptığı bazı personel atamalarıydı. Benzer bir biçimde Buharin de Pravda redaktörlüğüne geçici olarak yapılan atamaya öfkelenmişti. Politburo kararıyla izin sürecinde Buharin'in yerine Preobrajenski atanmıştı, Preobrajenski'nin 'votka tekelinin yeniden uygulanmaya başlamasını protesto edip istifa edince, Stalin onun yerine Buharin tatliden dönene kadar, yeni bir atama yapmak zorunda kalmıştı, bu da Buharin'i öfkelenndirdi. (Tarihsel Belgeler Elektronik Kütüphanesi, RCP(b)-VKP(b) ve Komintern Merkez Komitesi Politbürosu. 1919-1943 (KE 1919-1943) No 102)

Lenin'in "vasiyet"inden bihaber olan Stalin'in bu uygulamaları Zinovyev ve Buharin'i Stalin'e karşı harekete geçirdi. Mağara toplantısı bu gelişmelerin bir sonucuydu. Toplantı, iç savaştan beri Stalin'le birlikte hareket eden Vorosilov'un karşı çıkışıyla başarısız olunca Zinovyev, Vorosilov'dan önce davranıp Stalin'i haberdar etme gereği duydu. Mağara toplantısından birkaç gün sonra, Tiflis'teki Güney Kafkas bölgesel parti komitesi başkanı Orjonikidze, Kislovodsk'a uğrayınca Zinovyev Orjonikidze'yi, mağara tartışmaları hakkında bilgilendirmek zorunda kaldı ve ona Stalin ve Kamenev'e ulaştırılmak üzere bir mektup verdi. Stalin'e yazdığı mektupta Sergo (Orjonikidze) ile konuşmasını, anlatılanları kötüye yormaması gerektiğini ve görüşlerini beklediğini yazdı. Ayrıca Yemelyanov'un Sverdlov üniversitesine atanmasının hata olduğunu belirtti. (KE 1919-1943 No: 105) Stalin Orjonikidze'nin kendine anlatıklarıyla ilgili Zinovyev'e yazdığı cevapta, sorunu doğrudan ortaya koymak yerine dolambaçlı yollara saptıklarını, Lenin'in sekreter hakkındaki mektubundan haberdar olmadığını, sekreter değişikliğinden yana olduğunu ama yeni "siyasi komiserlikler kurulmasına karşı" olduğunu belirtti.

"Stalin aynı gün (31 Temmuz) Zinovyev ve Buharin'e yazarak karşı saldırısını sürdürdü: *"Mektubunuzu [29 Temmuz tarihli] aldım, Sergo ile konuştum. Beni lanetlememeniz için ne yapmam istendiğini anlamıyorum ya da sorunun ne olduğunu?"* 7 Ağustos'ta, *"İlyiç'in [genel] sekreterle ilgili mektubundan söz etmek neden gerekiyordu- ki ben bundan habersizdim. Makam düşkünü olmadığım ve dolayısıyla da mektuplardan korkmayacağım belli değil mi?"* diye yazıyordu. *"Üyeleri birbirine gözdağı veren bir gruba ne denir?"* *"Genel sekreterlikte bir değişimi destekliyorum ama siyasi komiserlikler kurulmasına karşıyım*

(zaten siyasi komiserlerimiz az değil: Orgbüro, politbüro, genel kurul) (Kotkin 665) (Ayrıca KE Belgeler No: 108)

Stalin'in Genel Sekreterlikten ayrılmayı da içeren bu sert yanıtını Zinovyev ve Buharin 10 Ağustosta cevapladı; *"Evet, 12. Parti Kongresi'ne sizi yeniden genel sekreterliğe seçmemesini tavsiye eden bir Lenin mektubu var," ... "Biz (Buharin, Kamenev ve ben) bu mektup hakkında henüz sizinle konuşmamaya karar vermiştik. Bunun anlaşılır bir nedeni var: Zaten V. I. ile olan anlaşmazlıkları fazlasıyla sübjektif bir biçimde değerlendiriyorsunuz ve biz de sizin sinirinizi bozmak istemedik."* ... *"İlich yok. Dolayısıyla MERKEZ KOMİTE sekreterliğinin, nesnel bir şekilde bakacak olursak (size karşı kötü niyet beslemeksizin), Merkez Komite içinde oynamaya başlayacak rol, diğer yerel bir parti örgütünde sekreteryanın oynadığı rol gibidir. Yani, fiilen (resmen değil) her şeye karar verir. Bu bir gerçek ve reddetmek mümkün değil. Hiç kimse siyasi komiserlikler kurmak istemiyor. (Orgbüro, politbüro ve genel kurulu bile siyasi komiser addediyorsunuz!) ... Durum (Troçki ile ve çeşitli "platformlar" ile) giderek karmaşılaşıyor ve partide hoşnutsuzluk artıyor (yüzeysel bakmayın). Yani bu daha iyi bir birlikte çalışma arayışı. ... "Kumpas kurduğumuzu sakın düşünme."* (Kotkin, 665-666 / KE 1919-1943 No 107)

Zinovyev bu mektupla bir anlamda Stalin'in gönlünü almaya çalışırken, Mağara toplantısından hemen sonra Moskova'daki Kamenev'e Stalin'in görevden alınması gerektiğine dair sert bir mektup yazmıştı; *"Zinovyev, 30 Temmuz'da, Moskova'daki Kamenev'e Kislovodsk'tan bir mektup yazarak, Stalin'in buyurgan, kimseye danışmadan karar almasında onunla işbirliği yaptığı için Kamenev'i yerecekti Zinovyev, "Sen Moskova'dasın," diyordu. "En ufak bir etkin yok. Stalin'in bizimle dalga geçmesine imkân tanıyorsun."* Zinovyev çeşitli örnekler veriyor ve sonra ekliyordu: *"Stalin bu atamalarla ilgili kimseye danıştı mı? Tabii ki bize danışmadı."* Zinovyev'in (ve Buharin'in) başkanlık ettiği Komintern toplantılarında bile Stalin hâkimiyeti vardı: *"Stalin geliyor, şöyle bir bakıyor ve karar veriyor. Buharin ve ben sanki ölmüşüz- bize hiçbir şey sorulmuyor."* Zinovyev daha sonra can alıcı cümleyi yapıştırıyordu: *"Biz artık buna izin vermeyeceğiz. Parti, Stalin'in tek adam egemenliğinde bir süre geçirmeye (muhtemelen çok kısa) mahkûm olabilir, olsun. Ancak en azından ben, tüm bu kabalığın üstünü örtmeye niyetli değilim. Pratikte bir "üçlü yönetim" yok, Stalin'in diktatörlüğü var. İlyiç yüzde yüz haklıydı."* (Kotkin 663 / KE 1919-

1943 No 105)

Stalin Zinovyev'in atamalarla ilişkin eleştirilerine karşı Zinovyev ve Troçki'yi atamaların yapıldığı Orgbüro'da görev almaya çağırdı. Böylece bir uzlaşma noktası yakalandı. Ancak Zinovyev ve Troçki Orbüronun birkaç toplantısına katıldıktan sonra ortada görünmez oldular.

Mağara toplantısı Troçki'nin troyka iddiasını -en azından troykanın kalıcı bir blok olduğu iddiasını- doğrulamıyor. XII. Kongre'de Stalin'le birlikte hareket eden Kamenev ve Zinovyev Kongre'den kısa bir süre sonra, Buharin'in de katılımıyla Stalin'e karşı birleştiler. Troçki her iki durumda da dışarıdaydı. Ama bu Troçki için yeni bir şey değildi, X. Kongreden beri, bizzat Lenin'in girişimiyle önemli politbüro toplantıları Troçki olmadan yapılıyordu. Daha sonrasında ise Zinovyev ve Kamenev Stalin'e karşı Troçki'yle birlikte hareket edeceklerdi. Demek ki, ortada iddia edildiği gibi belirlenmiş bir troyka değil, konjonktüre göre belirlenen birçok troyka vardı.

Mağara toplantısı açıklanması gereken bazı gizleri de içeriyor. Birincisi, iddia edildiği üzere Lenin'in genel sekreterle ilgili notu -görevden alınması- itiraflardan da anlaşılacağı gibi XII. Kongre öncesinde, en azından, Kamenev, Buharin, Zinovyev hatta Troçki tarafından biliniyordu. (İ. Deutscher'e göre Troçki de mektuptan haberdardı; *"Onikinci Kongre'de seçilen genişletilmiş Merkez Komitesi Stalin'i yeniden Genel Sekreterliğe seçti. Troçki bunu önlemek için en ufak bir teşebbüste bulunmadı. Lenin'in, Stalin'in yerine başkasını getirmek istediğini bildiği halde Genel Sekreterliğe yeni bir aday göstermedi."* I.D. Troçki II-118) Buna rağmen Kongre'de bu konu ne açık ne de üstü kapalı olarak gündeme getirilmedi. Neden? Eğer "vasiyet" Lenin'in ölümünden sonra açılacaktıysa buna zaten uyulmadığı için bu geçerli bir neden olamaz. Geriye bir tek Lenin'in iyileşme olasılığı kalıyor ki, bu da "vasiyet"i Stalin'le ilgili ekinin gerçekliğine kuşku düşürüyor. İkinci giz, Toplantıya neden üç ordu komutanının davet edildiğiyle ilgilidir. Toplantıya katılan ordu komutanlarının ikisi (Yevdokimov ve Lashevich) Zinovyev'in Voroşilov ise Stalin'in yanındaydı. Frunze'nin Stalin'le ilgili bir sorunu olmasa da Stalin yandaşı sayılamazdı, zaten toplantıya geç katılmıştı. Böylesi bir toplantıya dört ordu komutanının davet edilmesi Stalin'e karşı bir darbe hazırlığının yapıldığı kanısını güçlendiriyor. Açıklanması gereken üçüncü giz Krupkaya'nın "vasiyeti" neden Stalin dışında önde gelen parti yöneticilerine verdiğidir. Bu durum Krupkaya'nın sadece partideki liderlik kavgasına karışmakla

kalmadığını, bizzat liderlik kavgasını Stalin aleyhine yönlendirmeye çalıştığını gösteriyor. Krupkaya'nın Stalin'e düşmanlığı ile ilgili birçok neden varsa da bunların üçü biliniyor. Biri daha önce değinilen Stalin'in Krupkaya'ya karşı kullandığı ağır sözler. Bu olay dış ticaret tekeli ile ilgili yaşanmıştı, tarih 21 Aralık 1922. İkincisi ise Gürcistan sorunu kapsamında Çerjinski raporuyla ilgili olarak yaşandı. 29 Ocak 1923'te Lenin bu raporu görmek istedi, ancak politbüro daha önce doktorların tavsiyesine uyarak Lenin'e devlet ve parti işleri konusunda bilgi verilmesini yasaklayan bir karar almıştı. Stalin Krupkaya'nın bu karara rağmen Lenin'e bilgi vermesine sinirlenerek ona ağır sözler söyledi. Üçüncü olay Lenin'in hastalığıyla ilgiliydi. Lenin hastalığının damar sertliği (fibröz plakların arteri tıkaması) olduğunu öğrendiğinde Stalin'le bu durumu konuştu ve kötüleşmesi durumunda kendisine siyanür verileceğine dair söz aldı. Stalin bu durumu politbüro'da açıkladı. Mayıs 1922'de Lenin aniden kötüleşince Stalin'i çağırttı ve sözünü yerine getirmesini istedi. *“30 Mayıs'ta Stalin Nikolai Buharin ile birlikte geldi. Buharin dışarıda bekledi ve Stalin'in Lenin ile görüşmesi beş dakika sürdü. Buharin ve Ulyanova ile birlikte arabaya doğru yürürken Stalin, Lenin'in “felç durumunda sahneyi terk etmesi için” siyanür isteğini hatırlattığını ve “bunun zamanı geldi,” dediğini açıkladı. Üçü besbelli ki, doktorlarla konuştuğu ve onların Lenin'in durumunun çaresiz olmadığını söylediği yalanını söylemek üzere Stalin'i yeniden odaya göndermeye karar vermişlerdi. Kozhevnikov (Lenin'in doktoru-y) not defterine şu kaydı düştü: “Stalin ziyareti. Suicidium [intihar] konusunu konuştular.”* (Kotkin 538)

17 Mart'ta Lenin'in isteği üzerine Krupskaya Stalin'i çağırdı ve siyanür verilmesini istedi. Stalin, Krupskaya'ya “zamanı gelince tereddüt etmeden isteğinizi yerine getireceğim,” şeklinde muğlak bir cevap verdi. Ancak politbüroya, “V. Ilich'in bu ricasını yerine getirecek gücüm yok ve bu görevi reddetmeliyim, zira insani de değil gerekli de.” Politbüro üyeleri Stalin'in oyalama taktiğini desteklediler. (Kotkin)

Stalin'in Krupskaya'nın siyanür isteğini Politbüroda açıklaması, Krupskaya'nın Stalin'e kızgınlığını daha da artırmış olmalı ki, Lenin'e ait olduğu iddia edilen ve aslında gizli olması gereken notu –Stalin'in Genel Sekreterlikten alınması- Zinovyev'e ilettili.

Parti krizinin ortaya çıkışı ve gelişimini tam olarak kavrayabilmek için 1923 yılında Sovyetler Birliğinin uluslararası konumu ve Komintern'deki gelişmelere de değinmek gerekiyor. 1923 yılının son çeyre-

ğinde içerde bu gelişmeler yaşanırken, Sovyetler Birliğinin uluslararası konumunda olumlu ve olumsuz gelişmeler oldu.

1922- 23 yılları konferanslarla geçen yıllardı. Avrupa’da Cenova, Lahey ve Lozan Konferansları yapıldı. Sovyet Rusya bu üç konferansta da temsil edildi. Konferanslar, Sovyet Rusya’nın katılan ülkeler tarafından resmi olmasa da fiili olarak tanınması anlamına geliyordu. Nisan 1922’de Almanya ile yapılan Rapallo anlaşması, hükümet değişmesi ve yerine daha gerici bir hükümetin geçmesine rağmen sorunsuz işliyordu. Birçok küçük Avrupa ülkesi Sovyet Rusya’yı (Almanya, Polonya, Baltık ülkeleri, İran, Türkiye Afganistan vb.) defacto olarak tanıdı. Sovyet Rusya’yı tanımakta ayak direyenler Avrupa’nın güçlü ülkeleri, Fransa, 1921 ticaret anlaşmasına rağmen İngiltere, İtalya, Norveç İsveç vb. ve ABD’ydi. Ocak 1923’te savaş tazminatlarını ödemediği için Almanya’nın Ruhr bölgesi Fransa tarafından işgal edildi. Sovyet yönetimi işgali kınadı, Komintern Avrupa işçi sınıfını Alman işçi sınıfının grev hareketine destek vermeye çağırdı. Fransa’nın Ruhr’u işgali Avrupa’da dengeyi Fransa lehine değiştirdi, İngiltere Almanya ilişkilerinde bir yumuşama yaşandı.

Sovyet Rusya adına olumlu gelişmelere yol açan bu hava 1923 Mart’ında İngiltere Dışişleri’nin ultimatomuyla gerildi. 30 Mart 1923’te İngiltere’nin Moskova Büyükelçisi, Sovyet hükümetine Dışişleri Halk Komiserliği’nde çalışan ve İngiltere adına casusluk yapmaktan tutuklanıp ölüm cezasına çaptırılan Katolik bir papazın idam kararının uygulanmamasını isteyen bir nota verdi. Dışişleri Halk Komiserliği bu notayı, egemen bir devletin içişlerine müdahale olarak değerlendiren sert bir notayla cevapladı. Bu nota teatisinin ardından İngiltere’de anti Sovyet propaganda kampanyası başlatıldı. Kampanya Mayıs 1923’te İngiliz Büyükelçisi’nin yeni bir notasıyla (Curzon ultimatomu) en tepe noktaya ulaştı. Nota’da, önceki sert nota için özür dilenmesi, 1920 yılında yakalanıp öldürülen İngiliz casusları için tazminat ödenmesi, Sovyet karasularında tutuklanan trol teknelerinin serbest bırakılması ve en önemlisi de Afganistan, İran’daki Sovyet elçiliklerinin kapatılması ve Komintern’in Hindistan’daki İngiltere karşıtı faaliyetlerine son verilmesi isteniyordu. Bunların kabul edilmemesi halinde Mart 1921’de imzalanan ticaret anlaşması feshedilecekti. Bu notanın ardından İngiliz Genel Kurmay Başkanı’nın Polonya ziyareti gerilimi daha da artırdı. Sovyet hükümeti bu gelişmeleri bir saldırı tehdidi olarak algıladı ve buna Moskova’da dev bir gösteriyle karşılık verdi. Sonuçta

Sovyet hükümeti elçilikler ve İngiltere'ye karşı faaliyetler dışındaki maddeleri kabul etti. Söz konusu ülkelerde Sovyet elçiliklerinin normal görevlerini yaptıklarını, Komintern'in hükümet otoritesinden bağımsız bir kurum olduğunu belirterek Komintern'in faaliyetlerinden sorumlu tutulamayacağını açıkladı. Kısa süren gerginlik 1923 sonunda İngiltere seçimlerini İşçi Partisi'nin kazanması ve İşçi Partisi-Liberal Parti hükümetinin kurulmasıyla yerini yumuşamaya bıraktı. Şubat 1924'te İngiltere Sovyetler Birliğini resmen tanıdı. Ardından 7 Şubat'ta Mussolini İtalya'sı SSCB'yi tanıdı. Bunu diğer devletler, Avusturya, Yunanistan, İsveç, Norveç vb. tanınması izledi. Geride Fransa ve onun etkisi altındaki devletler, Belçika, Romanya vb. kaldı.

Aynı dönemde Avrupa işçi ve komünist hareketinde de önemli gelişmeler oldu. Polonya, Bulgaristan ve Almanya'da grevler ve ayaklanmalar yaşandı. 1923 yılında bu üç ülkedeki gelişmeler Söz ve Eylem'in 16. Sayısında ayrıntılı olarak ele alındı. Burada kısa da olsa sadece sorunun Parti Krizi ile ilgili kısmına değineceğiz.

9 Haziran 1923'te Bulgaristan'da iktidardaki Bulgaristan Halk Çiftçi Birliği (BHÇB) hükümeti bir darbeye devrildi. BHÇB darbeye karşı ayaklanma çağrısı yaparken Bulgaristan Komünist Partisi (BKP) darbeyi kent ve kır burjuvazisinin arasında bir çatışma olarak değerlendiren tarafsızlığını açıkladı. Komintern BKP'nin bu tutumunu eleştirdi ve Ağustos 1923 müdahalesiyle Parti MK'sinde değişiklikler yapıldı (Dimitrov'un öne çıkışı). Yeni MK ayaklanma kararı aldı. Bu karar Komintern ve SBKP tarafından da desteklendi (KE 1919-1943 No:121) Sırf daha önceki hatayı telafi etmeye yönelik bu karar öncekinden daha vahim sonuçlara yol açtı. Ayaklanma başlamadan ezildi, BKP büyük güç kaybederek "mülteci parti" konumuna düştü.

Polonya'da Ağustos 1923'te Yukarı Silezya'da komünist, sosyalist ve partisiz işçilerin katıldığı bir toplantıda işçi hareketini yönetmek üzere 21'ler komitesi kuruldu. Bu komitenin girişimiyle 15 Ekim'de genel grev ilan edildi. Metal, demiryolu, posta, belediye işçilerinin katıldığı genel grev kısa sürede bölgeye yayıldı. Hükümet greve karşı olağanüstü hal ilan etti işçiler buna 5 Kasım'da Krakow'da silahlı ayaklanmayla karşılık verdi. Polonya Komünist Partisi ayaklanmaya sahip çıkmadı, gerekçe olarak dikkatlerini Alman devrimine verdiklerini açıkladı.

1923 yılının Komintern için en önemli gelişmesi şüphesiz Alman devriminin gündeme gelmesiydi. Almanya'da Mart 1921 yenilgisi ile

geri çekilen işçi hareketi 1922 sonuna doğru ekonomik krizin etkisiyle canlanmaya başladı. Buna siyasi kriz eşlik etti. 1920- 23 yılları arasında Almanya’da üç hükümet değişikliği yaşandı. Ocak 1923’te Alman Halk Partisi önderliğinde Cuno hükümeti kuruldu. Yeni hükümet Fransa’ya ödemeyi taahhüt ettiği savaş tazminatlarını ödeyemeyeceğini açıklayınca Fransa Ruhr’u işgal etti. İşçiler işgale iş yavaşlatma ve grevlerle karşılık verdi, KPD Alman ve Fransız işçi sınıfını Alman ve Fransız burjuvazine karşı savaşa çağırdı. Ruhr’un işgali, gerici ulusal hareketin gelişmesini hızlandırırken, artan enflasyon ve işsizlik de işçi hareketine yeni bir ivme kazandırdı. Haziran 1923’te işsizlik ve pahalılığı protesto eden gösteriler başladı. Gösterileri grevler izledi. Ağustos’ta Berlin fabrika konseyleri yaptıkları toplantıda Cuno hükümetinin istifası, “Proleter Yüzler’e (işçi savunma örgütleri) konan yasağın kaldırılması ve ücretlerin artırılması amacıyla grev kararı aldı. 14 Ağustos’ta başlayan grev 15 Ağustos’ta tüm ülkeye yayıldı. Cuno hükümeti istifa etmek zorunda kaldı. Yerine Sosyal Demokrat Parti üyesi üç bakanın yer aldığı yeni bir sağcı hükümet kuruldu. KPD işçilere genel grevin sürdürülmesi çağrısını yineledi, ancak yeni hükümetin sosyal demokrat bakanları ise işçilere grevin bitirilmesi çağrısında bulundu. Bu iki çağrı karşısında kararsız kalan grevciler yavaş yavaş işbaşı yapmaya başladı. Cuno hükümetinin düşmesi eyaletlerde farklı oluşumlara yol açtı. Saksonya ve Thüringen’de sosyal demokrat –sağcı ittifakına dayanan hükümet yerine KPD’nin sol sosyal demokratları desteklediği yeni bir hükümet kuruldu.

Grev hareketinin gerilemeye başlaması karşısında nasıl bir tavır alacağına karar veremeyen Bradler yönetimindeki KPD MK’si 29 Ağustos’ta “Anti- Faşist Gün” ilan ederek işçileri tüm ülke genelinde sokağa çıkmaya çağırdı ve hareket tarzını belirlemek üzere Komintern’e başvurdu. Komintern yönetimi Almanya’daki gelişmelerden bihaberdi. Haziranda düzenlenen Komintern plenumunda Almanya diye bir gündem maddesi bile yoktu. Komintern yönetiminin önemli isimleri (Troçki, Zinovyev ve Buharin) o sırada tatildaydı. Brandler’le ilişkilenen Radek provokasyonlara açık olacağı (çünkü KPD’nin sokağa çıkacak kitleleri saldırıya karşı koruyacak silahlı gücü yoktu) gerekçesiyle “Anti Faşist Gün”ün iptal edilmesini önerdi, Stalin de bu görüşteydi. Bu öneri üzerine “Anti Faşist Gün” iptal edilerek ancak KPD’nin güçlü olduğu yerlerde salon toplantıları yapılması kararı alındı.

Stalin 7 Ağustos’ta Alman sorununu görüşmek üzere tatildeki Troç-

ki, Zinovyev ve Buharin'i Moskova'ya çağırdı. Brandler de RKP(B) ve Komintern yönetimiyle görüşmek üzere Moskova'ya geldi. Brandler ve Radek ayaklanma konusunda kararsızdı. Brandler, Zinovyev ve Troçki tarafından ikna edildi. Radek ve Stalin Zinovyev ve Troçki'yle aynı görüşte değildi. Stalin, Alman komünistlerinin 1917 devrimindeki rezervlere, işçi sınıfının çoğunluğunun desteğine, köylülüğün sempatisine vb. sahip olmadığını sosyal demokratların işçi sınıfı içinde daha güçlü olduğunu belirterek "Almanların geri tutulması, teşvik edilmemesi" gerektiğini söyledi. Ancak karar Alman devriminin başlatılmasından yana çıktı. Stalin de bu karara uydu. (KE 1919-1943 NO. 108)

RKP politbüro toplantısında Alman devrimi ve bunun uluslararası ilişkilere yansması ele alındı. Fransa'nın Belçika ile birlikte Almanya'ya girebileceği, ayrıca Fransa'nın Polonya ve Romanya'yı da harekete geçirerek Sovyetler Birliğine karşı harekete geçebileceği üzerinde duruldu ve Kızıl Orduya hazırlıklarının tamamlanması emri verildi. Zinovyev bu fırsattan yararlanarak Troçki'nin Kızıl Ordu üzerindeki etkisini sınırlandırmak için Politbüro'ya Askeri Devrimci Komitenin Stalin, Voroşilov ve Leşeviç'in dail edilmesiyle genişletilmesini önerdi. *"Zinovyev'in bu hareketine üzülen ve kızan Troçki bütün görevlerinden, Savaş Komiserliğinden, Askerî Devrim Kurulundan, Politbüro'dan ve Merkez Komitesinden çekildiğini bildirdi. Alman Komünist Partisinde ihtilâl hazırlamak üzere "bir ihtilâl eri gibi" yurtdışına gönderilmesini istedi."* (I.D. Troçki -II-185)

Zinovyev Troçki'den aşağı kalmadı. Komintern başkanı olarak Almanya'ya kendisinin gitmesi gerektiğini söyledi. Stalin olaya müdahale etti. Troçki'nin istifası kabul edilmedi. Almanya'ya Radek, Pyatakov olmak üzere dört kişinin gönderilmesine karar verildi. Stalin Askeri Devrimci Komite üyesi olmayı kabul etmedi, ama Zinovyev teklifinde kısmen başarılı oldu, Voroşilov ve Laseviç Askeri Devrimci Komite üyesi oldu. Böylece Alman devrimi RKP içinde, özellikle Zinovyev ve Troçki arasındaki liderlik kavgasının bir aracına dönüştürüldü.

23 Ağustos 1923'te yapılan RKP MK toplantısında Zinovyev'in Alman devrimi üzerine tezleri görüşüldü. Zinovyev tezlerinde; Alman devriminin olgunlaştığını, işçi sınıfının aktif çoğunluğunun KPD'yı desteklediğini, Alman devriminin Avrupa devrimini tetikleyeceğini, Avrupa işçi köylü cumhuriyetleri bileşik devletleri sloganının hayata geçirilebileceğini, Alman devrimi zaferinin Sovyet Rusya'yı NEP'ten kurtaracağını vb. dile getirdi. Bu tezler tartışıldıktan sonra MK'nın Ey-

lül toplantısında küçük değişikliklerle kabul edildi. (KE 1919-1943 No: 120)

RKP Politbürosu, Komintern yönetimi, Almanya, Fransa, Çekoslovakya, Polonya parti temsilcilerinin 21 Eylül - 5 Ekim tarihleri arasında yaptıkları ortak toplantılarda Almanya sorunu görüşüldü, partilerin görevleri belirlendi ve ayaklanma günü tespit edildi. Troçki ayaklanmanın Ekim devriminin yıldönümüne (7 Kasım) denk getirilmesini istedi. Troçki'nin bu teklifine ayaklanma gününün çok önceden belirlenemeyeceği itirazları yapıldı. Troçki itirazları, *“derin bir sosyal krizden geçen bir ülkede ... parti emekçilerin şüphe getirmez çoğunluğu tarafından ...açıkça desteklenirken, partiye düşen görev de en yakın zamanda kesin bir tarih belirlemektir.”* diyerek cevapladı. Tartışmalar sonunda kesin bir tarih olmamak üzere ayaklanma tarihi 9 Kasım olarak belirlendi. (KE 1919-1943 No: 118)

Komintern yönetimi KPD'nin Saksonya ve Thüringen'deki sol sosyal demokrat hükümetlerine katılmasına karar verdi, Katılmanın gerekçesi ayaklanma için gerekli silahların bu yolla temin edileceğiydi. Brandler ve iki komünist parti yetkilisi Saksonya hükümetinde görev aldı. 21 Ekim'de Saksonya'da genel grev çağrısını görüşmek üzere bir toplantı yapıldı. Toplantıda 140'i fabrika konseylerini, 120'si sendika şubelerini, 79'ü denetim komitelerini (proleter yüzler) 66'si komünist parti örgütlerini ve 7'si Sosyal Demokrat Parti'yi temsilen 489 delege katıldı. Brandler konuşmasında genel grev çağrısı yaptı. Brandler'den sonra söz alan Sosyal Demokrat parti temsilcisi genel grev çağrısı yapma yetkisinin hükümette olduğunu, toplantıda böyle bir karar alınırsa SDP delegasyonunun toplantıyı terk edeceğini söyleyince toplantı karar alamadan dağıldı. 23 Ekim'de ordu birlikleri Saksonya'ya girdi. Sosyal demokratların ihaneti ve KPD'nin yetesiz hazırlığı ayaklanmanın başlamadan bitişine yol açtı. Parti yönetimi ayaklanma kararını geri çekti. Bundan haberdar olmayan Hamburg parti örgütü ayaklanmayı başlatsa da ayaklanma kısa sürede bastırıldı. Zinovyev ve Troçki'nin ayaklanmanın olgunlaştığı, işçi sınıfının çoğunluğunun komünist partiyi desteklediği tezleri havada kaldı. KPD MK'sini ikna eden Zinovyev ve Troçki başarısızlığın suçunu KPD MK'sine yükledi, KPD MK'si ise başarısızlığı sosyal demokratların ihanetine bağladı.

Bu kısa açıklamalardan sonra yeniden parti krizine dönersek; Ekonomik krize karşı oluşturulan komisyonların aldığı önlemlerle Ekim başında fiyat makası kapanmaya başladı, işçi ücretlerinde iyileşme

sağlandı, tek paraya geçişle paranın değer kaybetmesi yavaşladı. Çerjinski'nin başında olduğu Parti içinde ve dışındaki grupları araştırmak üzere kurulan üçüncü komisyonun çalışmaları sırasında İşçi Grubu ve İşçi Gerçeği gruplarının parti üyeleri arasında yandaşlarının olduğunu tespit etti. Bu gruplarla ilgili bilgisi olanların bildiklerini GPU'ya iletmelerinin her parti üyesinin ödevi olduğunu belirterek Politbüro'nun bu konuda karar almasını istedi. Troçki buna karşı çıkmadı. Ama 8 Ekim'de MK'ye bir mektup yazdı. Mektup MK'de görüşülmeden hastalığını öne sürerek dinlenmeye çekildi. "Troçki, Dzerjinski tarafından yapılan teklifin reddedilmesini Politbüro'dan açıkça istemedi. Sorundan kaçındı ve temel konu üzerinde durdu. 8 Ekim 1923'te Merkez Komitesine yazdığı bir mektupta şöyle diyordu: *"Bana öyle geliyor ki parti kollarında düşman unsurlar bulunduğunu parti örgütüne haber vermek üyelerin normal görevidir. Ekim ihtilâlinden altı yıl sonra bu konuda özel bir karar alınması gerekli olmamalıydı. Böyle bir kararın alınmasına ihtiyaç duyulması daha açık görülmeyen belirtiler arasında çok daha göze batan bir belirtidir."* Troçki mektubunda liderleri tabandan ayıran uçuruma değiniyor, bu uçurumun özellikte On ikinci Kongre'den beri açıldığını ve Stalin'in himaye sistemi yüzünden daha da derinleştiğini söylüyordu." ... Troçki Genel Sekreterin yetkilerini aştığını açıkça söylemiyordu. Daha ılımlı olmasını ve yetkilerini daha titizlikle kullanmasını istiyordu. ... Bununla birlikte parti, iç savaşta-ki disiplinin ağır baskısı altında artık yaşamamalıydı. Bunun yerini *"daha enerjik ve daha geniş bir parti sorumluluğu almalıdır... Bugünkü rejim ..Herhangi bir işçi demokrasisine, savaş komünizminin en sert döneminde uygulanan rejimden daha uzaktır."* "Sekreterliğin yaptığı seçme, parti mekanizmasının görülmemiş şekilde bürokratlaşmasından" sorumluydu. Sekreterler hiyerarşisi *"parti kamuoyunu yaralıyor"*, üyeleri kendi görüşlerini açıklamaktan, dahası kendi başarılarına görüş sahibi olmaktan alıkoyuyor ve tabana yalnızca emirler ve genelgelerle sesleniyordu. Bu bakımdan *"parti toplantılarında yapılacak açık fikir tartışmalarıyla ve üye kitlesinin parti örgütü üzerinde yapacağı etkilerle ortaya çıkamayan hoşnutsuzlukların... gizli olarak birikmesine ve gerginlikler yaratmış olmasına şaşmamalıdır."* (İD- Troçki -II-123-124)

Troçkiye göre ekonomik krizin nedeni de parti yönetimiydi. Politbüro krizin temellerine ineceği yerde buhranın belirtilerini inceleyecek birtakım komisyonlar kurmuştu. Parti içindeki karışıklığın nedeni de

krizin işçilerde yol açtığı huzursuzluğuydu. Bu huzursuzluğu yaratan ise merkezi bir planın olmayışydı. Yani herşey dönüp dolaşıp Troçki'nin öngördüğü gibi bir planın olmayışına düğümleniyordu.

Burada Deutscher'in Stalin'in himaye sistemi dediği şey Parti'de uygulanan il, ilçe komite sekreterleri ve önemli görevlere seçilenlerin Orgbüro ve MK tarafından tavsiye edilmesi ve seçim sonuçlarının bu kurumlar tarafından onaylanmasıydı. Bu uygulama Stalin'le başlamamıştı. *“Aralık 1921’de toplanan XI. Parti konferansı “vilayet parti komiteleri sekreterlerinin Ekim Devriminden önce parti üyesi, kaza komiteleri sekreterlerinin ise en az üç yıl süreyle parti üyesi olmaları gerektiği ve bu makamlara yapılacak atamaların “en yüksek parti otoritesi tarafından onaylanması” gerektiği yolunda bir karar tasarısını kabul etmişti. Bu karar 1922 Nisan’ındaki parti kongresince usulüne uygun olarak onaylanmıştı.”* (Fetret -305 dipnot)

Nitekim Troçki Aralık 1920’de sendikalar tartışması sırasında “sendikaları silkelemekten” söz ederek MK ve Orgbüronun yukardan aday gösterme uygulamasını, kitlelerin kültürel geriliğini ileri sürerek bizzat savunmuştu. (Fetret -325- Dip not)

Ayrıca Lenin Molotov’a yazdığı 24 ve 26 Mart 1922 tarihli iki mektupta sadece atamalarda değil partiye üye alımının da Kontrol komisyonu onayından geçmesini gerektiğini *“... yeni Parti üyelerinin alımı hakkında karar verecek kurumlarda bir şartlı çoğunluk oluşturulmalıdır; ... alım sadece İl Komitelerinin kararlarına değil, aynı zamanda Kontrol Komisyonlarının kararlarına da bağlı olmalıdır”* sözleriyle vurgulamıştı. (S. E. IX -351-354)

Troçki’ o ana kadar partideki sorunları politbüro dışına taşımadığını ama artık kendisini sınırlandırmayacağını, düşüncelerini partiyi çıkmazdan çıkaracak her üyeye aktaracağını açıklayarak mektubunu parti içi demokrasinin geliştirilmesi istemiyle bitirdi. Troçki daha önce bu ve benzer görüşleri (partinin bürokratlaşması, parti içi demokrasi yokluğu vb.) ileri süren İşçi Muhalefeti, Demokratik Merkezîyetçiler, İşçi Gerçeği, İşçi Grubu vb. gruplara karşı durmuştu. Ancak şimdi durum farklıydı, ortada bir liderlik mücadelesi vardı ve bu mücadeleyi kazanmak için daha önce karşı olunanların savunulması gerekiyorsa savunulmalıydı. Troçki bu mektubuyla parti içinde alttan alta süren liderlik yarışını da keskinleştirerek gün yüzüne çıkardı. Bu Bolşevik Parti tarihinde de yeni bir dönüm noktası oldu.

Troçki’nin 8 Ekim tarihli mektubundan bir hafta sonra, 15 Ekim’de

Troçki'nin mektubundaki görüşleri daha keskin biçimde ortaya koyan 46 imzalı yeni bir bildirge yayınlandı. 46'lar "partinin ortak yaşamına katılmayan genel kitlelerinden" değillerdi. Tersine çeşitli dönemlerde partide etkin konumlarda görev yapan ve parti politikalarını sürekli olarak eleştiren kişilerdi. İmzacıların sadece biri, Bubnov, MK üyesiydi. Birçoğu Ekim devrimi öncesinde, göçmenlik yıllarından beri Troçki'yle birlikteydi; Preorajenski, Antonov-Ovseyenko, İ.N. Smirnov, Rosengolts, Kosior, Eltsin, Muralov, Alskiy, Beloborodov vb. diğer kısmı ise eski sol komünistler, Demokratik Merkezîyetçilerden oluşuyordu; Pyatakov, Osinskiy, V.M. Smirnov, Yakovlev, Bobnov, Rafail, Sapronov vb.)

RKP Merkez Komitesi Siyasal Bürosu'na başlıklı bildirmede, "siyasi büronun çoğunluğunun (Troçki'yi dışarıda tutarak -y) politikasının parti için çok büyük felaketlerin habercisi olduğu", "parti önderliğinin hem ekonomik hem de parti içi ilişkiler alanında yetersiz" kaldığı, ekonomide, "sanayi, tarım, maliye ve ulaşım alanlarında "büyüklüğü tartışılmaz başarıların" "önderliğin yetersizliğine rağmen elde edildiğini", şimdi bunların tehlikede olduğu, eğer "planlı ve enerjik önlemler alınmazsa", "şimdiki önderlik yokluğu devam ederse" "siyasal karışıklıklara yol açacak son derece şiddetli bir ekonomik çöküş ihtimaliyle", karşı karşıya olunduğu, "dünya devriminin ve bütün ülkelerdeki işçi sınıfının yazgısının" buna bağlı olduğu belirtildikten sonra parti içi sorunlara değinildi; Yanlış önderliğin parti içi ilişkilerde de sürdüğü, "pratikte bireylerin tek yanlı görevlendirilmesi ve işlerin dar bir çerçevesinin düşüncelerine ve sempatilerine göre tek yanlı yürütüldüğü", bunun Partinin Sekreterlik hiyerarşisi ile "sessiz halk" arasında yukarıdan talimatla işe alınmış profesyonel parti memurları ile partinin ortak yaşamına katılmayan genel kitleleri arasında sürekli artan bir bölünmeye yol açtığı", parti üyelerinin parti politikası konusunda konuşmaya korktukları, bunun parti içinde yasadışı grupların oluşmasına zemin hazırladığı, "RKP MK'sinin ve taşra komitelerinin üyelerini seçen ve terfi ettiren, parti ve onun geniş kitleleri" olmadığı, partinin bir bürokratik aygıtla dönüştürüldüğü, bu rejimin hiçbir şekilde kabul edilemez olduğu vurgulandı. Bildirmede bu durumun 1921'deki X. kongreden beri varlığını sürdürdüğü, X. Kongre'de alınan hiziplerin yasaklanması kararı kastedilerek partiyi bu kongrede oluşan "bir hizbin yönettiği" ileri sürüldü. 46'lar Bildirgeyi şu sonuçla tamamladı; *"Hizipçi işleyiş ortadan kaldırılmalı ve bu öncelikle onu yarat-*

mış olanlar tarafından yapılmalı; var olan bu işleyişin yerini yoldaşça birlik ve parti içi demokrasi rejimi almalıdır. Yukarıda ifade edilenleri gerçekleştirmek; ekonomide, siyasette ve partide yaşanan krizden çıkış yolunda zorunlu önlemleri almak için, Merkez Komite'ye, ilk ve acil adım olarak, kendi üyeleriyle önde gelen ve en aktif parti çalışanlarının katılacağı bir konferans çağrısı yapmasını öneriyoruz. Bu konferansa davet edilecekler arasında mevcut durum konusunda Merkez Komite çoğunluğundan farklı düşüncelere sahip bir dizi yoldaş da yer almalıdır.” (Karanlık Çökerken -91-95)

Bildirgenin altındaki üç imza; Preorajenski, Breslav ve Serebryakov, Bildirge'nin tümünü temsil ediyordu. İmzacıların büyük kısmı Bildirge'yi şerh düşerek imzaladı. Konferans toplanması ise imzacıların ortak istemiydi. Bildirgenin altında imzası olmayan Radek ayrı bir bildiri yayınlayarak 46'ların bildirgesini destekledi.

Bildirgede Troçki'nin ismi olmasa da gerek birlikte hareket ettiği isimlerin başı çekmesi, gerekse metnin içeriğinin Troçki'nin mektubu ile aynı olması (Bürokratizm suçlaması, partide demokrasinin olmaması, sekretaryanın keyfi atamaları vb.) Troçki ile metnin yazarları arasında bir ilişkinin olduğunun kanıtıydı. İki metnin diğer bir ortak noktası ise yaşanmakta olan ekonomik krizden soyut bir biçimde (krizin varlığını kabul etme) söz edilmesi, hiçbir çözüm önerisinin yapılmamasıydı.

Hem Troçki'nin Mektubu hem de 46'ların bildirgesi, partideki krizin bundan önce yaşanan krizlerden çok farklı olduğunu ortaya koydu. Önceki krizler bir konu üzerindeki görüş ayrılıklarına (Brest barışı, uzmanların kullanılması, NEP, sendikalar sorunu vb.) kaynaklıydı. Bu kriz parti içinde ideolojik, politik, örgütsel konular başta olmak üzere ekonomi, dış politika alanlarında köklü görüş ayrılıkları olduğunu ortaya koydu. Bu alanlardaki görüş ayrılıklarına bir de liderlik mücadelesi eklenmişti. Artık biçimsel de olsa parti birliğinden söz edilemezdi.

Cevaplanması gereken soru ekonomik krizle ilgili alınan önlemlerin etkisini göstermeye başladığı bir zamanda Bolşevik Parti'nin böylesi keskin bir ayırım noktasına nasıl geldiği idi. Bu sorunun elbette birden fazla nedeni vardı. Bunlar içinde önemli görünen nedenlerin başında Lenin'in hastalığı geliyordu. Lenin Parti'nin ideolojik, politik ve örgütsel hattının temellerini belirliyordu. Lenin'in hastalık nedeniyle parti politikasına müdahale edememesi, parti içinde ideolojik politik ve örgütsel merkezin otoritesinin zayıflamasına yol açtı. Lenin'in bu

otoritesi Parti içinde, özellikle eski Bolşeviklerle, Partiye 1917’de katılan Troçki ve benzeri gruplar arasında uzlaşmayı sağlayarak, çatışmaların parti birliğini bozacak ölçünün dışına çıkmasını engelliyordu. Otorite boşluğu, farklı yaklaşımların kendilerini merkezi otorite olarak örgütlenme mücadelesini öne çıkardı. İkinci önemli neden hem Ekim Devrimi’nden önce hem de sonra Lenin’le Troçki’yi karşı karşıya getiren Troçki’nin “Orijinal Teorisi”ydi. Bu teori daha önce ayrıntılı olarak ele alındı. Teorinin üzerinde yükseldiği iki temel tezden biri, Rusya’da devrimin Avrupa’da, devrim gerçekleşmeden yaşayamayacağı, ikincisi ise Rus işçi sınıfının devrimi Avrupa’ya taşıyacağı, eğer o “kendi girişimiyle devrimi Avrupa topraklarına taşıyamazsa” bizzat Avrupa gericiliği onu “bunu yapmaya zorlayacaktı.” Troçki bu ikinci tezi emperyalist burjuvazinin Avrupa’daki herhangi bir devrime müdahalesini ve bu müdahalenin Sovyet Rusya’nın devreye girmesine yol açacağını öngörüyordu. Böylece Sovyet devrimi Avrupa devrimine yol açacak, bu da onun kurtuluşu olacaktı. (Daha geniş bilgi için Söz ve Eylem sayı 17)

Troçki bu teorisini hayata geçirmenin ilk şansını Brest-Litovsk barışı sırasında yakaladı. Almanya’yla barış imzalanmasına karşı çıktı. Çünkü onun teorisine göre Almanya ile savaş Alman proletaryasını ayağa kaldıracak ve Alman devrimi gerçekleşecekti. Sonuç biliniyor.

Şimdi 1923 Ekim’inde Troçki teorisini hayata geçirmek için “kulsursuz” koşullar yakalamıştı. Alman devrimi gündemdeydi, devrime ve Sovyetler Birliği’ne yönelik emperyalist bir müdahaleye karşı Kızıl Ordu’ya hazırlanma emri verilmişti, Komintern seksiyonları devredeydi. Üstelik koşullar Troçki’nin iktidarı alması için de elverişliydi; alınan önlemler etkili olsa da, ekonomik kriz, işçi sınıfı ve köylülük içinde memnuniyetsizlik sürüyordu. Alman devriminin zaferi sadece Avrupa’da değil, Sovyetler Birliği’nde de devrimci bir durum yaratmaya adaydı. Yani, her şey “Orijinal Teori’nin hayata geçmesi için mükemmeldi. Üstelik kendi anlatımına göre Lenin ile bir blok kurmuştu. Ancak Alman devrimi gerçekleşmeyince beklentilerin hiçbirisi de gerçekleşmedi.

Troçki’nin böyle düşünüp harekete geçtiğine dair elimizde hiçbir belge yok, ama bazı ipuçları var. Troçki’nin yıllar sonra yazdıkları bu konuda bize bir fikir vermektedir; “*Sol Muhalefet iktidarı ele geçirmeyi başaramaz; hatta bunu umut bile edemezdi, elbette en ileri görüşlü liderleri hariç tutuyorum. Sol Muhalefet’in, bir devrimci Marksist ör-*

gütin iktidar mücadelesi, ancak bir devrimci kabarış koşulları halinde hayal edilebilirdi. Böylesine koşullarda strateji, hükümete karşı saldırıganlığa, kitlelere doğrudan çağrıya, cepheden saldırıya dayanır.

Sol Muhalefet 'in böyle bir mücadelede hiç de küçük roller oynamamış olan ve böyle bir mücadelenin nasıl yürütüleceğini kendi tecrübeleriyle bilen üyeleri yok değildi. Fakat 1920'lerin başında ve daha sonra Rusya'da devrimci bir kabarış yoktu; tam tersine. Böylesi koşullarda, iktidar mücadelesi yürütmek söz konusu değildi.' (Cliff- Troçki-II-273)

Troçki her zamanki gibi yine suçlayacak birilerini bulmuştu. 1912'de Lenin'e, Bolşeviklere karşı Ağustos Bloğu 'nu kurup başarısız olduğunda Lenin'i destekleyen işçileri "çok sayıda ileri işçi politik olarak tam bir kafasızlık durumunda sık sık bölünmenin gayretli ajanları haline geliyor" diyerek suçlu ilan etti. 1920'de sendikalar tartışması sırasında da işçileri siyasal ve kültürel düzeylerinin düşüklüğü nedeniyle suçlamıştı. Şimdi de sorumlu "sessiz halk", "devrimci kabarış" yokluğuydu.

Bu kısa hatırlatmanın ardından, yeniden 46'lar Bildirgesi'nden sonra yaşananlara dönersek; 18 Ekim'de Politbüro'nun rutin toplantılarından birini yaptığı sırada Lenin Gorki'den Moskova'ya döndü, Kremlindeki çalışma ofisine gitti, kitaplığından 20'ye yakın kitap aldı. O sırada Politbüro toplantısı Kremlinde değil hastalığı nedeniyle Troçki'nin evinde yapılıyordu. Toplantının ana gündemi Alman devrimiydi. Lenin 19 Ekim'de tekerlekli sandalyeyle Moskova sokaklarını dolaştı. Bu onun Moskova'ya veda ziyareti oldu. 19 Ekim akşamı Politbüro'dan hiç kimseyle görüşmeden Gorki'ye döndü. 19 Ekim'de Politbüro üyesi ve aday üyesi 8 kişi Troçki'nin mektubu ve 46'ların bildirgesini eleştiren bir mektupla MK ve MKK'ya başvurdu. Politbüro'nun çoğunluğu mektubunda, Troçki'nin üstlendiği görevleri (STO'da hiç görülmediği, Sovnarkom yardımcılığını reddettiği) yerine getirmediği, "gerek ekonomik gerekse askeri alanda Troçki'nin diktatörlüğüne boyun eğmeyeceğini" açıklıyordu. (Fetret 328)

Devamında, "Eğer partimiz, 8 Ekim 1923 tarihli mektubundaki korkunç yanlışları reddetmesi için yoldaş Troçki'yi zorlamaz ise, sadece Komünist Parti değil ama tüm SSCB ve Alman devrimi büyük zarar görecektir" deniliyordu." (Kotkin - 683)

24 Ekim'de Troçki çatışmayı derinleştirici yeni bir adım daha attı. Bu kez Troçki'nin hedefinde isim vermese de doğrudan Stalin vardı.

Troçki dış ticaret konusunda Lenin'in kendi görüşünü benimsediğini, planlama konusunda ise görüşüne kısmen katıldığını belirttikten sonra Gürcü sorunu ve Rabkrin konusunda Lenin'in söylediklerini hatırlattı; *"Rabkrin'in başında en uzun süre kimin bulunduğunu hatırlasak, bu tanımlamanın milliyetler sorunu makalesinde olduğu gibi kimi hedef aldığını anlamak zor değildir."* (Fetret-329)

Hatırlanması gereken bir başka şey de Troçki'nin 5 ay önce yapılan XII. Kongre'de bu konularda hiçbir şey söylemediği, hatta salonda bile bulunmadığıydı.

Troçki'nin mektupları ve 46'ların Bildirgesi RKP(B) MK'si ve MKK'nin 25-27 Ekim ortak toplantısında (plenum) görüşüldü. Toplantıya 10 büyük parti il komitelerinden delegeler (parti tüzüğü partiyle ilgili önemli konularda büyük il komitelerinden delegelerin çağırılması uygulamasına olanak tanıyordu) ile 46'lar bildirgesini imzalayan 12 kişi çağırıldı.

"Politbüro, 25-27 Ekim tarihleri arasında Merkez Komite ve Merkez Denetim Komisyonu için ortak bir genel kurulun yanı sıra (yine Troçki'nin dairesinde) yeni bir toplantı yapmaya da karar verdi. 25 Ekim genel kurul açılış oturumunda, Stalin'in raporunun hemen ardından, Troçki kırk beş dakika sahne aldı. Troçki, hamlesinde, iki yıl önceki sendikalar tartışmasındaki rolü veri alınarak, aynı suçu yinelemekle suçlandığını söylüyor ama artık "Politbüro içinde bir diğer politbüro, Merkez Komite içinde bir diğer Merkez Komite olduğu için fiilen tartışmaların dışında bırakıldığını... sonuçta bu yola başvurmaya mecbur kaldığını" söylüyordu. Görünüşte açıklanamaz görünen tutumunu -Lenin'in hükümet başkan yardımcısı olma teklifini neden reddettiğini- açıklamaya çalışırken, 1917 yılında da Lenin'in işleri bakanı olması için yaptığı teklifi geri çevirdiğini anlatıyordu. "Hakikat şu ki, kişisel hayatımı ve gündelik faaliyetlerimi etkilemese de işimin kişisel bir boyutu çok büyük önem arz ediyor," diyordu. "Bu boyut benim Yahudi olmam. ... Lenin'in teklifini, daha önce olduğu gibi, düşmanlarımıza ülkemizin bir Yahudi tarafından yönetildiğini söyleme fırsatını vermemek için geri çevirdim." ... Genel Kurul'a yaptığı konuşmada Troçki, ... "Diğer işlerden alınarak devlet planlama komisyonuna gönderilirsem itiraz etmem," ... 'Eğer devlet planlama komisyonunun yeniden yapılandırılması, söz konusu olmaz ise Halk Komiserleri Konseyi'nde ne yapacağım?' Karakterinin, "üstünkörü iş yapılmasına, baştan sona düşünülmemiş işlere" tahammül etmeye uygun olmadığını iddia

ediyordu. Kapanışta, Troçki toplantıya katılanlardan kendisini hizipçilikle suçlamamalarını istedi. “Yoldaşlar, ... durumumu düşünmeye ve anlamaya çalışın. Aşırı derecede trajik koşullar altındaydım.” - Parti basını ve fisiltı kampanyası onu Lenin-karşısı olmakla, “Troçkizm” yaratmakla itham ediyordu; onun olmadığı toplantılar düzenleniyordu, çembere alınmış gibiydi: “Bunu kınamam gerekiyordu.” (Kotkin - 684)

Troçki’nin, Lenin’in içişleri halk komiseri olma teklifini kendisinin Yahudi olduğu için reddettiğini söylemesi ayrı bir trajedi, bir kere Bolşevik partinin üst yönetiminde Zinovyev, Kamenev, Sverdlov vb. birçok Yahudi vardı. Ayrıca devleti yöneten Halk Komiserler Konseyinin çoğunluğu Yahudi asıllıydı. Asıl trajedi ise “düşmanlara Sovyet Rusya’nın bir Yahudi tarafından yönetildiğini söylemek fırsatı vermemek” için Lenin’in önerisini reddeden Troçki’nin Büyük Rus Şovenizmine karşı savaşıma adına Gürcistan sorununu üstlenmesi idi.

Stalin Politbüro’da yaptığı konuşmada 46’lar grubunu ve Troçki’yi, Merkez Komite’nin “hataları” ile ilgili ifadelerini uygun parti kanallarının dışına taşıdıkları için suçladı. Devamla; “*şu anda merkezde bir tartışma özellikle tehlikeli olur. Hem köylüler hem de işçilerin bize güveni sarsılır; düşmanlarımız bunu zaaf olarak görür. Bu tür tartışmayı 1921’de yaşadık. O zaman fazlasıyla kaybettik. ... Lenin’in sendikalar komisyonundaki tartışmaları sınırlama önerisine uymayı reddederek bunu yeniden başlatan Troçki oldu. ... Troçki, bizi hizipleşmeye götürecek bu adımı tekrar attı.*” (Kotkin -684)

Toplantıda 12 muhalif adına konuşan Preorajenski 6 maddelik bir karar tasarısı sundu. Karar tasarısının temel içeriğini, parti ve devletle ilgili sorunların partinin tüm üyeleri tarafından tartışılması, bireysel ve toplu ifade özgürlüğü, parti basının tartışmaya açılması, merkezden aday gösterme uygulamasına son verilmesi, parti çalışanlarının liyakata göre seçilmesi vb. oluştuyordu. Preorajenski’nin karar tasarısı plenum tarafından reddedildi. Plenum Troçki’nin mektubu, 46’ların Bildirgesinin kınanması, ekonomiyle ilgili alınan önlemlerin hızlandırılması ve Parti içi demokrasinin geliştirilmesini içeren bir kararı 10 çekimser, 2 ret 102 oyla kabul etti. Kararda Troçki’nin mektubu “uluslararası devrimin ve partinin geçmekte olduğu bu en sorumluluk isteyen anda üstelik fraksiyoncu bir gruba (46’lar deklarasyonu) sinyal olarak hizmet gördüğü için muazzam bir siyasal hata” olarak tanımlanıyordu.(Fetret-330)

Kararda ayrıca Bildirgenin X. Kongre’de alınan fraksiyon yasağı

kapsamına girdiği, MK'nin bu "fraksiyonel, bölücü" bildirgeyi yayınlamamakta haklı olduğu belirtiliyor ve parti içi demokrasinin geliştirilmesi için harekete geçileceği kayıt altına alınıyordu. Zinovyev bu karar metnine dayanarak Ekim Devrimi'nin 7. yıl dönümü olan 7 Kasım'da parti içinde işçi demokrasinin uygulanmasının kaçınılmaz olduğunu duyurdu. Pravda'daki makalesinde gazetenin sütunlarının tartışmaya açıldığını belirterek parti üyeleri, sendikalar ve partisiz işçileri tartışmaya katılmaya davet etti. Böylece RKP(B) tarihinde "Yeni Yol", "Yeni Rota", "Yeni Akım" olarak adlandırılan süreç başlatıldı.

Başlangıçta tartışma ölçülü açıklamalarla sürerken 28 Kasım'da Preobrazenski'nin Pravda'da çıkan yazısıyla sertleşmeye başladı. Yazı Stalin'e yönelik olarak başlayan saldırıyı Lenin'e taşıdı. Preobrazenski yazısında partinin izlediği yanlış çizginin NEP'le birlikte başladığını, X. Kongrede alınan kararlarla izlenen çizginin bürokrasiyi güçlendirdiğini, parti yönetimiyle parti kitlelerinin birbirinden kopmasına yol açtığını savundu. Troçki Aralık ayına kadar sessiz kalmayı yeğledi. İleri sürülen nedeni hastalık olsa da bu Troçki'nin tartışmalarda izlediği, stratejiydi.

Stalin tartışmaya 2 Aralık'ta Krasnaya Bölge Komitesi'nin genişletilmiş toplantısında yaptığı konuşmayla dahil oldu. Stalin konuşmasına söyleyeceklerinin MK'nin değil, kişisel görüşleri olduğunu söyleyerek başladı. Tartışmanın açılması, iddia edildiği gibi yozlaşma ve dağılmanın değil, partinin gücünün sağlamlığının işaretiydi. Partideki "sakatlıklara" değindi, Başlıca sakatlığın; "partinin (onuncu, onbirinci ve onikinci) kongreleriyle belirlenmiş temel çizgisiyle örgütlerimizin bu çizgiyi yerel birimlerde yaşama geçirme yöntemi arasındaki çelişki" olarak açıkladı. Parti çizgisinin "partinin faaliyetlerine ilişkin önemli sorunların, elbette gecikmeye tahammülü olmayanlar ve askeri ya da diplomatik sırlar hariç, kesinlikle parti toplantılarında tartışılacağını öngördüğü" halde birçok yerel birimde MK'nin sorunları çözdüğü kabul edilerek tartışılmadığını vurguladı. Parti tüzüğünün (tüzük il komitesi sekreterlerinin Ekim devrimi öncesinden, bölge komite sekreterlerinin en az üç, yerel birim sekreterlerinin ise en az bir yıllık parti üyesi olmasını şart koyuyordu) sekreterlerin seçimiyle ilgili maddesinin seçime gerek yok gibi yanlış bir biçimde yorumlandığından söz etti. Merkez Komite'nin de "suçsuz olduğunu düşünmediğini" vurguladı. Bu ve benzer "kusurların" nedenlerini ise, parti örgütlerinin kendilerini "savaş döneminin belirli kalıntılarından henüz kurtaramamış" olmalarına,

“büyük ölçüde bürokratik” ve kısa sürede ortadan kaldırılamayacak olan devlet aygıtının parti üzerindeki basıncına bağladı. Bu bürokratik devlet aygıtı, onda çalışan partililerin bürokratlaşmasına yardımcı olmaktaydı. parti birimlerinin yeterince aktif olmamasına, yerel birimlerde yeteri kadar eğitilmiş yoldaşın yokluğuyla MK ile yerel birimler arasında iletişim kopukluklarından vb. söz etti. Bu kusurların ortadan kaldırılması için yapılması gerekenleri, “savaş komünizmi kalıntılarına karşı mücadele”, partinin kurumlar sisteminden çıkartılıp militan bir örgüte dönüştürülmesi, “parti üyelerinin etkinliklerinin artırılması”, “tartışmalara katılması”, “gerekli parti üyeliği süresine sahip insan yokluğu gibi üstesinden gelinemez engeller olmadığında, seçim ilkesinin bütün parti organları ve resmi görevlerde yaşama” geçirilmesi, fabrikalardaki parti birimlerinin işletmelerdeki sorunlara dahil edilmesi, partinin partisiz işçiler, köylüler, gençlik, kadınlar ve ordudaki faaliyetlerinin iyileştirilmesi vb. olmak üzere bir dizi maddede özetledi.

Stalin konuşmasını “iki aşırı uca”, “saplantıya” değinerek tamamladı. *“Birinci aşırı uç seçim ilkesiyle ilgili. Bu, ifadesini, “baştan sona” seçim isteyen yoldaşlarda buluyor. Seçim ilkesini savunduğumuza göre onu tam olarak uygulayalım. Parti üyeliği süresi mi? Onu ne için isteyelim ki? İstedığınızı seçin. Yoldaşlar, bu, yanlış bir yaklaşım. Parti bunu kabul etmeyecektir.” Stalin NEP koşullarında partiye sızmaların arttığını ve partinin buna tüzüksel önlemler aldığını hatırlattı. Stalin ikinci aşırı uçun muhalefetteki yoldaşların sınırsız tartışma isteğine gönderme yaparak tartışmanın sınırları sorunu olduğunu, tartışmayı öne çıkaranların “parti faaliyetinin diğer yanını, partinin kararlarının uygulanması için gerekli olan eylemi” unuttuklarını vurguladı. Bu iki uç noktanın iki olasılıktan birine yol açacağını söyledi; “Ya parti, bütünüyle aynı düşüncede olmak bu tür örgütlenmelerde mümkün olduğundan, bir tarikat, bir felsefe ekolüne dönüşme yönünde yozlaşacak ya da hiziplerin olduğu ve partinin bölündüğü noktaya kadar sürekli tartışan bir sürekli tartışma topluluğu haline gelecektir. Partimiz bu olasılıklardan hiçbirini kabul edemez.” (Karanlık Çökerken -99-110)*

Stalin konuşmasını hiçbir polemige girmeden, kimseyi suçlamadan bitirdi. Bu arada Politbüro’da uzlaşma arayışları sürüyordu. . Politbüro’da, mevcut durumla ilgili bir karar tasarısı hazırlaması için Stalin, Kamenev ve Troçki’den oluşan bir alt komite kuruldu. Stalin, Kamenev ve Troçki’nin üzerinde anlaştıkları taslak parti içi demokrasinin geliştirilmesini öngörüyordu. Taslak, sekreterlerin seçimiyle ilgili tü-

zükteki kısıtlamalara değinmiyordu ama, Orgbüro ve MKK'nin seçilen sekreterleri onaylanma hakkının aday göstermeye dönüşmesine izin verilmeyeceği belirtiliyordu. 25 Ekimde yapılan toplantı Troçki ve 46'ları kınayan plenumun kararlarını onaylıyor, partide fraksiyonculuğa izin verilmeyeceğini vurguluyordu. "İşçi demokrasisi, parti hayatının en önemli sorunlarının tüm üyelerce açıkça tartışılması özgürlüğü ve önde gelen tüm parti görevlileri ve komisyonlarının hemen alt organları tarafından seçilmesi anlamına geldiği, ancak bunun iktidar partisi tarafından son derece tehlikeli olan hizipsel gruplaşmalar oluşturma özgürlüğünü barındırması anlamına gelmediği belirtildi.

Bu karar tasarısı Politbüro, MK ve MKK'nin 5 Aralıkta ortak toplantısında onaylandı. Kararın kabul edilmesinin ardından Troçki uzun bir bekleyişten sonra 8 Aralık'ta Pravda'da yayınlanan yazısıyla tartışmaya katılarak muhalefetin liderliğini fiilen üstlendi. Bu sürede Alman devrimi başlamadan "yenilmişti", Sovyetler Birliği'nde de devrimci bir durum olasılığı ortadan kalkmıştı, ama "ok bir kez yaydan çıkmıştı, geri adım atılamazdı, Troçki de geri adım atmadı. Yazısıyla mücadeleyi dönülmez bir noktaya sürükledi. Troçki "Parti Toplantılarına Mektup" yazısına "Siyasi Büronun parti örgütüne ilişkin kararı"nın "olağanüstü önem taşıdığını" belirterek başladı. Tartışmalarda "saf", "tam", "ideal" demokrasiinin gerçekleştirilemez olduğunu söyleyenlere aynı biçimde "bir kitle partisinde saf, mutlak merkezîyetçiliğin" de gerçekleştirilmeyeceğini, "demokrasi ve merkezîyetçiliğin parti örgütünün iki yüzü" olduğunu, önceki dönemde böyle bir dengenin "ağırlık merkezinin aygıtı yerleştiğini," "partinin inisiyatifinin en aza" indirildiğini, belirterek cevap verdi. Merkezîyetçiliğin ağır basmasını partide yasa dışı grupların ortaya çıkmasına yol açtığını, "bürokratizmin partiyi açmaza sokmakla tehdit ettiği düşüncesi, en azından duygusunun yaygınlaştığını, belirttikten sonra, şöyle devam etti; *"İşçi demokrasisinin uygulanması, parti üyelerinin bu demokrasiye "hazırlık" düzeyine bağımlı kılınamaz. Parti partidir. Ona katılmak ve orada kalmak isteyenlerden bağlayıcı taleplerde bulunuruz. Bir kez partiye üye olduklarında partinin bütün faaliyetlerine en aktif biçimde katılırlar."*

Troçki "partinin bütün faaliyetlerine en aktif biçimde katılan parti üyelerinden partinin hangi "bağlayıcı talepler" istediği konusuna hiç değinmedi. Bu bağlayıcı taleplerin en başında parti tüzüğü ve programını benimsemenin, faaliyetlerini buna göre yürütmenin geldiğini şüphesiz Troçki de biliyordu. Ayrıca RKP(B) tüzüğünün parti üyelerinin

komite sekreteri olma haklarını zaman süresiyle sınırlandırdığını da biliyordu, açıktan tüzüğe karşı çıkmaya cesaret edemediği için karşıtlığını dolambaçlı yollara başvurarak ortaya koydu.

Troçki bu ön açıklamalardan sonra asıl söylemek istediği konuya girdi; Şöyle, *“Aygıt kaçınılmaz olarak onun en deneyimli ve en liyakat sahibi yoldaşlardan oluştuğu için, bürokratizmin en ağır sonuçları genç komünist kuşakların siyasal eğitimi üzerinde görülür. Gençlik, aynı zamanda, partinin bürokratizme karşı en dinamik şekilde tepki gösteren en güvenilir barometresidir. Bununla birlikte, neredeyse tümüyle parti görevlileri tarafından yerleştirilen sorun çözme yöntemimizin, partinin siyasal deneyimini ve devrimci geleneklerini cisimleştiren yaşlı kuşaklar üzerinde hiçbir etkide bulunmadığı düşünülmemeli. ... deneyimli partililer grubunun yalnızca Rusya’da değil ama uluslararası düzeyde var olan, yani evrensel olarak kabul görmüş devasa otoritesinden söz etmeye gerek yok. Ama bunu mutlaklaştırmak acemice bir hata olur. “Yaşlı Muhafızlar” ... farkında olmadan kemikleşebilir ve bürokratizmin dört dörtlük ifadesi haline de gelebilir. Tarih bize “eski tüfekler” kuşağının yozlaşması konusunda birden fazla örnek sunmaktadır.”* Troçki bu örnekleri sıralıyor W. Liebknecht, Bebel, V. Adler, Kautsky, Bernstein vb. bunların devrimcilikten oportünizme geçtiklerini anlatarak Bolşevik parti içinde “Eski Muhafızlar”dan kaynaklanan böyle bir tehlikenin varlığını ima etti. Troçki tartışmayı eskiye taşıyarak çok büyük stratejik bir hata yaptı. Çünkü geçmişi sorunlu olan “Eski Muhafızlar”lar değil, 1917 Haziranına kadar saydığı isimlerin çoğuyla Bolşeviklere karşı birlikte hareket eden, bizzat Troçki’nin kendisiydi.

Troçki “Eski Muhafızlar”ı yerden yere vururken, Lenin bu eski Muhafızları partinin nüvesi olarak tanımlıyordu. Mart 1922’de Parti sekreteri olan Molotov’a yazdığı mektupta *“Eski Muhafızlar”la ilgili olarak şunları yazdı; “Gözlerimizi gerçeğe kapamak istemiyorsak, bugün Parti’nin proleter politikasının Parti’nin bileşimi tarafından değil, Parti’nin eski Muhafızlar kıtası denebilecek son derece ince katmanın muazzam, eksilmemiş otoritesi tarafından belirlendiğini kabul etmek gerekir. Bu katman içinde küçük bir iç mücadele, bu katmanın otoritesinin yok olmasa bile zayıflamasına ve artık kararları bu katmanın belirleyememesine yetecektir.”* (Lenin S.E. IX-354)

Troçki amacına ulaşmak için bu kez başka bir yol izledi. Gençliğin egosunu harekete geçirdi, Bürokrasi düşmanı gençleri, bürokratlaşmış ya da bürokratlaşmakta olan ve 400 bin üyeli partinin sadece %10’unu

temsil eden “eski Muhafızlarlar”ın karşısına koydu. “Bizim formülle-rimizi yenilemek gençliğimize hiçbir şekilde yetmez. Onların devrim-ci formülleri edinmeleri, onları özümsemeleri, kendi düşüncelerini ve kişiliklerini geliştirmeleri, görüşlerinin derinliklerinden ve kişilikleri-nin bağımsızlığından kaynaklanan bir cesaretle, düşünceleri uğruna mücadele etme becerisine sahip olmaları gerekir. Pasif itaat otoriteler tarafından mekanik biçimde törpülenme, kişilerin bastırılması, yaltak-çılık ve kariyerizm partiden dışarı! Bir Bolşevik yalnızsa disiplinli bir kişi değil, aynı zamanda her durumda ve her sorunda kendi sağlam düşüncesini oluşturan, onun yalnızca düşmanlarına karşı değil, kendi partisi içinde de cesaretle bağımsız biçimde savunan kimsedir.” (Ka-ranlık Çökerken, 111-118)

Troçki izlediği strateji gereği, bürokrasiye karşı savaşın öznesi ilan ettiği gençlik için daha yedi ay önce XII. Kongre’de gençliğin “parti-yi yaratan ve katılaştıran sınıf mücadelesi deneyiminden yoksun olduğu” ve “genç işçinin kendi içinde sınıf deneyiminin, sınıf mücadelesinin temeline sahip olmadığını” söylemişti. (Fetret-354) Ama ne gam Troç-ki’nin hareket noktası tutarlılık değil iktidar hırsıydı.

Troçki’ye göre gençlik bir toplumsal kategori değil, kendi “bağım-sız düşüncesi” olan ve onu partiye karşı bile savunan bir nevi kurtarıcı-dır. Troçki başka bir yazısında ise, sadece gençliği değil, işçi sınıfının farklı katmanlarının, köylülüğün ve öğrenci gençliğin çıkar farklı-lıklarından kaynaklanan gruplaşmaların parti içinde oluşabileceğini söyledi; “Çağımıza içkin zorluklar ve çelişkiler; proletaryanın farklı katmanlarının ya da bir bütün olarak proletaryanın ve köylülerin çı-karlarındaki geçici fikir ayrılığı; partinin işçi ve köylü hücreleri, devlet aygıtı ve öğrenci gençlik vasıtasıyla partimize karşı etki etmektedir. Bakış açılarındaki kısmi farklılıklar ve fikir nüansları bile ayrı toplum-sal menfaatlerin uzaktan baskısını açığa vurabilir ve belli koşullarda kalıcı gruplaşmalara dönüştürülebilir. Ve sonunda bu gruplaşmalar er ya da geç kendilerini partinin geri kalanının karşısında konumlayan örgütlü ayrılıklar biçimini alabilir, bu durum yüzünden de daha fazla dış baskıya bile maruz kalabilirler. Bu, Komünist Partinin siyasi ha-yatın istikametini tekeline almakla yükümlü olduğu bir çağda parti içi gruplaşmaların diyalektiğidir.”

Burada Troçki partiyi komünist ideolojiyi benimseyen ve onun için savaşan bir örgüt değil de çeşitli toplumsal tabakaların içinde yer aldı-ğı ve kendi çıkarları doğrultusunda gruplaştığı bir kitle örgütü olarak

görüyor. Öyle olunca da gruplaşmalar “diyalektik” bir karakter kazanıyor. Troçki devam ediyor, “*Buradan ne çıkar? Eğer fraksiyonlar istenmiyorsa daimî gruplaşmalar olmamalıdır; daimi gruplaşmalar istenmiyorsa geçici gruplaşmalardan kaçınılmalıdır; en nihayetinde geçici gruplaşmaların olmaması için fikir ayrılıkları olmamalıdır. Çünkü iki ayrı fikrin olduğu yerde insanlar kaçınılmaz olarak grup oluştururlar. Fakat diğer taraftan, fevkalade karmaşık ve meşakkatli şartların yaşandığı bir ülkeyi yöneten yarım milyon insanın mensubu olduğu bir partide fikir ayrılığından nasıl uzak durulur?*

Ne yapılmalıdır? Hiç çıkış yolu olmaması mümkün müdür? “Sükûnet” rejimi ile hiziplere bölünmek arasında bir ara hat olmaması mümkün müdür? Hayır, bir yol vardır, gerekli olduğu her zaman ve özellikle de dönüm noktalarında yönetimin bütün vazifesi, içinde bulunduğu anın hakiki durumuna uygun düşen bu çizgiyi ortaya çıkarmaktır.” (Troçki, Yeni Yol-37)

Troçki’nin bu açıklaması tam bir totolojidir. Partide görüş ayrılığı olmaması mümkün olmadığına göre fraksiyonların ve grupların oluşması da kaçınılmazdır. Bunun tek çaresi var “hakiki durumuna uygun düşen bu çizgiyi ortaya çıkarmak” Troçki bu çizginin ne olduğunu açıklamasa da yazının genel mantığından bu çizginin aygıtın “eski Muhafızlar’dan temizlenerek Troçki’nin eline verilmesi olduğu anlaşılıyor. Troçki “bizim partimiz içinde güçlü bir merkezi aygıtı ihtiyacımızın olduğu tartışma götürmez” diyerek aygıt zorunluluğunu kabul ediyor, ancak bu aygıtı Troçki yönetiyorsa bürokratik değil ve gereklidir. Tersî durumunda bürokratiktir ve gerekli değildir. Troçki parti içinde fraksiyonlara da karşıdır, ancak kendi fraksiyonu hariç.

Troçki, aynı yazısında partide daha önce oluşan fraksiyonlara değindi. Sırasıyla 1917 Ekiminde Zinovyev ve Kamenev’in ihbarcılığı, 1918 Martındaki Brest barışı sorunu, iç savaşta Çarlık subayları sorunu, sendikalar sorunu, İşçi Muhalefeti sorunu vb. Partinin tüm bunları tartışarak aştığını ileri sürdü. 1917’deki (o da tam bir gruplaşma sayılmazdı) ve İşçi Muhalefeti hariç bütün diğer gruplaşmalarda baş aktör (kendi kabul etmese, sorumluluğu Buharin’e yüklese de) Troçki’ydi. Anlaşmazlıkların partide bir bölünmeye yol açmaması Lenin’in otoritesi ve parti çoğunluğunun Lenin’in yanında olmasıyla sağlandı. Ama bu durum fraksiyonların ortadan kalkması anlamına gelmedi, Sovyet Rusya’nın içinden geçtiği her kritik anda ortadan kalktığı varsayılan fraksiyonlar aynı kişilerle yeniden ortaya çıktı.

Troçki hasta olduğu için (Ekim ayında Moskova yakınlarında ördek avına çıkmış doktorların teşhisine göre soğuk algınlığına yakalanmıştı) muhalefetin kampanyasını Preobrajenski, Sapronov ve Pyatakov yürüttü. Troçki'nin gençliği "Eski Muhafızlar"ın karşısına çıkardığı 8 Aralık mektubu etkisini gösterdi. Moskova'da, özellikle Moskova Üniversitesi'nde gençlerin çoğunluk Troçki'yi destekledi. 10 Aralık'ta Haberleşme Halk Komiserliği kurumlarındaki 400 öğrenci NEP'in teslimiyet politikası olduğunu belirterek Troçki'nin yanında yer aldı. Komsolmol'un 8 üyesi Troçki'ye mektup yazarak (mektup Troçki tarafından açıklandı) ona yöneltilen gençliği pohpohlama ve "eski Muhafızlar"a saldırı suçlamasına karşı Troçki'yi savundu. Komsolmol'un bu 8 yöneticisi MK tarafından görevden alındı. 1 Ocakta Komsolmol ve Komünist Gençlik Enternasyonalı'nın 9 yöneticisi Pravda'da yayınlanan yazılarında Lenin'den "gençliği pohpohlamayınız, gençlerden teorik açıklık ve sağlamlık beklenemez" alıntılarını yaparak Troçki'yi "gençliği saçlarından sürüklemekle" suçladı. Krupskaya da bu sahnede yerini aldı, gençliği öne çıkartan Troçki'ye işçi sınıfını unutmaması gerektiğini hatırlattı. (Fetret -358) Bu boş bir hatırlatmaydı, geçmişte sendikaları yukardan aşağı sallamak gerektiğini söyleyen, XII. Kongre'de tröstlerin ücret ve çalışma koşulları politikasını destekleyen, Sosyalist ilkel sermaye birikimi teorisiyle işçi sınıfını daha fazla fedakârlığa çağıran ve tüm kampanya boyunca işçi sınıfının durumundan hiç söz etmeyen Troçki'nin işçiler içinde bir destek bulma olanağının son derece sınırlı olduğunu Troçki, Krupskaya'dan daha iyi biliyordu.

Troçki'nin önemli bir destek kaynağı da Kızıl Ordu'ydu. "1923 Aralığının sonunda Kızıl Ordu Siyasi İşler başkanı V.A. Antonov - Ovseyevko yüksek harp okullarındaki bütün parti gruplarına konferanslar düzenlemesi için bir talimat verdi ve ordu kurumlarına 200 No'lu sirküleri gönderdi. Buna göre Kızıl Ordu'daki parti birimleri ve siyasi örgütlenme, Troçki'nin "Yeni Rota" broşüründe yer alan hüküm ve tezler göre değiştirilecekti. Politbüro bu belgenin geri alınmasını istedi, ancak Antonov - Ovseyevko 27 Aralık 1923'te Parti yönetimine tehdit içeren bir mektupla cevap verdi. Troçki, Pravda gazetesinde "Yeni Rota" broşürünün yorumlanmasına ve propagandasına yönelik notları bastırıldığı 28-29 Aralık 1923'te Antonov - Ovseyevko "bütün Kızıl Ordu'nun tek bir kişiymiş gibi, Troçki'yi desteklediğini açıklıyordu. ... (bunun üzerine-y) "MK Orgbüro kararıyla Kızıl Ordu Siyasi İşler Başkanlığı'nın sirküleri iptal edildi ve Antonov - Ovseyevko görevinden

azledildi. 12 Ocak 1923'te onun yerine bu göreve o sırada artık 46'lar platformundan uzaklaştırılmış olan A.S. Bubnov atandı. Bir gün önce ise, Troçki'nin sadık taraftarı ve Devrimci Askeri Kurul'da da yardımcı olan eski Çarlık subayı E.M. Sklyanskiy görevinden istifa ettirmişti. (İktidara Giden Yol- 432)

Muhalefet Moskova'da öğrenciler ve entelektüeller arasındaki nispi gücüne karşın işçiler arasında, Petersburg ve taşra parti örgütlerinde oldukça güçsüzdü. Troçki 8 Aralık makalesine yazdığı ekte *"Eğer Moskova şimdi Rusya'daki diğer yerlerden ayırt ediliyorsa, bu yalnızca, onun, partimizin rotasını yeniden ele almasına önayak olmasındandır. Bu bir kusur değil erdemdir. Bütün parti onu izleyecek ... Taşradaki parti örgütü bu harekete ne denli az direnirse, yerel örgütlerin sonuçları partinin ideolojik düzeyinin pekişmesine ve artmasına dönüştürülecek olan bu kaçınılmaz verimli eleştiri ve özeleştiri aşamasından geçmesi o denli kolay olur."* diyerek, kendinden emin bir şekilde, bunun bir güçsüzlük değil bir güç olduğunu açıklamaya çalıştı. (Karanlık Çökerken -118) Bu açıklama Troçki'nin parti içinde demokrasinin geliştirilmesinden, parti üyelerinin ne düşündüklerini korkusuzca açıklamasından ne anladığına da açıklık getiriyordu. Eğer Troçki'yi destekliyorsanız bu parti içinde demokrasinin işlediğinin göstergesiydi ve partinin geri kalanı bu çizgiyi izlemeliydi.

Troçki'nin 8 Aralık tarihli makalesinde Zinovyev'i hedef tahtasına koymasının bir diğer sonucu da mağara toplantısıyla Stalin ile Buharin ve Zinovyev arasındaki keskinleşen gerilimi gidermesi oldu. Bu üçlü Troçki'ye karşı birlikte hareket etmeye başladı. Kamenev ise uzlaştırıcı rolüne devam etti.

Kasım ve Aralık ayları muhalefetle MK çoğunluğu arasında Pravda'da yayınlanan makale savaşları olarak sürdü. Makale savaşında iki tarafın ağır topları Troçki, Pyatakov, Preobrajenski, Saprnov'a ile Buharin, Zinovyev ve Stalin karşı karşıya geldi. Buharin Pravda'da "Kahrolsun Fraksiyonculuk" başlıklı beş makale yazdı. Makalelerin ana teması Lenin'le Troçki arasındaki mücadeleydi. Zinovyev Komünist Enternasyonal'in Ocak 1924 toplantısında RKP (B)'deki durumla ilgili bir konuşma yaptı, Troçki'yi fraksiyonculukla suçladı. Plenuma katılan Polonya ve Fransa Komünist Parti delegeleri Troçki'den yana tavır alınca Stalin Troçki'yi Rus partisinden sonra Komintern'i de bölmekle suçladı.

Stalin 15 Aralık'ta Pravda'da Rafail, Preobrajenski ve Saprnov'un

makaleleri ile Troçki'nin mektubunu değerlendiren bir makale yazdı. Bu kişilerin ileri sürdükleri eleştiri ve suçlamaları tek tek ele alarak yanıtladı.

Muhalefetin X., XI. , ve XII. Kongrelerde alınan grupların yasaklanması ve parti tüzüğündeki kısıtlamaların kaldırılmasını, önde gelen parti sorumlularının görevden alınmasını önerdiğini, partinin bunu kabul etmeyeceğini vurguladı. Troçki'nin gençlerle eski tüfekleri karşı karşıya getirme girişimi için ise şunları yazdı; *“Troçki, mektubunda apaçık görüldüğü üzere, kendisini eski tüfeklere dahil etmekte, bu yolla, gerçekten yozlaşma yolunu tutması durumunda eski tüfeklere yüklenerek suçları üstlenmeye hazır olduğunu gösteriyor. Bu özveriye hazır olma tavrının kuşkusuz soylu bir özellik olduğunu kabul etmek gerekir. Ama Troçki'yi yine kendisinden korumak zorundayım. Çünkü o, apaçık ortada olan nedenlerden ötürü, Bolşevik eski tüfeklerin önde gelen kadrolarının olası yozlaşmasından sorumlu olamaz, olmamalıdır. Özveri, kuşkusuz iyi bir şeydir ama yaşlı Bolşeviklerin buna ihtiyacı var mı? Bence yok.”* (age. 160)

8 Ekim 1923'te Troçki'nin mektubuyla su yüzüne çıkan parti krizi 15 Aralıkta en tepe noktaya yükseldi ve 16-18 Ocak 1924'te toplanan XIII. Parti konferansında muhalefetin ağır yenilgisiyle geçici bir sonuca bağlandı. Konferans'a 128'i oy hakkına sahip 350 delege katıldı. Delegeler ilçe ya da bölge parti örgütü delegelerinin katıldığı il parti konferansında seçilmişti. Konferansa katılmayan Troçki, Konferansın başlamasından kısa bir süre önce “doktorların tavsiyesine uyarak” dinlenmek üzere Karadeniz kıyısındaki Sohum'a gitti. Konferansta karar tasarılarının, ekonomiyle ilgili olanı Rykov, Parti sorunlarıyla ilgili olanı Stalin, uluslararası durumla ilgili olanı Zinovyev tarafından sunuldu. Stalin Konferans'taki konuşmasında Troçki'nin altı hatasından söz etti. Birincisi, 8 Ekim mektubuyla ilgiliydi, Troçki bu mektubuyla kendisini MK'nin diğer üyelerinden ayırmış, böylelikle parti disiplinini ihlal etmişti, ikincisi, MK'dan ya da 46'lardan mı yanaydı bunu açıkça söylememişti, üçüncüsü, sanki aygıtsız parti var olabilirmiş gibi parti aygıtına karşı çıkmıştı, bu Anarko- Menşevik bir görüştü, dördüncüsü, Bürokratizmin panzehiri olduğunu ileri sürerek gençliği, eski kuşağın karşısına çıkarmıştı, beşincisi, Gençliği ve entelektüelleri yüceltmış, işçi sınıfını küçümsemişti, ve sonuncusu, Fraksiyonları reddederken gruplaşmaları savunmuş, bununla X. Kongre'de alınan fraksiyon ve grupları yasaklayan kararı hiçe saymıştı. Stalin konuşmasında sıradan

parti üyelerinin parti disiplinine uymaya mecburken, Troçki'nin neden kendisini "Merkez Komite'nin koyduğu kurallara, aldığı kararlara uymadığını gündeme getirdi ve X. Kongrede alınan gizli kararın (fraksiyon ve grupları yasaklayan ve partiden atılmak da dahil cezalandırıcı önlemleri içeren karar) yayınlanmasının şart olduğunu açıkladı.

Konferans'ta Stalin'in bu konuşmasına muhalefetin sözcüsü Preobrajenski cevap verdi. MK'nin "Yeni Yol" kararını istemeyerek imzalamak zorunda kaldığını söyledi, eski kavgaların tekrarlanmasına karşı çıktı, Leninizm'in bürokrasiyi meşrulaştırmak için kullanılmasını protesto etti. Radek muhalefet adına söz aldı. Konferansın sonunda, ekonomi ve uluslararası durumla ilgili karar tasarıları çok az değişiklikle kabul edildi. Partiyle ilgili olarak iki karar tasarısı oylandı. Muhalefet adına Preobrajenski'nin sunduğu karar tasarısı genel kuruldan ancak üç oy alabildi. MK adına Stalin'in sunduğu karar tasarısı 128 delegenin 125'inin oyuyla kabul edildi.

Muhalefeti Leninizm'den küçük burjuva bir sapma olarak nitelendiren karar tasarısında şu satırlar yer aldı; *"Parti, parti saflarının birliğini bozmaya çalışan herkesi siyasal olarak tasfiye edecektir. Parti birliği şimdi hiç olmadığı kadar güvendedir...Asılsız söylentiler ve yasak belgelerin yayılmasına karşı partiden ihraç edilmeye kadar varan önlemler alınmalıdır... Konferans Merkez Komitesi'ne, Onuncu Kongre'de Yoldaş Lenin'in önerisiyle kabul edilen "Parti'nin Birliği Üzerine" adlı kararın önceden yayınlanmamış yedinci paragrafını yayınlamayı emreder. Bu paragraf, parti disiplini ihlal eden ya da "hizipçiliğe hoşgörü gösteren" herhangi bir Merkez Komitesi üyesinin, Merkez Komitesi ve Merkez Kontrol Komisyonu'nun ortak toplantısında, üçte ikilik bir çoğunlukla üyelikten aday üyeliğe düşürülmesi ya da hatta partiden ihraç edilmesi yetkisi verir."* Bu tasarı üç hayır oyuyla kabul edildi. (Cliff, Troçki-III- 44)

Konferansta aday üyeler içinden yüz bin işçinin partiye üye yapılmasını, partili olmayan işçilerden daha fazlasının Sovyet kurumlarına alınmasını, partideki öğrenci sayısının azaltılmasını, ama yüksek öğrenim kurumlarındaki çalışmaların güçlendirilmesini, Parti tarihi çalışmalarının geliştirilmesini, Pravda'nın Bolşevizm'in kaynaklarını sistemli olarak açıklamasını, bütün parti örgütlerinde Leninizm'i araştırma çevrelerinin kurulmasını, tartışma özgürlüğünün parti disiplini-nin sınırları içinde tutulmasını, Kızıl Ordu'ya fraksiyonel faaliyetlerin sokulmasının önlenmesini, X. Parti Kongresi'nin fraksiyon ve grupları

yasaklayan kararının bir kez daha teyit edilmesini, X. Kongre'deki kararın gizli 7. Maddesinin yayınlanmasını (bu madde fraksiyonel faaliyetlerde bulunanların MK üyesi olsa bile belirli koşullarla MK'dan ve partiden ihracını öngörüyordu) Moskova'da fraksiyonel gruplaşmalar meydana getirmiş olanlara karşı partiden ihraç edilmek de dahil en keskin önlemlerin alınmasını öngörüyordu.

Tüm partinin katıldığı bu açık tartışma Konferans'ta muhalefetin ağır yenilgisiyle sonuçlandı. Muhalefet uğradığı yenilgiyi, çoğunluğun baskısı, delege seçimlerinde usulsüzlük, delegelere baskı, propagandanın engellenmesi vb. uygulamalarla açıkladı. Bunların bir kısmı doğru olsa da, hiçbir baskı ve engelleme muhalefetin uğradığı bu hezimetini açıklayamaz.

Troçki yıllar sonra bu yenilgi için şunları yazdı; *“1923 sonbaharında partideki tartışma zamanında Moskova örgütü başlangıçta Muhalefet'in belirli bir ağırlığa sahip olması nedeniyle neredeyse tam ortadan ikiye bölündü. Ne var ki bu iki yarım, toplumsal [potansiyel] bakımdan eşit güçte değildi. Muhalefet safında gençlik ve tabanın hatırı sayılır bir kesimi vardı. Ama diğer yanda Stalin ve Merkez Komitesi, öncelikle genel sekreterin siyasal mekanizmasıyla çok yakından ilişkideki özel eğitilmiş ve disiplinli siyasetçilerdi. İtiraf etmeliyim ki hastalığım ve sonuçta mücadeleye katılmayışım bazı sonuçlara yol açan bir faktördü. Gelgelelim bunun önemi abartılmamalı. Nihayetinde bu basit bir olaydı. [Her şeyden önemli olan olgu] işçilerin yorgunluğuydu. Muhalefeti destekleyenleri dürtten, büyük ve ciddi değişiklikler umudu değildi. Diğer yandan bürokrasi olağanüstü zalimce savaş verdi.”* (Cliff, Troçki-III-42-43)

Troçki için değişen bir durum yoktu. Her başarısızlıkta her yenilgide, olduğu gibi bu yenilginin de bir sorumlusu vardı, Troçki'yi bir türlü anlamayan “kafasız”, “yorgun”, işçi sınıfı!

“Lenin Öldü Yaşasın Leninizm!”

XII. Konferans muhalefetin ağır bir yenilgisiyle sonuçlandı. Konferansın bitiminden 3 gün sonra, 21 Ocak 1924'te Lenin öldü. Ölüm haberi ilk olarak Gorki'de Lenin'in kaldığı evin yakınında oturan Buharin'e verildi. O sırada Parti üst yöneticileri Moskova'da toplanan İkinci Tüm Sovyetler Kongresi salonundaydı. Lenin'in kız kardeşi Maria Ulyanova kongre salonunu arayarak ölüm haberini Stalin'e iletti. Parti üst düzey yöneticileri, Stalin, Zinovyev ve Kamenev Gorki'ye gittiler ve Lenin ile vedalaştıktan sonra 22 Ocak sabahı gün doğmadan Moskova'ya döndüler. Kalinin 22 Ocakta toplantı halindeki II. SSCB Sovyet Kongresinde, cenaze marşı eşliğinde delegelerin ayağa kalkmasını isteyerek Lenin'in öldüğünü duyurdu. Ardından Kongreye ara verildi.

Lenin'in kızıl bayrağa sarılı tabutu 23 Ocak'ta Moskova'ya getirildi ve sendikalar binasını (sütunlu salona) konuldu. Aynı gün akşamı ziyaret için halka açıldı. GOPU devrim karşıtlarının bir karışıklık çıkarması olasılığına karşı Moskova sokaklarında önlem aldı.

Troçki Lenin öldüğünde Moskova'da değildi. Lenin'in ölümünden 3 gün önce 18 Ocak 1923'te doktorların tavsiyesine uyararak, dinlenmek için güneye, Abhazya'ya, Sukhum'a yola çıkmıştı. 21 Ocakta treni Tiflis'te iken Stalin'den Lenin'in öldüğüne dair şifreli bir telgraf aldı. Troçki, Hayatım kitabında o anla ilgili olarak şunları

yazdı; “21 Ocak günü Tiflis garındaydık. Karım, ben vagonumdaki çalışma kompartımanındaydık, her zaman olduğu gibi gene ateşim vardı. ... Telgraf Stalin’den geliyordu, şifreliydi ve Lenin’in ölüm haberini getiriyordu. Kâğıdı zaten durumu anlamış olan karıma verdim...”

Tiflis’teki resmi görevliler de az sonra haber aldılar. Ölüm haberi çabuk yayıldı. Direkt telle Moskovayı buldum. Şu cevabı aldım: «Tören Cumartesiye, siz gelmeyiniz, tedavinize devam etmenizi tavsiye ederiz». Bir seçme yapacak durumda değildik. Gerçekte cenaze töreni Pazar günü yapılacaktı ve ben zamanında yetişebilecektim. Görünüşte ne kadar inanılmaz gibi gelse de, cenazenin kaldırılacağı tarihte aldatılmıştım. Fesatçılar, benim doğru mu diye başka yerden sormayı aklımdan geçirmeyeceğimi, sonradan da nasıl olsa bir şey uydurulabileceğini hesaplamışlardı. Lenin’in ilk hastalığı da bana bir gün geç haber verilmişti. Bu bir usuldü. Amaç vakit kazanmaktı.” (Hayatım-590)

Troçki’nin aldatıldım dediği şey, cenaze töreninin kendisine bildirilen tarih olan 26 Ocak’ta değil de 27 Ocakta yapılmasıydı. Başka durumlarda egosundan taviz vermeyen Troçki, burada karşımıza, zavallı, adatılmış biri olarak çıkıyor. Stalin’le kıran kırana bir savaşın içindeyken onun sözüne güveniyor, doğru mu diye sormayı aklından geçirmiyor!

Troçki 18 Ocak’ta Moskova’dan hareket edip 21 Ocak’ta, yanı üç gün sonra Tiflis’te olduğuna göre, bu hesapla 22 Ocak’ta Tiflis’ten hareketle en geç dört gün sonra 26 Ocak’ta yanı kendisine Stalin’in törenin yapılacağı bildirildiği tarihte Moskova’da olabilirdi. Troçki o tarihte hala Savaş Halk Komiseri’ydi ve Kızıl Ordu’nun tüm olanakları (askeri araçlar, uçaklar vb.) elinin altındaydı. Bunların hiç birini denemedi. Cenaze törenine katılmak için onbinlerce insanın Tiflis ve daha uzak yerlerden trenlerle Moskova’ya aktığı bir sırada Troçki tarih hesaplarıyla kendini haklı çıkarmaya çalıştı. Yola çıkıp yetişememesi durumunda rakiplerini daha zor durumda bırakabileceği halde bunu neden denemedi? Troçki sonradan törene katılmadığı/ katılamadığından “ne pahasına olursa olsun gitmeliydim,” diyerek pişmanlık duyduğunu söylese de bu sorunun cevabı açıkta duruyor.

Troçki Lenin’in ölümü üzerine ‘Yerel yetkililerden oluşan bir he-

yetin ricasıyla aceleyle kısa bir övgü kaleme aldı': "Artık Vladimir İlich yok. Parti öksüz kaldı. İşçi sınıfı öksüz kaldı. Öğretmenimizin ve liderimizin ölüm haberi ile yükselen duygumuz budur. Nasıl ilerleyeceğiz, yolumuzu bulabilecek miyiz, yoldan çıkmamayı başarabilecek miyiz? ... Tarihin lütfu sayesinde Lenin'in çağdaşı olan, onunla yan yana çalışan, ondan öğrenen hepimizin kalbi sonsuz bir acıyla çarpıyor. ... Nasıl devam edeceğiz? Elimizde Leninizm feneriyle. " (Kotkin-702)

Çerjinski başkanlığındaki cenaze komisyonu 25 Ocakta aldığı kararla Cenaze törenini 27 Ocak'a erteledi. Lenin'in ölümüyle ara verilen SSCB Sovyetleri Kongresi 26 Ocak'ta yeniden toplandı. 26 Ocaktaki toplantı Lenin anmasına ayrıldı. Kongrede Kalinin, Zinovyev, Krupskaya ve Stalin birer konuşma yaptılar. Zinovyev konuşmasında cevabını kendinin de vermediği bir soru sordu; herkesin her zaman "yoldaş Lenin benim yerimde olsaydı ne yapardı?" diye sorması gerektiğini söyledi.

Delegeler tarafından da tekrarlanan Stalin'in konuşması çok daha etkiliydi. "Yoldaşlar, biz komünistler özel bir yapıya sahip insanlarız. Özel bir kumaştan dokunmuşuz. Biz proletaryanın büyük stratejistyeninin ordusunu, Yoldaş Lenin 'in ordusunu oluşturanlarız. Bu orduya ait olmaktan daha yüce hiçbir şey yok. Yoldaş Lenin 'in kurucusu ve lideri olduğu partinin üyeliğinden daha yüce bir unvan yok. Böyle bir partiye üye olmak herkese nasip olmaz... Yoldaş Lenin, aramızdan ayrılırken bize o büyük parti üyeliği unvanının yere düşürülmemesini ve saflığının korunmasını emretti. Yoldaş Lenin, sana yemin ederiz ki buyruğunu onurla yerine getireceğiz! Yoldaş Lenin aramızdan ayrılırken partimizin birliğini gözbebeğimiz gibi korumamızı emretti, Yoldaş Lenin, sana yemin ederiz ki bu buyruğunu da onurla yerine getireceğiz! Yoldaş Lenin aramızdan ayrılırken proletarya diktatörlüğünü gözetip güçlendirmemizi emretti. Yoldaş Lenin, sana yemin ederiz ki bu buyruğunu da onurla yerine getireceğiz!... Yoldaş Lenin aramızdan ayrılırken işçi-köylü ittifakını tüm gücümüzle sağlamlaştırmamızı emretti. Yoldaş Lenin, sana yemin ederiz ki bu buyruğunu da onurla yerine getireceğiz!...

Yoldaş Lenin aramızdan ayrılırken bize cumhuriyetlerin birliğini güçlendirip genişletmemizi emretti. Yoldaş Lenin, sana yemin ederiz ki bu buyruğunu da onurla yerine getireceğiz!...

Yoldaş Lenin aramızdan ayrılırken bize komünist enternasyonal 'in ilkelerine sadık kalmamızı emretti. Yoldaş Lenin, sana yemin ederiz ki bütün dünya işçilerinin birliğini (Komünist Enternasyonal'i) güçlendirip genişletmek için hayatımızı esirgemeyeceğiz!" (Cliff, Troçki III-47)

Troçki 2 bin Kongre delegesi tarafından tekrarlanan bu andı, dinsel bir dua ayinine benzetti: *"Lenin 'e devrimci bir lider olarak takınılan tutum gitmiş; yerine kilise hiyerarşisinin tepesine takınıldığı gibi bir tutum geliştirilmişti"* (Clif, Troçki III-48)

Kongrede Petrograd'ın adının Leningrad olarak değiştirilmesi, SSCB'nin her yerine Lenin'in heykellerinin dikilmesi, eserlerinin milyonlarca nüsha basılması, vücudunun mumyalanarak, Kızıl Meydanda yapılacak bir mozoleye konulması, 21 Ocak'ın tüm SSCB'de yas günü olarak ilan edilmesi kararları alındı.

Krupskaya SSCB Kongresinin aldığı bu kararlara şiddetle karşı çıktı. Pravda'da konuyla ilgili olarak şunları yazdı. *"İlyiç için yasımızı, şahsına yönelik dışsal bir hürmete dönüştürmemenizi çok rica ediyorum. Adına anıtlar dikmeyin, adını değişik yerlere vermeyin, anısına festivaller düzenlemeyin, vb. O, bunlara ömründe zerre kadar önem vermedi; bütün bunlar ona yük gibi gelirdi. Hâlâ ülkemizde ne kadar çok sefalet ve bakımsızlık olduğunu anımsayın. Eğer Vladimir İlyiç 'in adını onurlandırmak istiyorsanız; kreşler, anaokulları, evler, okullar, kütüphaneler, sağlık merkezleri, hastaneler, engelliler için bakım merkezleri, vb... inşa edin ve en önemlisi de onun ilkelerini hayata geçirin."* (age. 48)

Partinin Lenin'in ölümünden sonra aldığı kararlar muhalefet tarafından kişi kültü olarak değerlendirildi. Bu kadar yoğun olmasa da daha önceden de bu türden uygulamalar söz konusuydu. Örneğin Troçki'nin adı Kızıl Ordu marşında geçiyordu. Lenin ve Troçki'nin posterleri her yerdeydi. Kitaplarda Troçki'ye yönelik aşırı övgüler az değildi. Örneğin Radek Ekim 1922'de Pravda'da Troçki için şunları yazmıştı; *«Nasıl Lenin yoldaş devrimin irade ile güçlendirilmiş aklı olduysa, Troçki yoldaş da devrimin akılla dizginlenmiş çelik iradesi olmuştur. Troçki'nin sözü işbaşı saatini bildiren çan gibi çınlamaktaydı. Bu sesin yankıları, anlamı ve hatta gelecek yıllardaki görevlerimizin anlamı onda aydınlanıyor."* (Troçki, Hayatım-572) Ama bunların hiç biri kişi kültü olarak eleştirilmedi. Bu tür değer-

lendirmeler hangi tarafta olduğuna olaylara nereden bakıldığıyla bağlantılıydı. Eğer Troçki yanlısıysanız bütün bunlar övgü konusuydu. Ama söz konusu Stalin'se eleştiriyi, saldırıyı hak ediyordu.

Lenin'in mumyalanması Stalin'in değil, Çerjinski'nin fikriydi. Stalin Çerzinski'yi destekledi. Mumyalanmaya karşı çıkanları Çerjinski "eğer bilim bir insan bedeninin uzun süre korunmasını sağlıyorsa neden yapmayalım? Çarlar sadece çar oldukları için mumyalandılar. Biz ise o büyük bir insan olduğu için, benzersiz olduğu için bunu yapacağız." diye cevapladı. (Kotkin-708)

Lenin naaşı 27 Ocakta Kızıl Meydandaki ahşap mozoleye konuldu. *"Tüm radyo ve telgraf yayınlarından tek bir mesaj geçildi: 'Yoldaşlar ayağa kalkın. Lenin mezara konuluyor!'"* Tüm fabrikalar ve arabalar durdu, tüm ülkede etkileyici bir saygı duruşu başladı. Saat 16.04'te radyolar yeni bir mesaj geçti: *"Lenin öldü - Leninizm yaşıyor!"* (Kotkin- 704)

Troçki Kızıl Meydandaki Mozole için şunları yazdı; *"Lenin şimdi devrimci bir önder gibi değil de bir kilise şefiymiş gibi anılmaktaydı. Kızıl Meydanda, bütün direnmelerime rağmen devrimci bilinç bakımından hiç yakışık almayan, utanç verici bir anıt-kabir yaptılar. Lenin üzerine yayınlanan resmi kitaplar ikinci bir anıt-kabir teşkil ediyordu. Fikirleri yalan yanlış vaazlarda kullanılmak üzere kesilip biçiliyordu. Tahnit edilmiş cesetten kuvvet alınarak Lenin'in canlılığına ve Troçkiye karşı savaş açılmıştı."* (Hayatım-596-97)

Lenin'in ölümüyle birlikte liderlik kavgası da hızlandı. Stalin Lenin'in 1903'de kendisine yazdığı bir mektuptan söz ederken, "Troçki destekçileri, cenaze için ülkenin dört bir yanından gelen parti üyelerine dağıtmak üzere Lenin'e ait olduğu iddia edilen metni çoğaltıyorlardı. Troçki'nin adamlarının metne ekledikleri "Vasiyet" (zaveshchanie) başlığı ilk kez kullanılıyordu. Merkez Denetim Komisyonu, 30 Ocak'ta Lenin belgesinin dağıtımını açıkça yasakladı."(Kotkin-704)

Troçki'nin en yakın yoldaşlarından biri olan Joffe Lenin'in yerine bir preziduyum atanmasını önerdi, eğer tek kişi atanacaksa bu Troçki olmalıydı. *"Troçki'ye çok yakın olan Adolf Joffe, Zinoviev'e yazarak Halk Komiserleri Konseyi Başkanı Lenin'in yerine kimse'nin geçmemesini, bunun yerine Troçki, Zinoviev ve Kamenev'den oluşacak bir prezidyum önerdi; ancak, eğer tek bir hükümet başka-*

nına karar verecekseniz o Troçki olmalı, diyordu. Joffe kendiliğinden mi harekete geçmişti yoksa mektubun yazılmasında Troçki'nin dahli var mıydı bilmiyoruz.” (Kotkin-704- dip not-66)

Krupskaya bu koroya 29 Ocakta Sukhum'daki Troçkiye yazdığı bir mektupla katıldı. *“kitabınızı gözden geçirirken Vladimir Ilich, Marx ve Lenin'i değerlendirdiğiniz yerde durdurdu ve bir kez daha okumamı istedi: Büyük bir ilgiyle dinledi ve sonra da kendisi baktı. Size söylemek istediğim bir şey daha var: Sibiry'a'dan Londra'ya bize geldiğiniz günden ölene kadar V. I.'nin sizinle ilgili düşüncesi hiç değişmedi. Lev Davidovich, size güç ve sağlık dilerim, sevgiyle kucaklarım.” Bunları yazan Krupskaya, aynı ayın başlarında, Troçki'nin yakın dönem yazılarına karşı çıkmış, partinin halka yabancılaştığı iddiasını reddetmiş ve bürokratizm suçlamalarına, mevcut memurların yerine Troçki yandaşlarını getirmenin dışında pratik çözüm getiremediğinin altını çizmişti.” (Kotkin -707)*

Krupskaya mektupta yazdıklarının doğru olmadığını kendisi de biliyordu. RSDİP'in II. Kongresinden 1917 Temmuzuna kadar Lenin'le Troçki karşı saflardaydı. Bunun en açık tanığı da yurtdışına çıktıktan sonra Lenin'in sekreterliğini üstlenen Krupskaya'ydı. Peki Krupskaya bu açık yalana neden başvurmuştu? Bunun bir tek açıklaması vardı. Krupskaya Stalin'e karşıydı, Troçki'yi de sevdiği söylenemezdi. Parti liderliğine Zinovyev'in getirilmesini istiyordu. Zinovyev'in özellikle 1917 sonrasındaki defoları da ortadaydı. Bu durumda Zinovyev'in tek başına Troçki ve Stalin gibi iki güçlü rakiple başa çıkamayacağını düşündüğünden bu iki rakibi karşı karşıya getirip Zinovyev'in aradan sıyrılmasını umuyordu.

30 Ocakta yeniden toplanan II. SSCB Sovyet Kongresi 31 Ocakta yeni SSCB Anayasası'nı onayladı. Rikov'u SSCB Halk Komiserleri Konseyi başkanlığına getirdi. Rikov'dan boşalan Ulusal Ekonomi Yüksek Kurulu Başkanlığına Çerjinski getirildi.

MK Sukhum'daki Troçki'ye Frunze başkanlığında bir heyet gönderdi, heyetin görevi Troçki'nin Savaş Halk Komiserliğindeki yardımcısı Yefraim Sklyansky'nin görevden alındığı ve yerine Frunze'nin atandığını bildirmektir. Troçki “Hayatım”da bu atamayı değerlendirdi; *“Merkez Komite'den bir delegeler grubu geldi Sukhum'a, savaş komiserliği kadrolarında yapılacak değişiklikleri görüşeceklerdi benimle, kurulda Tomski, Frunze, Piyatakov ve Gusev*

vardı. Aslında düpedüz bir komediydi bu. Yapacaklarını benden habersiz ve çoktan yapmışlardı, şimdi görünüşü kurtarmaya çalışıyorlardı.” (593)

Devamında Troçki’den Çerjinski’nin emrinde bir dokuma tröstünün başına getirilen Sklyansky’nin ABD’ye yaptığı bir iş seyahati sırasında gölde kayıkla gezerken düşüp öldüğünü öğreniyoruz.

Lenin’in ölümünden sonra MK, XIII. Konferansında alınan yüzbin işçinin parti üyeliğine alınması kararını Lenin kayıtları, ya da Lenin seferberliği adı altında revize etti. Şubat - Mayıs arasında 240 bin yeni işçi partiye kaydedildi. Troçki daha önce ‘partideki bürokratik bozulmanın daha çok “proleter hücreleri”nin güçsüzlüğünden doğduğunu söylemiş ve partiye işçi sınıfından daha çok sayıda üye alınmasını istemişti.’ Şimdi tam da Troçkinin isteği yerine getiriliyordu, Troçki başlangıçta Lenin seferberliğini destekledi; ‘*Tiflis’te yaptığı bir konuşmada (11 Nisan 1924) şunları söyledi: “Şu son birkaç ayın en önemli siyasî olayı... fabrika işçilerinin partimize akın etmesidir, işçi sınıfı., iradesini... en iyi şekilde böyle gösterebilir... ve Rus Komünist Partisine güven oyunu böyle verebilir.... Bu doğru, güvenilir ve şaşmaz bir ölçüdür... herhangi bir parlamento seçiminden çok daha sağlamdır.” (I.D.Troçki II-149)*

Ancak daha sonra Lenin seferberliğiyle ilgili olarak her zaman yaptığı gibi tam tersini savundu, bu kez suçu “kafasız” işçiler yerine “deneyimsiz”, “ham”, otoriteye boyun eğen” işçilere yükledi. “*Bu manevranın siyasal amacı, devrimci öncüyü deneyimsiz, bağımsızlıktan yoksun ve otoritelere boyun eğmek gibi eski adetleri sürdüren, ham insan malzemesi içinde eritmektir. Bu proje başarı kazandı. “Leninist Kampanya” bürokrasiyi proleter öncünün kontrolünden kurtararak Lenin ‘in partisine ölümcül bir darbe vurdu.” (Cliff, Troçki III-51)*

XIII. Parti Konferansı muhalefetin yenilgisiyle sonuçlanmıştı, muhalefet geri adım atmıştı. Ancak Lenin’in ölümüyle muhalefet yeniden harekete geçti, parti içi liderlik mücadelesi yeniden başladı. Daha önce Mart’ta toplanması öngörülen XIII. Kongre Lenin’in ölümü üzerine Mayıs’a ertelendi. 23-31 Mayıs 1924’te toplanan kongreye 736 bin parti üyesini temsilen, 748’i tam, 416’si istişari oy hakkı olmak üzere 1164 delege katıldı. Kongrede Muhalefet iki istişari oy hakkı olan delegeyle temsil edildi. Bunlardan biri Nisan ayı

ortasında dinlenmek üzere gittiği Sukhum'dan Moskova'ya dönen Troçki, diğeri de Troçki'nin en yakın yoldaşı olan Preojeniski'di. Kongrenin gündemini Lenin'in Aralık 1922'de dikte ettirdiği, adına "Vasiyet" ya da "Kongreye Mektup" denilen mektupları damgasını vurdu.

"Bu kongrede, politik yapımıza ilişkin bir dizi değişiklik kararı alınması konusunda ısrar ediyorum" cümlesiyle başlayan 23 Aralık 1923 tarihli mektuptan anlıyoruz ki, Lenin bu mektupları yakında başlayacak ve muhtemelen kendisinin katılamayacağı XII. Kongre için dikte ettirdi. İlk olarak "Merkez Komitesi üye sayısının birkaç düzineye, hatta yüze çıkarılmasını" önerdi Önerisini MK'nin saygınlığını arttırma, "yönetmelik işleyişi iyileştirme" ve MK içinde anlaşmazlıkları önleme ve partinin sağlamlaştırılması ile gerekçelendirdi. İkinci olarak Devlet Planlama Komisyonunun kararlarına yasama yetkisi tanınmasını", önerdi. Bu önerileri MK'da ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkların önlenmesi amacıyla yaptığını belirtti. 26 Aralık tarihli dördüncü mektubunda ise, İşçi ve Köylü Denetim Komiserliği'nin MK'ya yardımcı bir ek birim halinde örgütlenmesinden söz etti. Lenin, bu konulardaki düşüncelerini kısmen iyileştikten sonra, 1923 Ocak ve Mart arasında yazdığı makalelerde (İşçi ve Köylü Denetimini Nasıl Yeniden Örgütlemeliyiz, Az Olsun İyi Olsun vb.) ayrıntılı olarak ele aldı.

Lenin 24 Aralık tarihli ikinci mektubunda "Partinin iki sınıfa dayandığını ve dolayısıyla bu iki sınıf arasında uzlaşma olmadığında" istikrarın sağlanamayacağını, bu durumda alınacak hiçbir önlemin partide bir bölünmenin önüne geçemeyeceğini vurguladı ve "istikrar sorununun birincil unsurları" olarak gördüğü Stalin ve Troçki'yle ilgili şu notları düşüdü; "*Yoldaş Stalin, genel sekreter olduktan sonra, elinde sınırsız yetki toplanmış durumdadır ve onun bu yetkiyi her zaman yeterli özen ve dikkat göstererek kullanabileceğinden emin değilim. Diğer yandan Yoldaş Troçki, Haberleşme Halk Komiserliği sorunda MK'ya karşı mücadelesinde de göstermiş olduğu üzere, yalnızca göz önündeki yeteneğiyle öne çıkmış değildir. Kendisi belki de kişiliğiyle, var olan Merkez komitesinin en yetenekli adamıdır; fakat aşırı öz güven göstermiş ve işin yalnızca yönetsel yanıyla, hem de fazlasıyla ilgilenmiştir.*

Şimdi MK'nin iki önde gelen liderinin bu nitelikleriyle bölün-

meye yol açmaları kaçınılmaz olabilir ve partimiz buna meydan vermeyecek önlemler almadıkça da beklenmedik bir anda bölünme gerçekleşebilir.”

MK'nin diğer üyelerinin kişisel niteliklerine ilişkin fazlaca bir değerlendirme yapmayacağını belirttikten sonra *“Zinovyev ve Kamenev'in Ekim olaylarındaki tavırlarının elbette bir rastlantı olmadığını fakat bunun için her ikisinin de, Troçki'nin Bolşevik olmaması ne kadar suçsa ancak o kadar suçlanabileceğini”* söyledi. MK'nin genç üyelerinden Buharin, ve Pyatakov için de şu değerlendirmelerde bulundu; *“Buharin, yalnızca partinin en değerli ve büyük bir kuramcısı (teorisyei) değil, aynı zamanda bütün partinin haklı olarak beğendiği bir üyedir; şu da var ki, Buharin'in kuramsal görüşlerinin tümüyle Marksist olduğu da şüphelidir, zira onda skolastik bir yan vardır (hiçbir zaman diyalektiği incelememiş ve sanırım yeterince de anlamamıştır.)*

Pyatakov'a gelince, o, hiç kuşkusuz üstün irade ve yetenek sahibi bir adamdır, ancak yönetmeye ve işlerin yönetsel yanına, ciddi bir politik konuda güvenilmeyecek derecede heves duymaktadır.”

Lenin yaptığı bu değerlendirmelerine şunu eklemeyi unutmadı, *“Elbette bu görüşler, yalnız şu andaki duruma bakılarak, bu önde gelen ve kendilerini partiye adanmış iki üyenin, bilgilerini artırma ve tek yanlılıktan sıyrılma fırsatı bulamamış oldukları varsayımıyla ileri sürülmektedir.”* (Lenin'in Son Kavgası, Öteki Yayınevi- 193-199)

Lenin 26 tarihli son notunda ise partide olası bir bölünmeyi önlemek için MK üye sayısının 50'ye hatta 100'e çıkarılmasını, Merkez Komite'ye çok sayıda işçinin alınmasını, bunun kötü durumdaki yönetim aygıtının iyileştirilmesine olanak sağlayacağını belirtti. Bura kadar yazılanlardan Lenin'in partiye bir vasiyette bulunduğu söylenemez. Lenin hastalığı nedeniyle katılamayacağını düşündüğü XII. Parti Kongresine bazı önerilerde bulundu ve Stalin ve Troçki arasındaki çatışmayı dikkate alarak, partinin bölünmesinden duyduğu endişeyle önde gelen yöneticilerinden bir kısmının niteliği üzerine notlar düştü. Bu notların andaki durumla ilgili olduğunu belirtmeyi de ihmal etmedi.

Lenin, dikte ettiği bu dört mektuptan 9 gün sonra 4 Ocakta “24 Aralık 1922 Tarihli Mektuba Ek” bir mektup dikte ettirdi; *“Stalin*

çok kaba biridir ve bizim aramızda ve biz komünistlerin birbirimize davranışları açısından son derece hoş görülebilirse de, bu kusur bir genel sekreterde bağışlanamaz. Bu nedenle de yoldaşların, Stalin'i bu görevden almanın ve onun yerine, Yoldaş Stalin'den her bakımdan farklı, daha hoş görülü, daha sadık, daha nazik ve yoldaşlarına karşı daha dikkatli, daha az kaprisli ve benzeri üstünlüklere sahip başka birini görevlendirmenin bir yolunu düşünmelerini öneriyorum. Bu durum önemsiz bir ayrıntı gibi gelebilir. Oysa, olası bir bölünmeye karşı hazırlıklı olmak açısından Stalin ile Troçki arasındaki ilişki konusunda yukarıda yazdıklarım dikkate alınırca, bu bir ayrıntı değildir, ayrıntıysa da sonucu belirleyici önemini yadsıyamayacağımız bir ayrıntıdır." (age. 215)

Daha önceki notların aksine Stalin'le ilgili bu ek mektup bir vasiyet olarak nitelendirilebilir. Ancak yarım bir vasiyet, Ek mektupta kimin görevden alınması istendiği net olmakla birlikte yerine kimin getirileceğine dair sunulan kriterlerin MK'de kime uygun olduğu sorusunun cevabı yoktu. Ama bunun "özgüveni" ve egosu yüksek Troçki olmadığı açıktı.

26 Aralık 1923 ile 4 Ocak 1924 arasında ne olmuştu da Lenin, o zamana kadar Stalin'le ilgili kullanmadığı sıfatları birbiri ardı sıralamış ve görevden alınmasını istemişti? 1922 Aralık ayında parti içindeki tek tartışma Ulusal sorunun pratik çözümüyle ilgiliydi. Daha önceki bölümlerde SSCB'nin kuruluşu sırasında Lenin ile Stalin arasındaki kısmi farklılıklara değinilmişti. Bu farklılıklar bir biçimde aşıldı ve Ocak sonunda SSCB'nin kuruluşu ilan edildi. Ama buna rağmen Gürcistan sorunu ile ilgili tartışma devam ediyordu. Lenin, 30 Aralık 1922'de "Milliyetler (Uluslar) ya da Otonomizasyon (Özerkleştirme) Sorunu" üzerine dikte ettirdiği notlarda, Çerjinski ile görüşüğünü, Orjenikidze'nin tokat olayını (Orjenikidze'nin Kabakhidze'ye attığı tokat) öğrendiğini ve büyük endişeye kapıldığını belirtti. Notların devamında "Stalin'in herkesçe bilinen "milliyetçi sosyalizm" kini ile birlikte aceleciliği ve saf yöneticilik sevdasının, bu noktada çok tehlikeli bir rolü olduğunu" düşündüğünü yazdı. 31 Aralık'taki mektubunda ise öncelikle SSCB'nin güçlendirilmesi, ikinci olarak Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin diplomatik aygıtının korunmasını, Orjenikidze'ye ibret alınacak bir ceza verilmesi gerektiğini, ve "Büyük Rus Milliyetçiliği hareketinin tüm politik

sorumluluğunun” Stalin ve Çerjinski’ye ait olduğunu belirtti. Ancak Lenin Aralık sonunda yazdığı bu makalenin yayınlanmasını sonraya bıraktı. Yeniden yazmaya başladığı 1924 Ocagından yazı dikte ettiremez hale geldiği Mart başına kadar bir dizi makale yazdırdığı halde bu konuya bir daha dönmedi. Lenin’in yayınlanmasını sonraya bıraktığı Özerkleştirme Sorunu makalesi XII. Kongre öncesinde Lenin’in sekreteri Fotieva tarafından MK’ya iletildi.

Lenin’in Stalin’in sekreterlikten alınmasını istediği ek mektuba bu olaydan sonra karar verdiğini düşünmek zor görünüyor. Çünkü Çerjinski’nin raporu Mdivani ve Makharadze’yi haksız buluyordu. Bu konuda Lenin Çerjinski vasıtasıyla bilgilendirilmişti. Ayrıca konu Politbüro’nun Lenin’in hastalığı nedeniyle katılamadığı, Troçki’nin de katıldığı 25 Ocak 1923 oturumunda görüşüldü. Politbüro Çerzinski komisyonu ve Mdivani’yi dinledi, yapılan oylamada Orjenikidze aklandı ve Mdivani başta olmak üzere Gürcü muhaliflerin Gürcistan’dan uzaklaştırılması kararını alındı.

Mart 1923’te ne oluyorsa Lenin Çerjinski komisyonu raporunu istedi ve kendi sekreteryasını raporla ilgili bir rapor hazırlanması göreviyle görevlendirdi. Sekreteryanın hazırladığı ve Çerjinski raporuyla tam zıt sonuçlar içeren rapor 3 Martta Lenin’e sunuldu. Lenin bu rapora inanmış olmalı ki, 5 Martta Troçki’ye Stalin’in ve Çerjinski’nin tarafsızlıklarına güvenmediğini yazarak kongrede Gürcistan sorununun savunmasını üstlenmesini istedi. 6 Martta ise Mdivani’ye yazdığı kısa notta “davalarını desteklediğini” yazdı. Ama tüm bunlar 1923 Martında gerçekleşiyordu. Stalin’in görevden alınmasını isteyen ek mektubun tarihi ise 4 Ocaktı. Tarihler dikkate alındığında, Ocak 1923’de Stalin ile ilgili ek mektubun, Gürcistan sorunuyla ilgili olduğu söylenemez.

Lenin’in Stalin’in görevden alınmasının istemesinin nedenlerinden bir diğeri olarak ileri sürülen Stalin’in Krupskaya’ya söylediği “çirkin” sözler konusuna gelirse, Stalin’in kendisine çirkin sözler söylediğini Krupskaya’nın 23 Aralık 1923’te Kamenev’e yazdığı mektuptan öğreniyoruz. Lenin, 5 Mart 1923’de Stalin’e, karısına çirkin sözler söylediği için özür dilemediği takdirde ilişkilerini keseceğini bildiren bir mektup yazdı. Krupskaya’nın Kamenev’e şikayetiyle Lenin’in Stalin’e mektubu arasında 2,5 aylık bir zaman farkı var. Krupskaya’nın kendisine yapılan kaba davranışı 2,5 ay sonra

Lenin’e söylediğini düşünmek pek olası değil, çünkü Stalin 7 Mart 1923’de Lenin’e yazdığı mektupta Krupskaya ile arasında geçen olayın “yaklaşık beş hafta önce” olduğunu belirtiyor. Bu da Krupskaya’nın iddia ettiği gibi Aralık ayına değil, Şubat başına denk geliyor. O halde 4 Ocakta Lenin’in dikte ettirdiği metin Krupskaya’ya Aralıkta yapılan çirkin davranışla ilgili olamaz. Stalin, Politbüro’nun yasaklanmasına rağmen Lenin’e Gürcistan sorunuyla ilgili olarak bilgi aktardığından hareketle Krupskaya’ya ağır sözler söylemişti. Bu olay Maria Ulyanova’nın tanıklığıyla Şubat başında yaşanmış, Krupskaya kendine yapılan kabalığı Lenin’e anlatmıştı. Bunun üzerine Lenin 5 Mart’ta Stalin’e özür dilemediği takdirde ilişkilerini keseceğine dair mektubu yazmıştı. Bu önemli ayrıntıların yanında “Ek Mektup” daktiloyla yazılmıştı, dikte edilmiş aslı yoktu, Lenin günlüğünde kayıtlı değildi (21 Kasım 1922’de Lenin’in durumunun izlenmesi için “sekreterlerinin günlük kayıt tutması” başlatılmıştı.) ve Lenin tarafından parafe edilmemişti (Lenin sol elini kullanabiliyordu). Bütün bunlar ek mektupla ilgili bazı kuşkular doğuruyor.

Stephan Kotkin Stalin adlı araştırmasında konuyla ilgili olarak şunları yazdı; *“Lenin’in Troçki’ye kızgınlığı uzun bir döneme yayılacak biçimde bolca belgelenmişti ama Lenin’in Stalin’e sözde öfkesi, 1923 bahar ve yaz aylarında aniden, esrarlı belgelerle ortaya çıktı. Bu belgelerin en önemlisi Lenin’in Vasiyeti (zaveshchanie) olarak bilinen, Lenin’in karısı Nadezhda Krupskaya tarafından, Lenin’in yanında çalışan kadınların, özellikle de Maria Volodicheva ve sekreteryanın başındaki Lidiya Fotiyeva’nın yardımlarıyla ya da tezgahlarıyla ortaya atılmıştı. Lenin’e atfedilen bu çok önemli belgelerin asılları yoktur; (“vasiyet” gibi bir başlık yoktur ve aslında ortaya ilk atıldıklarında herhangi bir başlık da taşımamaktadırlar). Bir Rus araştırmacının dikkatle yaptığı ayrıntılı incelemenin de gösterdiği gibi orijinallikleri hiçbir zaman kanıtlanamamıştır. Haklı olarak, bu ifadelerin Lenin’e ait olduğunu destekleyecek başka belgeler ortaya çıkmaz ise, kuşkuyla yaklaşmak gerektiğini öne sürmektedir.”* (Kotkin -618)

Ama yine de mektubun içeriğini doğrulayan iki önemli tanığa sahibiz. Bunlardan biri Lenin’in kız kardeşi Maria Ulyanova, diğeri ise Stalin’in sadık yoldaşı Molotov. Ulyanova; Lenin’in Stalin’e “pratik bir tip olarak değer verdiğini” ama tuhafıkları nedeniyle

Stalin'in denetim altında tutulmasını istediği ve genel sekreterlikten uzaklaştırılmasını da bu yüzden istediğini" yazdı. (Kotkin-689)

Molotov ise konuyla ilgili olarak şunlar söyledi; "Lenin'in Stalin hakkındaki tüm yargılarında haklı olduğunu düşünüyorum. Hatta Lenin'in ölümünden hemen sonraki Politbüro oturumunda da bunu söylemişim. Galiba Stalin bunu unutmadı. Lenin'in ölümünden sonra, benimle birlikte beş ya da altı kişi Zinovyev'in evinde, Kremlin'de bir araya gelmiştik. Vasiyetnameden söz edildi ve ben Lenin'in bütün yargılarını doğru bulduğumu söyledim. Tabii bu Stalin'in hoşuna gitmedi. Bununla birlikte uzun yıllar boyunca bir arada gayet iyi çalıştık." (Molotov Konuşuyor-275)

Farklı tarihlerde dikte edilen bu 4 mektup ve bunlara sonradan, 4 Ocak 1924 tarihinde eklenen Stalin'in görevden alınmasıyla ilgili ek, Krupskaya tarafından saklanıyordu. Daha önce de değinildiği gibi Krupskaya bu mektupları Zinovyev'e okutmuştu. Kamenev, Buharin ve Troçki de Zinovyev vasıtasıyla mektuplardan haberdardı.

Krupskaya Lenin'in ölümünden beş ay sonra XIII. Kongrenin toplanmasına beş gün kala notları Stalin'e teslim etti. Notlar ilk önce MK'nin 21 Mayıs Plenumunda görüşüldü. Plenumda Zinovyev söz aldı; *"Yoldaşlar, İlyiç'in son arzusu, İlyiç'in her sözü kuşkusuz bizim için yasadır. Ölüm döşegindeki İlyiç'in bize her öğüdünü yerine getireceğimiz üzerine defalarca yemin ettik. Bu sözümüzü tutacağımızı iyi biliyorsunuz... Fakat bir noktada Lenin'in korkularının sağlam temellere dayanmadığının ortaya çıktığını büyük bir mutlulukla söylüyoruz. Genel Sekreterimiz'le ilgili hususu kastediyorum. Son birkaç aydır birlikte çalıştığımıza hepimiz şahitsiniz. Siz de benim gibi İlyiç'in korkularının gerçekleşmediğini doğrulama bahtıyarlığına eriştiniz.* (Clif Troçki III-51)

Plenumda "Stalin çekilmeyi teklif etti. Troçki'nin aktardığına göre, *"evet ben kesinlikle kabayım," demişti Stalin. "İlyiç sizden sadece dışa dönük nezaket konusunda benden farklı birini bulmanızı istiyor. Tamam, o zaman, öyle birisini bulun."* Ancak Stalin yandaşlarıyla dolu salondan bir ses yükseldi: *"Bunun önemi yok. Biz kabalıktan çekinmeyiz, tüm partimiz kaba, proleter."* (Kotkin-715)

Plenumda Troçki dahil hiç kimse Stalin'in görevden alınması fikrini ileri sürmedi. Notlar Kongre'ye yazıldığı halde Krupskaya notların yayınlanması için diretti. Krupskaya'nın notların yayınlama-

ması direktmesi üzerine Plenumda 10'a karşı 30 oyla şu karar alındı. *"Okunan belgenin duyurulması işi, Vladimir İlyiç'in iradesi ve isteği uyarınca, Kongre'ye devredilsin ve orada delegasyonlar arasında duyurulsun; ancak bunun delegasyonlara, İlyiç'in evraklarının devir teslimini yapan komisyon üyelerince duyurulması ve bunların çoğaltılmasının yasak olması esas alınacaktır."* Bu kararla mektubun Kongre stenografik kayıtlarına geçmesi önlendi. (İktidara Giden Yol -443)

Böylece notların görüşülmesi Kongre'ye bırakıldı. Lenin'in "Kongreye Mektubu" Kongre delege gruplarının toplantılarında okunarak delegelerin tümünün mektuptan haberdar olması sağlandı.

XIII. Kongre'de siyasal raporu bir önceki kongrede olduğu gibi Zinovyev, İç ticaret ve kooperatifler üzerine raporu Kamenev ve MK örgütlenme raporunu Stalin sundu. Kongreye egemen olan hava birlik vurgusuydu. Zinovyev yaptığı konuşmada, *"salonda partimizin birliği için her şeyden vazgeçmeyecek tek kişi bile"* olmadığını, çünkü bunun, *"devrimin diğer tüm başarılarının ve Komintern'in diğer tüm başarılarının biricik ciddi önkoşulu"* olduğunu söyledi. Ve Troçki'den Kongre'de delegeler karşısında hatalarını düzeltme sözü vermesini istedi; *"Muhalefetin atabileceği en duyarlı ve bir Bolşevik'e en yaraşır adım, belirli yanlışlar yapan bir Bolşevik'in yaptığını yapmaktır: Parti Kongresinde kürsüye çıkıp partiye "Ben yanlış yaptım. Parti haklıydı" demektir...*

Tartışmayı sona erdirip kesinlikle sonuca bağlamanın gerçekten de tek yolu vardır. Bu kürsüye gelip şöyle söylemek: "Parti haklıydı ve yıkımın eşiğindeyiz diyenler hatalıydı." (C-T III-52-53)

Stalin raporunda, daha önce partide yaşanan tartışmaya hiç girmeden, partinin sendikalar, kooperatifler, gençler birliği, kırsal alandaki faaliyetler, kadın örgütlenmesi vb. kitle örgütlerindeki etkinliği, devlet aygıtı ve aygıt içindeki partinin durumu, partinin bileşimi, Lenin seferberliği, partinin iç yaşamı, parti üyeleri ve partisizlerin kaydı, dağılımı ve terfii konularında ayrıntılı değerlendirmeler yaptı. Kapanış konuşmasında, Troçki ve Preobjeniski'nin konuşmalarında geçmiş tartışmaları gündeme getirmesi üzerine, onların konuşmalarındaki tutarsızlıklar üzerine durdu. Troçki'nin parti hata yapmaz söyleminin yanlış olduğunu, partinin sık sık hata yaptığı, Lenin'in partiye *"kendi hataları temelinde doğru önderlik etmeyi öğrettiği-*

ni söyledi. Muhalefetin partide “küçük bir azınlığı” oluşturduğunu söylediği konuşmasını “*Partimizin birlik içinde olduğuna, bundan sonra da birlik içinde olacağına şimdiki kongre, onun birliği, kararlılığı tanıklık etmektedir*” diyerek tamamladı.

Troçki kongrede nispeten kısa bir konuşma yaptı; konuşmasının başında yine planlama konusunu gündeme getirdi. Kendisine yöneltilen hizip ve gruplaşmayı savunduğu suçlamasını reddetti. Hasta olduğu için bu iddialara cevap veremediğini, hata ettiğini söyledi; “... parti [içi] demokrasi, egemen parti için son derece tehlikeli olan hizipsel gruplaşmalara alan açmayı hiçbir biçimde gerekli kılmaz. Çünkü bunlar her zaman hükümeti ve bir bütün olarak devlet aygıtını parçalama ya da bölme tehdidi yaratırlar. Bunun tartışılmaz ve tartışılmaz olduğuna inanıyorum...”

Benim gruplaşmalardan yana tavır aldığımı söyleyen rapor doğru değil. Hizipler ve gruplaşmalar arasında ayırım yapmak kabul edilemez... şimdiki tarihsel koşullarda, gruplaşmalar hiziplerin sadece bir diğer adıdır. (Cliff; Troçki III-54)

Zinovyev’in Kongrede partiye yönelik sözlerini geri alması için yaptığı çağırışı ise şöyle yanıtladı. “Bir insanın yanıldığını kendi partisi önünde kabul etmesinden, ahlak ve politika bakımından, daha kolay ve daha basit bir şey olamaz... Bunu yapmak için büyük bir ahlak kahramanlığı da gerekmez... Yoldaşlar, hiç birimiz partiye rağmen haklı olmak ya da olabilmek iddiasında değiliz. Eninde sonunda parti her zaman haklıdır, çünkü parti işçi sınıfının kendi ödevlerini çözmesi için elinde bulunan tek tarihsel silâhtır. Bütün bu eleştirilerde, ve bütün bu açıklamalarda, uyarılarda ve protestolarda başından sonuna kadar yanlış hareket ettiğimi parti önünde söylemekten daha kolay bir şey olamayacağını belirttim. Ama bu sözü söyleyemem, çünkü, Yoldaşlar, öyle düşünmüyorum. Bir insanın partisi karşısında haklı olamayacağını biliyorum. Bir insan ancak partisi ile ve partisinin yolundan haklı olabilir, çünkü tarih bir insanın haklı çıkması için başka bir yol göstermemiştir. İngilizlerin bir sözü vardır: ‘Yanlış, doğru, benim ülkem,’ derler. Biz de daha iyi bir şekilde şunu söyleyebiliriz. Yanlış, doğru, benim partim, belirli konularda ya da zamanlarda kısmen yanılmış olabilirim. .. Burada birtakım kişisel sözler söylemek belki gülünç, belki de ayıp olur, ama gerektiği zaman en kötü Bolşevik barikatında en kötü asker

olmayacağımı da herhalde göstereceğim.” (I.D. Troçki II-152)

Troçki’nin “Haksız bile olsa partinin vereceği kararı kabul edeceğini” belirttiği bu konuşmasına Krupskaya bile; *“eğer parti haklı idiyse, yeni bir yol izlenmesi için yarım yıla varan tartışmayı hiç başlatmamış olması gerekirdi”* diyerek tepki gösterdi.

Kongre, muhalefeti “küçük burjuva bir sapma” olarak nitelendiren kararlar birlikte XIII. Konferans’ta alınan diğer kararları da onayladı. Seçilen 52 kişilik MK’da Troçki 51. sıradaydı. Kongre sonrası yapılan MK Plenumunda Stalin oy birliğiyle yeniden genel sekreterliğe seçildi. Troçki Politbüro’daki yerini korudu. Buharin ve Çerjinski politbüro asıl üyeliğine, Frunze ve Sokolnikov yedek üyeliğe seçildiler. Daha önce Orgbüro üyesi olduğu halde Orgbüro toplantılarına katılmayan Zinovyev ve Troçki’nin Orgbüro üyeliklerine son verildi.

Bumerang

Troçki, XIII. Kongre’den sonra parti disiplinini bozma suçlamasıyla karşı karşıya kalmamak için bir süre, 1924 yazına kadar sessizliğini korudu. Komünist Enternasyonal’in V. Kongresi Haziran 1924’te başladı. Kongre gündeminin bir konusu da Bolşevik partideki tartışmaydı. Kongre’de Bolşevik partide yaşananlarla ilgili bir oturum açılmasına karar verildi. Kongre Prezidyumu konuşmak ve kendi tutumunu açıklamak üzere Troçki’yi davet etti. Troçki bu daveti, XIII. Kongrede alınan “parti içi tartışmanın bittiği” kararını ileri sürerek geri çevirdi.

Troçki’nin disiplin adına katlandığı bu tutum uzun sürmedi. Yeniden muhalefete başlama fırsatını Devlet Basımevlerinin 1917 yılını kapsayan konuşmalarını derlemesi vesilesiyle elde etti. Derlemeye, “Ekim Dersleri” başlıklı bir ön söz yazdı.

Derlemeye yazdığı bu önsözde Ekim devrimini, hazırlık, 1917 zaferi ve zaferden sonra olmak üzere üç döneme ayırdı. Ekim devrimi öncesi ve zaferden sonraki dönemlere ilişkin yeterli materyal bulunduğunu, Ekim devriminin bizzat kendisi konusuna “çok az dikkat gösterildiğini” en önemli “politik ve örgütsel taraflarına” değinilmediğini iddia etti. Troçki’nin yaptığı bu dönemlendirme tümüyle eski Bolşevikleri genç komünistler karşısında gözden düşürerek kendini öne çıkarmaya yöneltti.

Troçki hazırlık dönemi dediği 1903’ten 1917’ye kadarki dönemde Bolşeviklerin karşısında en etkili Bolşevik karşıtı olarak yer aldı. Troç-

ki'ye göre bu dönem "mülteci siyaseti" dönemi idi ve 'bir Bolşevik bu dönemde ne yaptığı ne söylediğiyle değil de 1917'de ne yaptığı ve ne söylediğiyle değerlendirilmeliydi.' İkinci dönem dediği 1917 yılının ilk yarısında ise Bolşevik Parti üyesi değildi. Temmuz 1917 Bolşevik olamayacağını söyleyerek partiye katıldı. Bu anlamda aslında Troçki kendisinin doğrudan içinde olmadığı bir tarihi yargılıyordu. Nedeni çok açıktı; Troçki kendi yolunun ancak eski Bolşevikleri gözden düşürüp bir kenara atabilirse açılacağını biliyordu.

Troçki önce ikinci dönemin önemini belirtmekle işe başladı; *"1917'deki anlaşmazlıklar gerçekten pek derin olup hiçbir suretle rastlantı değildi. Fakat aradan bir kaç yıl geçtikten sonra bugün, bunları, o zaman yanılmış olanlara karşı silâh olarak kullanmaya çalışmaktan daha bayağı bir şey olamaz. Ne var ki, basit kişisel mütalaalar dolaşısı ile, Ekim Devrimi'nin milletlerarası bir anlam taşıyan en önemli meseleleri üzerinde ses çıkarmamak hiç kabul edilemez."* Troçki Ekim Devrimi'nin uluslararası önemine sığınarak yaptığı "bayağı bir şeyi" haklı çıkarmaya çalışırken, partide yeni bir tartışmanın da fitilini ateşledi. (Troçki, Ekim Dersleri-9)

Troçki Şubat devriminden sonra Bolşevik Parti içinde Lenin ile Kamenev, Zinovyev ve Rikov arasındaki ciddi görüş ayrılıklarını (anavatan savunusu, geçici hükümetin desteklenmesi, demokratik devrimin tamamlanıp tamamlanmadığı, devrimin yeni aşamasının niteliği, sosyalist devrim şiarı, Rusya'da sosyalist devrimin objektif koşullarının olup olmadığı, Kornilov ayaklanması karşısındaki tutum, Temmuz günleri, ön parlamentoya karşı tutum, Silahlı ayaklanma ve Menşeviklerle ortak hükümet) birbiri ardından sıraladı. (bu konularda ayrıntılı bilgi için Söz ve Eylem, sayı-18'e bakılabilir)

Troçki'nin saldırısından en çok darbeyi alanlar anavatan savunusu, sosyalist devrim şiarına karşı demokratik devrimi savunan Kamenev ve silahlı ayaklanma konusunda "grev kırıcılığı" yapan Kamenev -Zinovyev'di. En az darbe alan ise, bu süreçte Lenin'le ciddi anlamda bir kez, geçici hükümetin desteklenmesi konusunda, ters düşen Stalin'di.

Bu saldırıda en fazla yaralayıcı olan Kamenev ve Zinovyev'in silahlı ayaklanma konusundaki "grev kırıcı" tutumlarıydı. Onlar, silahlı ayaklanmaya karşı çıkmakla kalmamış, onlara rağmen alınan kararı burjuva basına jurnallemişlerdi. Ama Troçki silahlı ayaklanma kararının alınması için Sovyet Kongresinin beklenmesi gerektiğine ısrar ettiğine, bunun da bir anlamda hemen silahlı ayaklanmayı savunan Le-

nin'in görüşüyle çeliştiğine ise hiç değinmedi.

Troçki Zinovyev ve Kamenev'in silahlı ayaklanmaya ilişkin tavırlarını Kasım 1923 Alman devrimiyle ilişkilendirdi. Eğer Ekimde Zinovyev ve Kamenev'in tutumları partiye egemen olsaydı, Ekim devriminin tıpkı 1923'teki Alman devriminin yenilgisinde olduğu gibi belki de yenilgisi kaçınılmaz olacaktı. Troçki 1923 Kasımında Almanya'da "devrim için gerekli bütün ön şartlar olduğu halde, devrim metot ve kanunlarını benimsemiş ve bunlara dayanarak hareket eden, ileri görüşlü ve azimli bir parti önderliğinin" olamadığı için yenildiğini yazdı. (13) Ancak devrimci önderliğe sahip olmadığını ileri sürdüğü bu partiyi silahlı ayaklanmaya ikna edenlerden birinin kendisi olduğunu unuttu. Üstelik Troçki, Komintern yürütme kurulu üyesiydi, yani Alman partisinin gerçek durumunu bilmek zorundaydı, en azından bu konuda iyi bir Troçkist olan Radek'i dinleyebilirdi. Eğer Alman devrimi zafer kazansaydı, partiyi ayaklanmaya ikna eden olarak bu zaferde en büyük payı şüphesiz kendisi üstlenecekti. Alman partisi de devrime önderlik yapamayan bir parti olarak damgalanmayacaktı. İşler beklentiye uymayınca Troçki'nin kendi konumunu koruması için Alman partisinin Menşevik olması gerekiyordu.

Bu açıklamalarıyla Troçki yazdığı önsözden beklediği birinci sonucu, "Devrimin 1917 Şubatından yaklaşık olarak 1918 Şubatına kadar süren en kritik devresinde bütün temel sorunlar karşısında, esas itibarıyla sosyal demokratik bir tutumu benimseyen eski Bolşevikler'in" gözden düşürülmesi sonucunu elde etti. (86)

İkinci hedefi ise kendisini Ekim devriminin başkahramanı olarak sunmaktı. Önsözde bu konuda şunları yazdı; "*Petrograd Sovyeti olarak, Kerenski'nin garnizonun üçte ikisini cepheye gönderme emrini iptal ettirdikten sonra gerçek silahlı ayaklanma durumuna girmiştik. O zaman, Petrograd'ta bulunmayan Lenin, bu olgunun önemini tam olarak değerlendirmemiştir. Hatırladığım kadarıyla, yazılarında bu devreden hiç bahis yoktur. Hâlbuki Petrograd garnizonunun cepheye gönderilmesine karşı çıktığımız, Askeri Devrimci Komiteyi kurduğumuz (16 Ekim), bütün ordu birliklerine kendi komiserlerimizi tayin ettirdiğimiz ve böylelikle yalnız Petrograd bölgesinin genelkurmayını değil, aynı zamanda hükümeti de tecrit ettiğimiz andan itibaren 25 Ekim ayaklanmasının sonucu en azından dörtte üç oranında halledilmişti. 7 Ekim ayaklanması tamamlayıcı bir nitelik taşıyordu. Güçlük çıkmadan başarılanmasının nedeni de budur.*" (86-87)

Troçki, olayların gelişiminin böyle olduğuna kendisi de inanmıyor olacak ki, önsözün ilerleyen sayfalarında bu düşüncesini tekrarlamak zorunluluğu hissetti; *“Daha önce de söylemiştik, tekrar ediyoruz. Silahlı ayaklanma Petrograd’da iki bölümde oldu: Birincisi, Ekim başlarında Petrograd alayları kendi arzusuyla uyuşan Sovyet kararına itaat ederek, karargahtan gelen emirleri yerine getirmeyi reddettikleri ve bunu acımaksızın uyguladıkları; İkincisi de 25 Ekimde, Şubat’ta gelen iktidarın göbek bağının kesilmesi için küçük, yardımcı bir ayaklanma gerektiği zaman”* (75)

Ne denebilir? Troçki Ekim devrimini kendine mal edebilmek için fütursuzca devrimin tarihini 25 Ekim’den 16 Ekim’e çekerek değiştiriyor, 16 Ekimde olmayanı bir ayaklanma, 25 Ekim’deki ayaklanmayı ise “küçük, yardımcı” bir ayaklanma olarak değerlendiriyor. Bunu yaparken Bolşeviklere de küçük postacı payesi vermeyi de ihmal etmiyor; *“İtiraf etmeliyim ki, Bolşevikler o sıralarda büyük bir enerji ve maharetle hareket ettiler. Ayaklanma bütün hızıyla devam ederken ve ‘Kızıl Birlikler’ bütün şehirde harekât halindeyken, özel olarak hazırlanmış birkaç Bolşevik önderi ‘devrimci demokrasi’ mümessillerinin olayları bakıp görmemeleri, duyup işitmemeleri için başarıyla uğraşıyorlardı.”* (73)

Troçki bu girişimiyle eski defterlerin açılmasını da sağlamış oldu. Karşı cepheden (Buharin, Kamenev, Zinovyev, Sokolnikov, Stalin, Krupskaya, Molotov, Bubnov, Kalinin vb. katıldığı) yoğun bir saldırıyla karşı karşıya kaldı. 1903’den sonra Lenin’le olan ciddi görüş ayrılıkları bir bir ortaya serildi. Bununla da yetinilmedi Ekim devrimi sonrası görüş ayrılıkları, Brest- Litovsk, sendikalar vb. sorunlarda Troçki’nin Lenin’le girdiği polemikler gündeme getirildi.

Troçki’yi eleştiren en önemli makaleler Leninizm adıyla bir broşürde toplandı. “Sürekli devrim teorisini” eleştiren Kamenev, Troçki’nin, *“Menşevizm’in doğum anından başlayıp 1917’deki nihai çöküşüne kadar Menşevizm’in işçi sınıfının içindeki ajanı”* olduğunu, bu rolü 1917 sonrasında da sürdürdüğünü belirterek, Partiden, *“Leninizm ile Troçkizm arasında seçimi yapmasını”* istedi. Zinovyev de benzer şeyleri yazdı.

Troçki’nin Zinovyev’e saldırısıyla Krupskaya Troçkiye verdiği desteği geri çekti. Troçki’nin Ekim devrimindeki katkılarını ve enerjisini takdir ederken, onun Marksist bir analiz yeteneğine sahip olmadığını vurguladı. *“Marksist analiz, hiçbir zaman Yoldaş Troçki’nin güçlü*

noktası değildi. Köylülüğün oynadığı rolü bu kadar küçümsemesinin nedeni budur". (Cliff, Troçki III- 91)

Tartışmaya sonradan katılan Stalin, Zinoviev ve Kamenev'in Ekim 1917'deki hatalarını kabul etti, ancak Troçki'nin bunları abarttığını belirtti. Troçki'nin Ekim devrimindeki kendi rolüyle ilgili abartılı açıklamaları için ise; *"Hiç kuşkusuz Troçki'nin ayaklanmadaki önemli rolünü inkâr edecek değilim. Gelgelelim Troçki'nin Ekim ayaklanmasında herhangi bir özel rol oynamadığını, zaten oynayamayacağını da söylemeliyim. Petrograd Sovyeti başkanı olarak yalnızca, attığı her adımı yönlendiren uygun parti organlarının iradesini hayata geçirmişti."* diye yazdı. Partinin ayaklanmanın yönetimi için 16 Ekimde "pratik bir merkez" kurduğunu, Sverdlov, Stalin, Dzerjinski, Bubnov, Uritski'den oluşan bu merkezde Troçki'nin olmadığını belirtti. İç savaşla ilgili olarak yaratılan Troçki efsanesinin de doğru olmadığını, Kolçak ve Denikin örneklerini vererek, bu iki düşmanın Troçki'nin planlarıyla değil, Bolşevik komutanların planlarıyla yenildiklerini açıkladı. Bunlarla yetinmeyerek Troçkinin 1913 yılında Menşevik Çekidze'ye yazdığı ve çarlık polisinin arşivinde bulunan bir mektupta Troçki'nin Lenin için söylediklerini deşifre etti. Troçki mektubunda Lenin için şunları yazmıştı; *"Rusya işçi sınıfı hareketindeki her çeşit geriliği mükemmel istismar eden biri"* olarak nitelendirdiği mektupta şunlar yazılıydı; *"Şu anda Leninizm'in bütün yapısı yalan ve çarpıtmalar üzerinde inşa edilmiştir ve kendi çürüyüşünün zehirli unsurlarını kendi içinde barındırır"*.

Bütün bu olup bitenin ardından Parti'de Troçki'ye karşı öfke büyüdükçe büyüdü. Zinoviyev'i destekleyen Leningrad parti örgütü Troçki'nin Politbüro, MK, hatta partiden atılmasını istedi. Stalin buna karşı çıktı; *"Troçkizm'i ideolojik bir eğilim olarak gördüğünü belirtti; " Bu saçmalık, yoldaşlar. Partimizin gücü kuvveti yerinde; herhangi bir bölünmeye izin vermez. Baskıcı önlemlere gelince, ben bunlara kesinlikle karşıyım. Şimdi ihtiyacımız olan baskıcı önlemler değil, ama yeniden canlanan Troçkizm 'e karşı yaygın ideolojik mücadeledir."*(Cliff, Troçki III-88-90)

Troçki'nin eski Bolşevikleri gözden düşürmek için sıkıdığı tüm kursunlar bir bumerang gibi dönüp kendini vurdu. Parti içindeki hemen tüm desteğini kaybetti. Ocak 1924'teki XIII. Parti Konferansı sırasında özellikle Moskova'da, öğrenci gençlik içinde önemli sayılabilecek bir desteğe sahipti. Bu süre içinde genç partililer Troçki'yi bir anlamda

yeniden tanıldılar, onun eski bir Menşevik olduğunu öğrendiler. Eylül 1924'te 1100 delegenin katılımıyla yapılan Moskova Bölge Parti Konferansı Troçki'yi oybirliğiyle kınadı. Benzer bir durum diğer büyük (Leningrad, Harkov vb.) kentlerde de yaşandı. Troçki Kızıl Ordu'da da büyük bir tepkiyle karşılaştı. Siyasi Komiserlerin düzenlediği ulusal çaptaki kongrede Ekim Dersleri kınandı ve Troçki'nin Savaş Halk Komiserliğinden alınmasını içeren bir karar tasarısı kabul edildi. Kınama kampanyasına Almanya, Fransa, Polonya, Çekoslovakya, vb. komünist partileri de katıldı. Troçki bunların yanında birçok taraftarını da kaybetti.

Güç kaybedince Troçki'nin muhalefet taktiği de değişime uğradı. Yandaşlarına ilişkilerini koruyarak geri çekilmeyi önerdi; *“Şu an hiç kımıldamamalıyız. Ortalıkta dolanma-yalım, ama temaslarımızı sürdürüp 1923 kadrolarını koruyalım ve Zinoviev'in kendi kendisini tüketmesini bekleyelim”* (age. 103)

15 Ocak 1925'te Bolşevik Parti MK plenumu Troçki gündemli toplandı. Troçki hastalığı nedeniyle toplantıya katılamayacağını bir mektupla bildirdi. Mektubunda Partinin *“On Üçüncü Kongresi'nin çözüme bağladığı tartışmalı sorunlarda ne Merkez Komitesi'nde ne de Emek ve Savunma Konseyi'nde bir kez bile”* konuşmadığını, Ekim Dersleriyle başlayan tartışmada kendisine *“birçok yanlış, hatta korkunç suçlamalar getirilmiş olmasına rağmen sessizliğimin partinin genel çıkarları”*nı düşünerek koruduğunu yazdı. Ve *Sürekli Devrim Teorisi*’yle ilgili olarak da şunları belirtti; *“... sürekli devrim” formülü... bütünüyle geçmişte kaldı... Eğer Ekim 'den sonra herhangi bir zamanda, özel nedenlerle “sürekli devrim” formülüne tekrar değinme fırsatı bulmuşsam bu sadece parti tarihine, yani geçmişe bir göndermeyle olmuştu ve günümüzün siyasal görevlerine hiçbir göndermesi yoktu.”* (Cliff, Troçki-III- 101)

Troçki mektubunun sonunda bütün görevlerinden alınmasını istedi; ve *“Merkez Komitesinin kendisine vereceği görevi, “-hangi mevkide olursa olsun ya da herhangi bir mevkii olsun olmasın - elbette ki, partinin her hangi bir şekilde denetimi altında, yapmaya hazır” olduğunu bildirdi.”* (I.D. Troçki-II-175)

MK plenumunda Troçkinin Savaş Halk Komiserliği ve Askeri Devrimci Kuruldan alınmasına karar verildi. Yerine Frunze getirildi. Zinovyev'in Troçki'nin partiden atılması ve Kamenev'in Politbüro'dan atılması önerisi Stalin, Buharin, Kalinin, Voroşilov ve Orkonidze'nin

oylarıyla reddedildi. MK bu toplantıyla Ekim Dersleri ile başlayan tartışmanın bittiğini ilan etti.

Troçki, Mayıs 1925’de Çerjinski’nin başkanı olduğu Ulusal Ekonomi Yüksek Kurulu’nda görevlendirildi. Bu kurula bağlı İmtiyazlar Komisyonunun, Elektro-Teknik Gelişme Komitesinin ve Sanayi-Teknoloji Komisyonunun başkanlığını yaptı.

Ama Troçki’nin eski Bolşeviklere sıkacağı kurşunlar henüz bitmemişti. Troçki’nin son kurşunlarından biri “Lenin’in vasiyetinin” dostu Max Eastman vasıtasıyla uluslararası alana taşınması oldu. Max Eastman Adalet Komiseri yardımcılığı görevinde bulunan Nikolai’nin kız kardeşi Yelena Krylenko ile evliydi, ve 1923’te Sovyetler Birliğine gelmiş, 1924 Haziranına kadar orada kalmıştı. Troçkinin yakın dostu ve yoldaşıydı. (Eastman daha sonra anti komünist oldu.) Vasiyetin bir kopyası belli ki Troçki’nin bilgisi dahilinde ona iletildi. O da Mayıs 1925’te bu kopyaya dayanarak Since Lenin Died (Lenin Öldüğünden Beri) isimli kitabı yayınladı. Kitap Lenin’in “vasiyetini” Troçki lehine yorumluyor, ve Troçkinin 1923’ten başlayarak Savaş Halk Komiserliğinden istifa ettiği Ocak 1925 arasındaki mücadelesini konu alıyordu. Parti MK’sinin yazarın vasiyeti Troçki vasıtasıyla elde ettiğinden kuşku yoktu. Bunu Eastman şöyle doğruluyordu; “*Müs-veddeyi Rakovski’ye gösterdim ve Troçki’nin vereceği karara göre yayımlayıp yayımlamayacağımı söyledim. Madem Rakovski müsveddeleri övgü ile iade etti ve ben bunun, o günkü durumda elde edilebilecek bir ‘yetki’ olduğunu düşündüm.*” (Rakovski o dönemde Paris Büyükelçiliği görevini sürdürüyordu.) (İ. D. Troçki-II-216-dipnot)

Politbüro Troçki’den Eastman’ın yazdıklarının doğru olmadığına dair bir açıklama yapmasını istedi. Troçki bu isteği parti disiplinine uyduğunun bir göstergesi olarak kabul etmek zorunda kaldı. Troçki 1 Ekim 1925’te yaptığı bir açıklamayla yazılanları reddetti; “*Bu, sadece partimizin Merkez Komitesi ’ne yöneltilmiş bir iftiradır. Eastman’ın sözleri, Lenin ’in tavsiye niteliği taşıyan ve parti içi örgütlenmeyle ilgili olan bu mektupları, yayınlamak amacıyla yazdığına dair bir izlenim yaratıyor. Bu olgularla örtüşmüyor. Yoldaş Lenin herhangi bir “Vasiyet” bırakmamıştır... Gizlenen ya da kırılan bir “ Vasiyet “le ilgili tüm söylenenler, Yoldaş Lenin ’in gerçek mirasına ve yarattığı partinin çıkarlarına karşı iğrenç bir yalandan başka bir şey değildir. ... Eastman ’in niyeti ne olursa olsun, yüzüne gözüne bulaştırdığı bu eser, yine de nesnel olarak karşı devrime alet olmuştur. Sadece komünizm ve*

devrim kılığına bürünmüş düşmanların amaçlarına hizmet edebilir.”
(CliffTroçki III-104)

Krupskaya da solcu İngiliz gazetesi The Sunday Workers’a yazdığı mektupta “ortada bir vasiyetin” olmadığını, Lenin’in “çalışmayı doğru çizgide sürdürmek için ”partili yoldaşlarına “yardım etmek” için mektuplar yazdığını, ve “partinin tüm üyelerinin bu mektuplardan haberi- nin olduğunu” yazdı.

Bu olay Troçki’nin 1925 yılındaki son girişimiydi. 1925 yılından başlayarak 1926 yılının ortalarına kadar edebiyat ve sanatla uğraştı. Bu Troçki için ilk değildi 1912’de Bolşeviklere karşı kurduğu Ağustos Bloku dağılınca o zaman da gazeteciliğe yönelmişti.

İnsanı İnsan Yapan Emektir

Konuk Yazar - Atila Karagöz

Marx incelemelerinde işe felsefeyle başlar. Hegelci felsefeyi eleştirirken “filozof kendisini (yani yabancılaşmış insanın soyut bir şekli olan kendini) yabancılaşmış dünyanın ölçüsü sayar. Başkalaşma sürecinin bütün tarihi ve başkalaşmanın bütün geri alınma süreci soyut düşüncenin, mantıki kurgusal düşüncenin üretilmesi tarihinden başka bir şey değildir. Bu başkalaşmanın aşılmasının asıl önemli yanını meydana getiren yabancılaşma, kendinde ile kendi için bilinç ve kendi bilincinde oluş, nesne ile özne arasındaki karşıtlık.” (4)

İnsanı tarihsel süreçte dönüştüren ve değiştiren şey kendi etkinliği/ üretimi, yani emeğidir. İnsanın doğasının özü emektir. Üretim faaliyeti ise insanların birbirleriyle ilişkilerini geliştirdiği gibi tarihsel süreç içindeki değişimi de gösterir. İnsanın özü ve doğası emek aracılığıyla kendini dışa vurur.

İnsan belirli bir toplumda diğer insanlarla birlikte yaşadığı için toplumsal bir varlıktır. Toplumsal ve sosyal bir varlık olarak insan, toplumdaki her bir bireyin kendine özgü ve biricik olduğu anlayışını içerir. Bireysel insan özgürlüğü bu bağlamda değerlendirilmelidir.

Marx için insan, nesne ve özne olarak iki kategoriye bölünmez. Bir varlık olarak nesnenin önceliği olsa bile özne nesne birbirinden ayrılmaz. Yani insanın dönüşüm yapabilmesi için önce bedeninin ve beyninin olması gerekir. Bu ön koşul olmadan bilinç olmaz. Hayal etme, bilme ve yapma bir bütündür. Yani bilme ve oluşma süreci birliktedir. Bu pratikte gerçekleşme halidir.

Özgür insan/birey, özel mülkiyet ve çıkarıcılıktan kurtulmuş insandır. Toplum ve birey tarihsel süreç içinde değişim ve dönüşüm yaşar. Tarihsel koşullara uygun toplumsallık biçimleri ve tarihsel koşullara uygun düşen bireysellik biçimleri vardır. Kapitalist toplumda bireysellik biçimi, bencil ve ekonomik çıkarlarla şekillenmiştir.

İnsanın yabancılaşmadan kurtulup özgür insan/birey haline gelmesinin felsefesidir Marksizm. Ütopik sosyalistler başta olmak üzere tüm ikamecilerin anladığı gibi “yeni bir insan tipi” yaratmak değil, insanların kendi kendilerini yaratmaları için, onların yetenekli hale getirilme sürecidir.

İnsanın yetenekli hale gelebilmesi için önce insanı kendine yabancılaştıran toplumsal koşulların değiştirilmesi gerekir. Yabancılaşmanın gerçek toplumsal temele oturtulması Marx’a aittir. Tüm yabancılaşmanın temeli “emeğin yabancılaşmasıdır.” Emeğin yabancılaşmasının en yoğun biçimde ortaya çıktığı koşullar kapitalizmedir. Bunun için kapitalizmin ekonomik ve siyasal olarak incelenmesi tüm toplumsal gelişmelerin anlaşılması anlamına gelir.

Yabancılaşma, insanın kendi yarattığı şeylere tapmasıdır. Tek tanrılı dinler öncesinde insanların putlara tapması gibi. Putlar insanın birer ürünü olmasına rağmen onu kutsayarak ona tapmaları, aslında insanlıktan çıkma halidir. Kendi üretip şekillendirdiği putlara tapmak, kendilerini yaratıcı/üretici olarak görememe halidir. Yani kendi yaratıcı güçleri ve yeteneklerinin zenginliğinden uzaklaşarak, kendi emeğiyle elinden çıkmış nesnelere tapmak ilk yabancılaşmadır.

Bunu şöyle anlayabiliriz: İnsan, kendi enerjisini, emeği ile yarattığı, imal ettiği nesnelere aktarır. Kendi ürettiği nesneler özerk bir güç haline gelir. Yaratıcısından bağımsızlaşır. Nesne bir güç haline gelmiş olur. Yaratıcısı nesneler üzerinde denetimi kaybettiğinde nesne insanı teslim almış demektir. İnsanın kendi yarattığının kölesi haline gelmesi, insanın emeğe yabancılaşmasının tamamlanma sürecidir. Üretim faaliyeti veya emek, insanı insan yapandır. Ancak emek, belirli toplumsal koşullarda, insana yabancılaşmakta ve kapitalist toplumda bu en üst düzeye çıkmaktadır.

Çünkü, kapitalist sistemde üretici/işçi tüm üretim araçlarından (toprak, makineler, üretim aletleri) koparılmıştır. Kendi üretim yeteneği olan emek de işgücü olarak satılmak durumundaki bir meta haline gelmiştir. İşgücü, harcadıkça sermaye ve zenginlik üretir. Kapitalistin sermayesini çoğaltıp zenginleştirirken kendisi sürekli yoksullaşır. “İşçi

kendi yarattığı nesnenin kölesi olur; bir kere işleyecek bir nesne, yeni bir iş kabul ettiği için ikincisi de, yaşama araçlarını kabul ettiği için. Dolayısıyla ilkin bir işçi olarak sonra da fiziksel bir özne olarak var olur. Öylesine aşırı bir kölelik biçimidir ki bu, yalnız bir işçi olduğu sürece fiziksel özne olarak hayatta kalabilir ve yalnız bir fiziksel özne olarak işçi olabilir.” (5)

Yani işçi, kendi işgücünün ürünü karşısında, yabancı bir nesne karşısındaki ile aynı ilişkidedir. Ne kadar meta üretirse işgücü olan meta karşılığı ücreti de azalmış olur. Zenginliği üretmesine rağmen yoksullaşmasının sebebi budur. Marx’a göre yabancılaşmanın diğer yönü; makinelerin uzantısı haline geldikçe işçi zihinsel yeteneklerini yitirir. Sürekli aynı işi yapan işçinin yetenekleri körelir. Onun içindir ki çalışma, işçiye kendini gerçekleştirmenin aracı olarak değil zorunluluktan kaynaklanan yük olur. “çalışma işçinin dışındadır, yani onun özsel varlığına ait değildir. Onun için çalışırken kendini olumlamaz, (inkar eder), mutlu değil mutsuzdur. Zihinsel enerjisini serbestçe geliştiremez. Bedenini harcar ve zihnini yok eder.... Son olarak, çalışmanın işçi için dışsal özelliğini gösteren bir başka olgu, işin işçiye değil başka birine ait olması, işçinin çalışırken kendine değil başkasına ait olmasıdır.” (6)

Emeğin yabancılaşmasından kurtulması için, bunu doğuran koşulları anlamak ve değiştirmek için mücadele zorunludur. Ütopik sosyalistler başta olmak üzere işçiler veya toplumun ezilenlerini kurtarmaya niyetli devrimci/sosyalistler, sadece kendi yaşamlarını feda edebilecek mücadele azmine sahip oldukları için idealist değildirler. Onlar materyalist değil idealist felsefenin batağındadırlar. Marx’ın bir çalışmasının başlığı olarak “Felsefenin Sefaleti” içindedirler.

Üreteni kurtarılacak bir nesne düzeyine indirgeyip, kendi örgütlenmeleri ve mücadelelerini özne olarak, onların yerine ikame ettikleri için felsefi olarak da idealisttirler.

“Bu tarihsel durum, sosyalizmin kurucularına da egemen olup olunlaşmamış teorilere denk düşüyordu. Henüz gelişmemiş ekonomik ilişkilerde gizli yatan toplumsal görevlerin çözümü kafadan üretilmeliydi... Bu yeni sistemler, başından itibaren ütopyaya mahkumdu. Ne kadar çok ayrıntıyla hazırlanıp ortaya koyuluyorsa, o kadar çok salt hayalperestliğe düşmek zorundaydılar.” (7)

O halde öncelik sosyalizmi bilimsel temellere oturtmaktı. Marx ve Engels’in yaptıkları da budur.

Sosyalizm İşçi Sınıfı Mücadelesinin İncelenmesiyle Bilimsel Temele Oturdu

Bütün toplumların tarihi sınıf mücadeleleri tarihidir. İşçi sınıfı kapitalizm ile birlikte doğan ve sermayenin geliştiği oranda gelişen bir sınıftır. Burjuva sınıfının egemen olduğu bir toplumda işçi sınıfının işleri, var olan üretim ilişkilerindeki yeri ile tanımlanır. Yani bu sınıfın bağımsız hareketi ve onun tarihsel olarak devrimci niteliğini üretim ilişkilerindeki yeri belirlemektedir.

Üretim faaliyetinin, bu faaliyet sırasında ortaya çıkan ve son tahlilde onlar tarafından belirlenen bir dizi sosyal politik sonuçlar sınıf mücadelesinin seyri ile biçimlenir. Üretici faaliyet ve bu süreçte ortaya çıkan toplumsal sınıfları birbirine bağlayan ve her iki temel sınıfı da yeniden düzenleyen politik alansa en tepedeki devlet aygıtıdır.

İnsan sadece doğal değil aynı zamanda tarihsel-sosyal-politik bir varlıktır. Üretici faaliyetini verili toplumda ve verili bir dizi sosyal ve politik ilişkiler altında gerçekleştirir. Materyalist tarih anlayışına göre üretimin ve ürünlerin değişimi bütün toplum düzeninin temelini oluşturur. Tarih boyunca yaşanmış toplumlarda ürünlerin bölüşümü/dağıtımı ile birlikte toplumsal sınıflar ortaya çıkmıştır. Ne üretildiği, nasıl üretilip üretilenin nasıl değiştirildiklerinin bilimsel analizine göre tüm toplumsal, ekonomik ve politik alt üst oluşların nedeni insanların kafasında, akılları ile “Doğru, Adalet” kavramlarındaki gelişmeye değil, tersine üretim ve değişim tarzındaki değişimde aranmalıdır. Felsefede değil, ekonomi ve ekonominin yasalarında, düşüncelerde değil, maddi yaşamın devinimi önceliklidir. Marx’ın Feurbach üzerine tezlerinde belirttiği gibi “Bütün sosyal hayat özünde pratiktir. Teoriyi mistisizme doğru götüren bütün gizemler rasyonel çözümlerini insan praxisinde ve bu praksisin anlaşılmasında bulur.” Emek, insan ile doğa arasındaki insanın doğayı değiştirme eyleminin (ve kendisinin de) dolayımıdır.

Kapitalist toplumda emeğin yabancılaşması; Proletaryanın ekonomik, politik ve kültürel olarak sömürülmesidir. Sömürünün ilk farkına varıldığı alan, temel insan ihtiyaçları ile ilişkili olan üretim alanıdır. Ekonomik alanda yaşam koşullarını değiştirmek için girişilen mücadele toplumsal bir sınıf olmanın da ön koşuludur. Bu alanda mücadeleye atılan sınıf (kendinde sınıf) süreç içinde bulunduğu alanla sosyal-politik alan arasında ilişki kurar. Sınıfın hareketi ilk olandır. Önde gelenidir. İdealist ütöpik sosyalizm ile bilimsel sosyalizmin ayırım noktası burasıdır.

Hal böyle olunca sosyalizm artık şu veya bu düşünürün bir icadı değil, tarihsel olarak oluşmuş iki karşıt sınıfın, proletarya ile burjuvazinin mücadelesinin zorunlu ürünü olarak görülür.

İşçi sınıfının sonuna kadar tek devrimci sınıf olması demek; Kapitalizmin ürünü olmasına rağmen onun ortadan kaldırılmasından tek çıkarı olan sınıfın proletarya olmasıdır. Diğer sınıflar ya üretim araçlarına sahiptir ya da üretim araçları edinmeye eğilimlidir. Emek gücünü bir meta olarak ücret karşılığı satmak zorunda olan işçilerin ücretli kölelikten kurtuluşu kapitalist üretim/paylaşım ilişkisinin yıkılmasından geçer. Özel mülkiyet ideolojisinin özünü oluşturduğu bir toplumu dönüştürme ve aşmaya zorunlu tek sınıf proletaryadır. Onun dışında hiçbir sınıf veya güç kapitalizmi yıkmaya potansiyeline sahip değildir.

Marksist sosyalizm öncesi idealist sosyalist önderler ve oluşturdukları yapılar; Kendi fikirlerini toplumun kurtuluş reçetesi olarak sunmuşlardı ama bir taraftan sınıf mücadelesi de sürüyordu.

1789'dan sonra Avrupa'da feodalizmin kesin tasfiyesi, önce ticaret burjuvazisini sonra da sanayi burjuvazisini geliştirdi. Bu aynı zamanda proletaryanın da gelişmesini doğurdu. Aristokrasi ile genel olarak burjuvazi ve burjuvazinin belirli kesimleri arasında bir mücadele aynı zamanda burjuvazi ile çalışan kesimler arasındaki çatışmayı da yaşıyordu. Zaman içinde toplumsal mücadeleleri belirleyen burjuvazi ile işçi sınıfı arasındaki çatışmalar oldu.

Fransız devrimi ile birlikte yeni bir toplumun örgütlenmesi ve yönetilmesi için çeşitli yönetim biçimleri üzerinde tartışmalar, çatışmalar, kurulan dernekler, birlikler, yayın organları ile kendini gösteriyor ve örgütlenme anlayışları yaşama geçiyordu. İngiltere'de işçilerin siyasal kitle hareketi Çartistler, burjuvazinin artık devrimci bir güç olmaktan çıktığını işçilerin bundan sonraki ilerici taleplerinin sözcülüğünü üstlendiğini gösteriyordu. Haberleşme ve yazışma dernekleri, grev komiteleri ve sendikalarla birlikte 1815-1848 dönemlerindeki sınıf mücadelesinin deneyimleri eleştirisi bilimsel çalışmalarla Marx "Felsefenin Sefaleti" eserinde "İktisatçıları nasıl burjuva sınıfının bilimsel temsilcileriyseler, sosyalist ve komünistler de proleter sınıfın teorisyenleridir. Proletarya bir sınıf olarak kendisini oluşturacak ölçüde henüz yeterince gelişmediği sürece ve bunun sonucu proletaryanın burjuvaziye karşı savaşı henüz politik bir nitelik almadığı sürece ve üretici güçleri, proletaryanın kurtuluşu ve yeni bir toplumun kurulması için gerekli maddi

koşulları bir an için görmemizi sağlayacak ölçüde burjuvazinin bağrında henüz yeterince gelişmediği sürece bu teorisyenler, ezilen sınıfların isteklerini karşılamak üzere sistemler uyduran ve canlandırıcı bir bilim bulmaya çalışan ütopyacılarıdır ancak.” (8) belirlemesiyle sınıf mücadelesini ve işçi sınıfının misyonunu da anlatmış olmaktadır.

Sosyalist Sektler

“Bu sistemleri ilk oluşturanlar birçok bakımdan devrimci olmalarına karşın, onların tilmizleri hiçbir zaman gerici tekkeler oluşturmaktan öteye gidememişlerdir.”(9)

Kendisinde ezilen sınıfların ya da toplum adına davranma yetkisini gören kişi veya grupların hiçbirisi nasıl olduğunu açıklayamadıkları biçimde kendilerini kurtarıcı görürler. Kendi ilkeleri ve programlarının uygulanması için kitleler adına hareket eden sekterler, kitleleri de öngördükleri kalıba sokmak isterler. Sekterliğin esas nedeni burada saklıdır. Halbuki “Komünistler işçi sınıfı hareketini biçimlendirmek ve kalıba sokmak üzere kendi başlarına hiçbir sekter ilke koymazlar.”(10)

İşçi sınıfı hareketinin çocukluk dönemine denk gelen sosyalist sektlerin (mezhepler) sekter olmaları, kendileri gibi düşünmeyen diğer sosyalistlere karşı da tahammülsüzdürler. Kendi örgütlülükleri için de aynı anlayış geçerlidir.

Sektlerin yani mezheplerin bir başka özelliği; kendi faaliyet ve örgütlenmelerini ezilenlerin faaliyeti ve örgütlenmeleri yerine ikame etmeleridir. Bu örgütlenmeler sınıf hareketini kendi faaliyetlerine tabii kılmaya, kitlelerin eylemliliğinin ve mücadelesinin yerine “kendi işçi hareketini” (!) oluşturmaya hedefledikleri sürece tarihsel olarak gerici-lik yapmış olurlar.

İkamecilik ve sekterlik birbirini üretir. İkamecilik bir grup inanmış insanın toplumsal bir sınıfla aralarındaki ilişkiyi belirlemektedir. Materyalist değil idealisttirler. Keza tarihin öznesi kendileridir. Adına hareket ettikleri kitleler ise nesnedir. İkameci ve sosyalist mezheplerin kendilerini “Kurtarıcı” olarak görmeleri bu yaklaşımın sonucudur. Yöneten-Yönetilen iş bölümünün devamına yönelik bu anlayış, emeğin yabancılaşmasının da ortadan kaldırılmamasını getirir.

Burjuva demokrasisinin henüz yerleşmediği koşullarda, proletarya demokrasisinin yeşermesini beklemek içinde bulunulan koşullarda olanaklı değildir. Hal böyle olunca, siyasal parti, siyasal mücadele işçi sınıfının kendisi tarafından keşfedilmemiştir. Modern devlet (burjuva

devlet) partiler ve siyasetin yapılış tarzı; Aristokrasi, Kilise, Tüccarlar arasında kurulup (anlaşmış birer ekip olarak) geniş kitleleri kapsayıcı hale gelmesi kapitalizmin henüz geliştiği koşullara denk gelir. 1800 ortalarına kadar kapitalizmin gelişme ve egemen olma süreci aynı zamanda proletaryanın da ortaya çıkma, gelişme döneminde işçi partileri de mücadelenin verili durumuna bağlı olarak gelişmiştir. Hakim olan burjuva anlayıştır. Henüz işçi sınıfı bağımsız politik tavır gösterme düzeyinde değildir.

Sosyalist mezhepler kendi fikirleri ve kurallarıyla oluşturdukları örgütün dönüştürme (reform veya devrim) hedefi ve mücadelesi sınıf veya ezilen kitleler mücadelesi yerine ikame edildiğinde idealist felsefenin batağında kalınır. Yaşanmakta olan her şey öznel niyetlere göre tanımlanır. Tarihi kendi inanç ve dileklerine göre yazma dürtüsü, kendi sosyal pratiklerini haklı çıkarma üzerine kurguludur.

Bu akım ve anlayışlar sosyalizmi kendilerinin temsil ettiklerini varsayar. Kendi iktidarlarının sosyalizmi kuracağını düşünürler. Örgüt/ Parti kitlelerin onayı alınarak onlar adına yönetecek, kitleler de yöneticileri destekleyeceklerdir. Burjuvazinin belirlenen yıllarda “Oy verme” biçiminde toplumun yönetime katılma iddiası benzeri bir anlayış söz konusudur.

Halbuki ilk komünist parti manifestosunda dile getirildiği gibi; Komünistler proletaryanın sınıfsal çıkarından başka hiçbir ayrıcalığı kabul etmezler. Komünistler, işçi sınıfının sınıf olarak örgütlenmesini ve politik iktidarı ele geçirmek için mücadelelerine yardımcı olurlar. İkamecilerle komünistler arasındaki temel farklılık buradadır. “İşçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olacak.” Tüzük maddesidir.

Sosyalizm fikirleri ve niyetleri ne olursa olsun idealist devrimci bir ekibin, grup veya partinin yönetici olarak kitleler adına politika yapması, hayatın her alanında belirleyici olması ve yönetmesi değildir. İşçi sınıfının iktidarı, onun egemen sınıf olarak örgütlenmesi ve kendi iktidar organları ile dolaysız yönetmesidir. Temsili demokrasi ile doğrudan demokrasi; Biri burjuva sınıfının, diğeri proletaryanın demokrasi anlayışı ve devlet biçimine tekabül eder. Devlet, bir sınıfın egemenliğini korumak için kurulmuş bir mekanizma/organizasyondur. “Ve modern devlette, yalnızca kapitalist üretim tarzının genel dış koşullarının, işçilerin ve tek tek kapitalistlerin saldırılarına karşı korunması için burjuva toplumun kurduğu bir örgüttür. Modern devlet, biçimi ne olursa olsun esas olarak kapitalist bir makine, kapitalistlerin devleti, ideal genel ka-

pitalisttir. Ne kadar çok üretim aracını mülkiyetine geçirirse o kadar çok gerçek kapitalist olur. O kadar çok vatandaş sömürür. İşçiler, ücretli işçiler, yani proleter olarak kalır. Sermaye ilişkisi ortadan kaldırılmaz. Daha çok doruğuna tırmandırılır.”(11)

Ütopik sosyalistlerin devlet hakkındaki görüşleri aynı zamanda kapitalizmin bilimsel analizini yapamamış olmalarından felsefi olarak idealist, politik olarak burjuva ideolojisinin etkilerinden kurtulamamışlardır. Bir bölümü küçük üretimi savunurken, başkaları da kooperatiflerle ekonomiyi organize etmeyi savunmuşlardır. Tutarlı bir anti-kapitalist olamayınca burjuvazi ile işçi sınıfının konumları da kavranamamıştır.

Modern burjuva devlet kendisini toplumun üstünde bir yerde gösterme çabası ve tüm toplum kesimlerinin çıkarlarını gözetdiği iddiasına paralel bir yerden ütopik sosyalistler de kendi fikirlerinin veya kendi yönetimlerinin daha mantıklı olduğunu iddia etmişlerdir. Yani herhangi bir sınıfı değil tüm toplumu birden kurtarmaya çalışmışlardır. İşçi sınıfı ile kapitalistler arasındaki çelişkinin niteliğini kavramadıkları için toplumun sınıf mücadeleleri ile geliştiğine, ama böyle değişemeyeceğine inanmamışlardır.

İş bölümü her toplumsal aşamada o dönemin mülkiyet ilişkisinin de ifadesidir. Kapitalist ekonomik sistemin boy gösterdiği toplumda iş bölümü en ileri düzeye gelmiş, insanın işinin onu köleleştirmesi olayı en üst noktasına ulaşmıştır. İnsanın kendine yabancılaşması anlamına gelen iş bölümü çalışanları üretimin yönetimi ve denetiminden uzaklaştırarak onları güçsüz ve iradesiz duruma getirmiştir.

Burjuva siyasetinin anlamı budur. İşçi sınıfının devrimci hareketinin hedefi burjuva toplumun, toplumsal ilişkilerinin topyekun alt üst edilmesidir. Topluma özgü tüm çelişkilerin çözümü proletaryanın maddi pratiği olan mücadelesinde cisimleşir. Kendisi için sınıf olma bilinci (komünist bilinç) anlamına gelen bu cisimleniş; siyasi alandaki iş bölümünü ortadan kaldırmayı içerecek politik sınıf bilincidir.

Üretim ve siyasetin birbirinden ayrılmamasının tek garantisi gerek üretim ve iş bölümü, gerekse yönetimi belirleyen kendi örgütlenmeleridir. Komün, sovyet, konsey ve benzeri. İşçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olaksa kurtuluşu hiçbir inançlı kişi, grup veya parti gerçekleştiremeyecektir. İşçi sınıfının kurtuluşu ile örgütlülüğü arasında kopmaz bir bağ vardır. Bu gerçeği kavramış komünistler örgütün mücadelede oynayacağı rolü küçümsemezler. Keza komünist bir örgütlenme kendisini işçi sınıfından ayrı tanımlamaz. Öncü işçilerin komünistleşmesi

için mücadele ederken sınıfın organik bir parçası haline gelirler. Sistemli bir şekilde tabandan gelen girişimler sayesinde kendi örgütlülüklerini öne çıkarır, kendini sınıfın yerine koymadan, sınıfın kendi örgütlenmesi ve yönetmesine öncülük eder. Politik bilinçle öncülük etmek demek, sınıfın eylemliliğini ön plana aldığı ölçüde sınıfın kaderinin kendisi tarafından belirleneceğine işaret eder. Sınıf mevzilerini çoğaltmayı hedefleyerek işçi sınıfının en geniş kitleleriyle parti haline gelmesi ve kendisi için sınıf olmasını hedefler. Bu, sınıfın geniş kitlelerinin esas olarak mücadele içinde eğitileceğinin de bilinmesidir.

İşçi hareketinin henüz olgunluk dönemine ulaşmadığı koşullarda ortaya çıkan sosyalist mezhepler. Kendi faaliyet ve örgütlenmelerinin sınıfın hareketi ve sınıfın örgütü yerine ikame ettiğinden söz etmiştik. Ama, öte yandan gelişmiş bir sınıf hareketinin yenilgi dönemlerinde de bu anlayışlar, yapılar ve faaliyetleri gündeme gelebilir.

Yenilgi dönemlerinde hareketin daha tutucu savunuculuğu devam edeceği gibi radikal bir kopuşla yeni yol arayışı gündeme gelir. Böyle durumlarda sadece kendileri ile birlikte hareket edenleri devrimci özne olarak tanımlayan mezhepler işçi-köylü veya halk kitlelerinin “Haklı” olduğu iddiası ile bu sözü edilen kitlelerin kuyrukçuluğunu meşru görebilir. Egemen sınıf ideolojisinin milli ve dini yansımasının tüm toplumu etkilemesi gerçeğinden milliyetçilik veya dincilik, işçi-köylü veya halk kitlelerinde de karşılığını bulur. Kitle çizgisi ve kitlelerden kopmama kaçınılmaz bir hal alır.

Marx’a göre ütöpik sosyalistler, “eleştirel gözlemleri yerine dogmatizmi, materyalist tutumun yerine idealist tutumu getiriyorlar. Durumun gerçekleri yerine kendi isteklerini devrimin itici gücü olarak görüyorlar. Biz işçilere yalnızca mevcut koşulları değiştirmek için değil, ayrıca hatta kendilerini politik gücü ellerine geçirecek güce ulaşmaları için 15, 20 hatta belki de 50 yıllık bir savaşa katlanmaları gerektiğini söylüyoruz. Biz Alman proletaryasının hala ne kadar gelişmemiş olduğuna dikkat çekerken, siz Alman zanaatçılarının ulusalcılığına ve sanatçı ön yargılarını göklere çıkarıyorsunuz. Bu doğal olarak halka daha çok hitap eder. Demokratların, halk sözü üzerinde yarattığı bir tür kutsal mevcudiyeti, siz aynı şekilde proletarya sözü üzerinde yapıyorsunuz.”(12)

Ütöpik sosyalistler ve sosyalist mezhepler, sosyalizmi bir iktidar sorununa indirgedikleri gibi iktidarı da kendi örgütleri tarafından ele geçirme olarak algırlar. Darbecilik de bir yöntem olarak görülse de

esas olarak, kitlelerin ikna edilip desteği alınarak iktidarın ele alınması, yani kitleler adına onları yönetme anlayışıdır. Halbuki işçi sınıfının kurtuluşu ile örgütlülüğü arasında kopmaz bir bağ vardır. Sosyalizm bir sınıf olarak sadece proletaryanın ulaşmak zorunda olduğu bir hedeftir. Sınıfın komünist partisinin bu süreçte oynayacağı rol ne kadar önemliyse, bu örgütlenme kendisini sınıftan ayrı tanımlayamaz. Örgüt ve partinin eylemi sınıf hareketinin içinde ama onun önünde olmak durumundadır. Sistemli bir şekilde işçi kitlelerinden gelen girişimler sayesinde kendi örgütlülüklerini öne çıkarır. Yani parti kendisini sınıfın yerine koymadan (ikame etmeden) sınıfın tabandan gelen yapıları ve eğilimlerine göre sınıfın bütününe öncülük eder.

Sınıfın eylemliliğini ön plana aldığı ölçüde sınıfın kaderini kendince belirleneceği koşullar oluşur. Mücadeleye müdahale etmek için tabandan katılım olanaklarını kullanır. Bu işleyiş ve olanaklarla örgütü dener, yetkinleştirir. Sınıf mevzilerini çoğaltır (başka ezilenleri mücadeleye katar) ve proletaryanın tarihsel açıdan bir komünist parti olarak örgütlenmesini, kendisi için sınıf olmasını hedefler. Sınıfın eğitici, öncü, politik partisi haline gelmek de tek yanlı bir süreç değildir. Eğitimcilerin de eğitilme süreci, sınıf içinde ve sınıf mücadelesinin her bir anındaki pratikle gerçekleşir. Hal böyle olunca komünist örgütlenme işçi kitlelerinin (veya ezilen kesimlerin) üzerinde veya onların desteği alınarak iktidarı hedeflemeyen bir yapı olacaktır.

Komünist Manifesto'da ifadesini bulan bilimsel sosyalizm anlayışına göre; İşçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olmalıdır. İşçi sınıfının kurtuluş mücadelesi yeni sınıf ayrıcalıkları yaratması için değil sınıfsal ayrımların tamamen ortadan kaldırılması için verilen bir mücadeledir.

İşçinin çalışma araçlarını, yani yaşam kaynağını kendine mal eden kişilere ekonomik bağımlılığı her türlü köleliğe yol açar. Toplumsal sefalet, düşünsel körelme ve politik bağımlılık. Bu nedenle işçi sınıfının ekonomik kurtuluşu tüm politik hareketlerin bir araca hizmet etmesi gereken en büyük amaç olmalıdır. İşçilerin kurtuluşu ne yerel ne de ulusal bir görevdir. Modern toplumun var olan tüm ülkeleri kapsayan bir görevdir. Kapitalizm bir dünya sistemi ise, proletaryanın/insanlığın kurtuluşu da “Bütün ülkelerin işçileri birleşin” önermesiyle enternasyonalist mücadeleden geçer.

İşçi Sınıfı/Proletarya Kavramının Oluşumu

İşçilerin bir sınıf olarak hareket için gelişmediği bir dönemde sosyalist sekterlerin tarihsel olarak bir haklılığı vardı. Marks ve Engelsin değerlendirmesiyle “Başlangıçta hareketin kaldırıcı olan sekterler, hareketin onları aşması ile birlikte birer engel haline geldiler.”(13)

1800’lerden başlamak üzere 1840’lara kadar işçi hareketi içerisinde hakim olan iki anlayıştan söz edilebilir. Bunların ikisi de ikamecidir. Keza çalışan sınıfların özgürleşmesi ve kurtuluşu esas olarak onların dışındaki güçler tarafından gerçekleştirileceği yönündeydi.

Owen ve Proudhon kooperatif türü kurumlar ve gerçekleştirilecek reformlarla sağlanacağını öngörmüşlerken Blanqui ve Wetling gibi kurtarıcılar da ihtilalci bir yol izlemişlerdir. Birinciler reformist, diğerleri sorunlu bir politik devrim olarak ele almışlardı. Her iki eğilim arasında da işçi sınıfı/proletarya kavramları farklılık içeriyordu. Blanqui köylülüğü de içine alan bir sınıf tanımı yaparken, Wetling lümpen proletaryayı da içine alan bir sınıftan söz ediyordu.

“Varlıklarının toplumsal üretimde insanlar, aralarında zorunlu kendi iradelerine bağlı olmayan belirli ilişkiler kurarlar; bu üretim ilişkileri, onların maddi üretici güçlerinin belirli bir gelişme derecesiyle örtüşür. Maddi yaşamın üretim tarzı, genel olarak toplumsal, siyasal ve entelektüel yaşam sürecini koşullandırır. İnsanların varlıklarını belirleyen şey bilinçleri değildir, tam tersine onların bilinçlerini belirleyen toplumsal varlıklardır.”(14)

O yıllar sosyalizm kavramındaki muğlaklık gibi işçi sınıfı/proletarya tanımı da netleşmemiştir.

Çalışanlar, işçiler, emekçiler, proleterler gibi terimlerin tümü; zanaatkar ve köylülerden lümpen proleterlere kadar çok geniş bir topluluğu kucaklayan anlamlara sahiptir. İşçiler esas olarak hayatlarını kollarıyla çalışarak kazanan ve ücretini saat hesabı veya parça başı olarak alan ve kayda değer bir mülkiyete sahip bulunmayan emekçiler demektir. Ancak toprak sahibi köylüler arasında önemli bir kitle de yeterli topraktan yoksun olduğundan geçimini sağlamak için ya daha varlıklı köylüler, komşularının toprağında veya civardaki fabrika veya madenlerde gündelikçi olarak çalışarak küçük mülk sahiplerinden çok işçilerinkine benzeyen bir toplumsal çalışma ve yaşama tarzı ediniyorlardı.

Üretim araçları ve ürettikleri üzerinde de denetim hakkına sahip olan zanaatkarların lonca tipi örgütlenmesi kapitalizmin ilk gelişim dönemlerinde de varlıklarını sürdürdüler. Marangozlardan kasaplara

kadar el becerisi ile çalışan zanaatkarlar da, bir yandan kendi üretim araçlarının sahipleri olarak küçük mülk sahipleri zümresine dahildiler. Ama diğer yandan sermayenin rekabeti karşısında çöküntüye uğradıklarından, yanlarında çalıştırdıkları işçiler kadar çok ve uzun süre kolları ile çalışarak işçilerin kitlesiyle benzer hayat koşullarını sürdürebiliyorlardı. Bu zanaatkarların sayıları fabrika işçilerinden daha fazlaydı. Vasıflı işçilerde iş bölümü sürecinin derinleşmesi ve giderek artan ölçüde makinelerin onların becerilerinin yerini almasıyla işçilerin safına katılan vasıfsız işçilerin konumuna düşüyor, sanayileşme sürecinin sıkıntılarını derinden yaşıyorlardı. Birkaç kuşaktır kentli olan ve dolaşısıyla nispeten daha eğitilmiş olan bu kesim mülkiyetten hemen hemen bütünüyle kopmuştu. Bu yüzden sosyalist ve komünist fikirlerden daha büyük hızla etkileniyor ve bu fikirlerin işçi sınıfı arasına taşınmasında önemli roller oynuyorlardı.

Ortaçağdan beri her yerde toplumun tüm sınıflarının kıyısında yaşamak zorunda olan mülkiyet, beceri, eğitim ve her şeyden yoksun bir kitle var olmuştur. Bunlar kurulu düzenle bağları hemen hemen hiç olmayan, aile hayatından oldukça uzak yaşayan, düzenli ve istikrarlı çalışma olanağı bulamayan ya da aramayan lümpen proletarya kitlesiydi.

Bütün bu çalışanlar ve yoksullar kitlesinin çeşitli kategorileri arasındaki sınır çizgileri, kesinlikten uzak yöneticilerin özellikle işsiz güçsüzleri ötekilerden ayırma çabalarına karşı, birbirine karışmaya ve birbirlerinin içinde erime eğilimindeydiler. Çalışanlar için nüfus artışı, kırdan yoksullaşma, göç, kentleşme ve fabrika üretimine geçişle belirlenen modernleşme; bu karışma ve kaynaşmayı toplumun alt katmanlarının yaşama ve çalışma koşullarını çok yönlü dönüşümlere uğratarak daha da hızlandırıyordu. Bütün bu mülksüz yoksullar ve çalışanlar kitlesine 1800 başlarında proleter denilmeye başlandı.

Öte yandan çalışanlar kitlesi 1830 devrimini izleyen yıllarda toplumsal mücadelelerdeki konum ve rollerine ilişkin kendilerine özgün fikirler geliştirmeye başlamışlardı. Lyon dokumacılarının “Ya çalışarak yaşamak, ya dövüşerek ölmek.” çağrısıyla giriştikleri ilk bağımsız toplumsal ayaklanmadan beri çalışanlar toplumsal mücadele sahnesinde kendi amaçları, kendi çıkarları ve kendi fikirleri doğrultusunda yer alma eğilimi göstermiştir. Bu nedenle dönemin edebiyatında proleter sözcüğü artık yalnızca kendi halinde bir toplumsal varlığa işaret etmiyordu. Sözcük, çalışanlar kitlesinin kendi öz bilincine sahip, burjuvaziye ve özel mülkiyet dünyasına meydan okuyan kesimini tanımlayan

bir terim olarak siyaset dağarcığında yerini almaya başladı.

Burjuvazi de kavram olarak belirli aşamalar geçirerek literatüre girmiştir. Yunancada Polis “Müstahkem mevki, kale” anlamındaki şehir ahalisi kale sınırları içinde yaşadığı için polis kelimesi “Şehir” anlamındaki politik “Şehre ait” anlamına gelir. Aristo, kelime anlamıyla şehre ait hayvan demek olan ZOON POLİTİKAN deyiimiyle şehirde yaşayan özgür yurttaş kasteder. Politik’in Latince karşılığı civic’tir. Civic toplum, yani sivil toplum, şehir toplumu anlamındadır. Orta çağ Germen dillerinde, Burg, Yunancadaki polis gibi surla çevrili şehir anlamındadır. Fransızcada Burg’dan hareketle şehirli demek olan Burjuva sıfatı türetilmiştir.

Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi’nden özetlenen işçi sınıfı/proletarya mücadele içinde nesnel olarak şekillenmiştir. Yani kendi çıkarını diğer sınıfların çıkarları karşısında dayatma süreci ve bu süreç içerisindeki gelişmedir. Sınıf şekillenmesinin iki boyutundan söz edilebilir, nesnel ve öznel şekillenme. İsimlendirmeden ziyade nesnel şekillenme; üretimdeki yeri, ne ürettiği nasıl ürettiği ve üründen aldığı payla anlaşılabilir. Kapitalizm söz konusu olduğunda toplumsal iş bölümünde sermaye birikimi için artı değer üretimi ve sömürü kaçınılmazdır.

Kapitalizm öncesi üretici köylüler(serf) üretim araçlarından kopmamışlardır. Toprak esas olarak feodallerin mülkiyetinde olsa da köylü kendi yaşamının sürdürülmesi için belirli üretim araçları ve aletlerine sahip olarak üretimde bulunuyordu. Toprak sahibinin çalışanın ürünlerine el koyma biçimi ekonomi dışı zora dayanıyordu. Kapitalizm, üretim araçlarını çalışanlardan ayırarak emek gücünü de bir meta haline sokuyor, üretim araçlarını merkezileştirdiği gibi bunların mülkiyetini de daha az ellerde toplama eğiliminde olmuştur.

“İşgücü her zaman meta olmamıştır. Emek, her zaman ücretli emek yani özgür emek olmamıştır. Köle kendi emek gücünü köle sahibine satmıyordu. Nasıl ki öküz de yaptığı hizmeti köylüye satmazsa. Köle, efendisine işgücü ile birlikte bir defada ve tümünden satılır. Köle, bir efendinin elinden başka birinin eline geçebilen bir metadır. Kendisi bir metadır. Ama iş gücü onun metası değildir. S erf, iş gücünün yalnız bir bölümünü satar. Toprak sahibinden hiçbir ücret almaz. Daha çok kendisi, toprak sahibine bir haraç öder.”(15)

Kapitalizm sadece üretim araçlarının özel mülkiyeti ve mülksüzleşenlerin çoğalmasıyla tanımlanamaz. Kapitalizmde işgücü modern

topluma özgür bir kategori olarak ortaya çıkmıştır. Emegın toplumsal şekillenışı; Feodal ilişkilerdeki bazı haklar çerçevesinde kırsal ekonominin doğal üretim birimi olan aile ve köy ilişkisinin dayanışma ilişkisinin dışında gerçekleşir. Bu bağlamda üreticilerin mülksüzleşmesi, hayatta kalabilmek için sadece ve sadece emek güçlerini satma noktasına vardırır. Ücret karşılığında çalışma olarak görülen bu durum işgücünün de bir meta olmasıdır.

Kapitalizmin gelişmesi, sermaye birikim süreci ve sermayenin merkezileşmesini ve kaçınılmaz olarak işgücünü bir meta olarak satmak zorunda olan işçilerin de çoğalması anlamına gelir. Sosyal sınıf, üyelerinin üretimdeki bulunma konumları (ya çalıştıran ya da çalışan) görevleri ve hakları ile ayrıışan topluluklardır. İşgücünün özel bir meta olması, artı değer sömürüsü kapitalist sistemin olmazsa olmazıdır. Sermaye birikim süreci de kaçınılmaz olarak sınıf mücadelesi tarafından belirlenir. Önceki toplumun ekonomik/politik etkileri, gelenekler, aile yapısı ve kültürel miras gibi en üst politik örgütlenme olan devletin yapısı da sınıfların biçimlenmesine etki eder.

Önceki toplumun lonca tipi zanaat örgütlenmeleri ve mülksüzleşme gibi kırdan kentlere göç eğilimi, sermaye birikim sürecini etkilerse işçi sınıfının şekillenmesi de bunun gibi bir süreci kapsar.

Kapitalist meta üretimi, geleneksel zanaatçı teknolojisini devralan üretim birimlerinde ortaya çıktı. Zanaatçılıktan yeni devşirilen ilk işçiler zanaatçıyken yaptıkları gibi ürünü baştan sonra el aletleri ve kendi becerileriyle ortaya çıkarırlardı. Önce ürettiği malı satarak geçimini sağlayan zanaatkarlar atölyede ürünü üretme kapasitesi olan emek gücünü satarak geçimini sağlamaya başladı. Aynı çatı altında toplu çalışma pratiği; uzmanlaşma ve iş bölümünü dayatarak meta üretimini manifaktür aşamaya ulaştırdı. Manifaktürün tarihsel katkısı iş bölümünün yalınlaştırdığı emek süreçlerinde kullanılmak üzere aletler ve bunların birbirine eklenmeye tezgahların geliştirilmesine neden oldu.

Üretimde kol gücü, el aletleri ve işçinin ustalığı belirleyicidir. Kapitalist üretim hala emekleme döneminde. 18. Yy.'da İngiltere'de başlayan Sanayi Devrimi geniş ölçekli makineli üretim dönemini açtı. El aletleri teknolojisine dayalı el emeğinden makine teknolojisine geçiş, işçileri şekillendirirken tarımda da sanayiye etkin hale getirdi.

Kapitalizmin manifaktür aşamasında üretim süreci her ne kadar kapitalist iradenin altında da olsa, işçilerin üretimin bütün bilgi ve becerisine sahip olmalarından ötürü belli bir otonomisi vardır. Manifaktür

sanayisi üretim sürecinin bu özelliğinden dolayı işçiler üstünde tam bir egemenlik kuramamıştır. Sermayenin işçiler üstünde tam egemenlik kurması, bilgi ve beceriyi işçilerin elinden alan makine teknolojisi sayesinde gerçekleşti. Sanayi Devrimi; işçileri makinelerin eklentisi haline getirerek fabrika sistemini doğurdu. Dik duruşlu zanaatkârlardan oluşan işçilerden de kurtulan işverenler, işçiler üzerinde tam bir egemenlik kurdu.

Fabrika sisteminde işçiler emek araçlarını kullanmadıkları gibi makineler işçileri kullanmaya başladı. Artık işçi kendi iradesiyle belirlediği hız ve yoğunlukta çalışmamakta, makine sisteminin dayattığı hız ve yoğunlukta çalışmaktadır.

Sermaye birikim süreci, bilimsel buluşlar ve teknoloji, kapitalistlerin işçi sınıfına karşı mücadelesinde kullandığı gibi işçiler de buna karşı yöntem geliştirerek karşılık vermiştir. “Ludist Hareket (Makine Kırıcılığı)” 1780’ler ile 1810’lar arasında işçi sınıfının direnişini gösterir. Makine kırıcılığı kapitalizmin manifaktür aşamasından Masinofaktür aşamasına geçişi işçi sınıfının sınıfsal şekillenmesinde bir dönüm noktasıdır.

Buhar makinesinin dokumacılıkta kullanımı, manifaktüre dayalı olan iş yerlerini yıktı geçirdi. Buhar makinesinin lokomotif ve gemilerde kullanımı madencilik ve başka sektörleri etkileyerek üretim manifaktürden Masinofaktür aşamasına yükseldi.

Farklı ülkelerdeki sınıf oluşumu her yerde benzer süreçleri yaşatmıştır. Dayanışma, paylaşma, örgütlenme ve bilinçlenme hali iç içe geçmiş bir mücadeleyi kapsar.

Her mücadele kendine uygun örgütlenmeyi yarattığı gibi, bu örgütlenme de amaca uygunluk arz eder.

Kapitalizm, eşitsiz biçimde gelişip ulus devlet görünümünde olsa da bir dünya sistemidir. Onun için kendi içinde rekabetçi yani, kendisine karşı mücadeleye karşı derhal birleşir. Doğal olarak işçi sınıfının mücadelesi ve örgütlenmesi de kendini yasalarla sınırlandıramaz. Meşru olan neyse ona göre biçimlenir. Çünkü; burjuvazinin devlete olan ihtiyacı işçi sınıfını kontrol altında tutmak, bunun için de sınıf mücadelesini belli coğrafi bölgede (ulus-devlet sınırları) hapsetmek ve her coğrafi bölge içinde dolaşımı ve üretimi düzenleyerek başka sermaye gruplarına karşı korumayı amaçlar. Kapitalizmin artı değer sömürsü evrensel bir kuraldır. İşgücünün meta olmaktan çıkarılması, üretenlerin ücretli kölelikten kurtulma mücadelesi de bizzat sömürülenlerce ger-

çekleştirilir. Kapitalist sistemin bir yüzü sermaye öteki yüzü ise emek gücüne ödenen ücrettir.

Kapitalistler sınıf mücadelesinin bir kutbu olarak ücretleri fiziksel olarak asgariye düşürmeye ve iş gününü azamiye çıkartmaya çalışırlar. Diğer kutuptaki işçiler de karşıt yönde baskı yaparlar. Dolayısıyla, işgücünün(meta olarak) hangi koşullarda alınıp satılacağını, ücretlerin düzeyini, iş gücünün süresini işçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki çatışmadan çıkan güçler dengesi belirler.

Sınıfların Şekillenmesi

Kapitalist sistemin iki temel sınıfı burjuvazi ile proletarya arasındaki mücadelede; işçi sınıfının mücadelesi, sermaye birikim sürecine koşut olarak zanaatkarların eski lonca sisteminden kaynaklanan sektler biçiminde örgütlenme ile başladı. Politik aktörlerin de ayakları yere basmayan mücadeleleri, sanayi ve fabrikalardaki üretim hem sermaye birikim sürecinin hem de işçilerin zanaatkarların etkisinden kurtulma sürecini hızlandırdı.

Sosyalizm fikrinin bilimsel temellere oturtulması ve kapitalizmin analizi sürdürülen mücadeleyi amaca uygun örgütlenmelerle yani sendikaların oluşturulması ile devam etti.

Mücadele işçi topluluğunu, toplumsal bir sınıf olarak ortaya çıkarırken; egemen sınıfla sömürülen sınıf da birbirinden tamamen ayrılmıştır.

Önceki toplumsal yapılarda, doğrudan üreticilerle ürüne el koyanlar arasında ürünlerin sahiplenilmesi konusundaki ilişkilere benzemeyen bir sınır çizgisi vardır. Köle, üretimin maddi koşullarının bir parçası sayıldığı için bu ilişkinin başındaydı. Üretim araçları seviyesinde görülen köle “Konuşan üretim aracı.” olarak değerlendiriliyordu. Serf, ürettiği ürün üzerinden içinde bulunduğu yapının yerleşik uygulamalarına göre belirli oranda hakka sahipti. Feodal sistemin içinde evrim geçirerek varlığını sürdüren zanaatkarlar ise ürünlerinin sahibiydi. Kapitalist sistemde doğrudan üretici olan işçi, ürettiklerinden tamamen ayrılmıştır. İşçinin ürettiği ürünün, üreticisinin karşısına yabancı bir şey olarak, ondan bağımsız bir güç olarak çıkar. İşçinin kendi emek ürünü ile olan ilişkisi yabancı bir nesne ile olan ilişkisidir.

“İnsanın kendisi ile ilişkisinin ancak başka insanlarla ilişkileri yoluyla nesnel ve gerçek olabileceğini akıldan çıkarmamalıyız... Emeğin ürünü işçiye ait değilse, yabancı bir güç olarak karşısına dikiliyorsa, bu

ancak ürün işçiden başka bir insana ait olduğu için böyle olabilir. İşçinin etkinliği kendisi için bir işkenceye, başka biri için bir zevk, hayatın tadı olmalıdır.” (16)

İşçinin emek harcama ve iş yapma kapasitesi olan işgücünün bir meta olarak patrona satılması demek; emeğin ve üretilmiş olan ürünler üzerinde hak sahibi olamaması demektir. Kendi yarattığı üründe hak sahibi olamamak, bir ürünü üretirken tükettiği canlı emeği, ürünün nesnel varlığında kullanılmasından ötürü “ölmesi” anlamında ürün ölü emektir. Üretim sürecinde işçinin özsel emek faaliyeti nesneye dönüşmüş, nesneleşmiştir. Nesneleşmiş ölü emek, işçinin karşısına yabancı bir güç olarak çıkar. İşçinin yarattığı tüm ürünler, yani işçinin ölü emeği/nesneleşmiş emeği sermayeye çevirmiştir. İşçinin karşısına sermaye olarak çıkan üretim araçları emek ürünüdür. İşçi kapitaliste emek gücünü sattığında, emeği üzerindeki kontrolden vazgeçmiştir. Kapitalist üretimin diğer alanlarına sahip olunca, üretimin her alanına da hâkim olmuş demektir. İşçi, artık çalışma süreci boyunca kendi dışındaki yabancı bir güç için çalışmak zorundadır. Bu yüzden işçinin emeği, kendi insani yaşamının parçası değildir. Emek gücünü satarak kendi üzerindeki kontrolü kapitaliste teslim etmiştir. İşçi, emek sürecini ücretli kölelik haline getirmiştir. Emek sürecinde işçinin sadece geçim araçları için çalışmak zorunda kalması emeğine ve yarattığı ürüne yabancılaşması, kendi yaratıcılığı, inisiyatifi ve kişiliğinin öldürülmesi anlamındadır.

İşgücünün bir meta olarak alınıp satıldığı koşullarda emek faaliyeti artık kendi insani özünü geliştirme pratiği olmaktan çıkmıştır. Yaratıcı emek kapasitesinin işgücü olarak satılması, emeği yaratıcı faaliyet olmaktan çıkarıp sadece geçim sağlayıcı bir eyleme dönüştürmüştür. “Demek ki, işçi yabancılaşmış, dışlanmış emek yoluyla, emeğe yabancı ve emeğin dışında duran bir insanın ilişkisini kurmaktadır. İşçinin emekle ilişkisi, emekle kapitalistin ya da emeğin efendisine ne denirse onun ilişkisini yaratmaktadır. Böylece özel mülkiyet, dışlanmış emeğin, işçinin doğayla ve kendisiyle dışsal ilişkisinin ürünü, sonucu ve gerekli vargısıdır.” (17)

İnsanın kendi emek ürünlerine ve kendi emeğine yabancılaşması ancak sınıflı bir toplumda mümkün olabilir. Kapitalist sistemde, insanlar birbirleriyle insan olarak değil değişik ekonomik ilişkileri benliğinde kişiselleştirmiş aktörler olarak, meta alıcısı ve satıcısı, mülk sahibi ve mülksüz, alacaklı ve borçlu gibi işçi ve kapitalist olarak ilişki kurarlar.

Bu nedenle insanlar, birbirleriyle insan olarak değil, kendi benliklerinde kişiselleştirilmiş çıkarları veya çıkarlarını tehdit eden yabancı bir güç olarak algırlarlar.

Birlikte yaşayan toplum, her türlü metanın alınıp satıldığı büyük bir pazar halindedir. Bireyler insan olarak değil, sahip oldukları metanın gölgesinde gizlenerek hareket ederler. İnsanın insana yabancılaşmasının yaşandığı kapitalist toplumda her şey metalaşmış, nesneleşmiştir.

İnsanı insan yapan onun bilinçli üretim faaliyeti iken, yabancılaşmış emek insanın bilinçli yaşam faaliyetini sadece geçim faaliyetine esir ederek insanı insanlıktan çıkarır.

Yabancılaşma süreci insanlar arasındaki doğrudan toplumsal ilişkileri kemirerek yerine metalar aracılığı ile kurulan insana aykırı ilişkileri geçirmektedir. Kapitalist sistemde, insana yabancılaşmış faaliyet içinde sadece işçiler yoktur. Kapitalistler de aynı yabancılaşmış faaliyetin içindedir. Yani kapitalist sistem bir bütün olarak yabancılaşmış faaliyetin yarattığı, insana aykırı toplumsal güçlerin egemenliği altındadır.

Hem işçiler hem kapitalistler kendi faaliyetlerinden doğan ve insandan bağımsızlaşarak insana karşı dönen toplumsal güçlerin esiridir. Sistemin devam ettirilmesinde çıkarı olan kapitalistler için bu durum olağandır. Mülk sahibi sınıf, insana yabancılaşmış sistemde kendi iktidarını, kendi çıkarını korumak için mevcut düzenin korunması mücadelesini verir. Ama yabancılaşma süreci doğrudan doğruya insanı yok etmeye yöneldiği için, insanın kendini yeniden inşa etme güdüsüyle bir karşı akım yaratır. İşçi sınıfı, yabancılaşma süreci içinde iktidarsızlaştığını kendi insani varlığının yok sayıldığını hisseder. İşçi sınıfı, ilkin kendi sınıfsal çıkarını korumak için, ama esas olarak da insanı inkâr eden yabancılaşmaya karşı mücadeleye atılır.

Burjuvazi ile proletarya birbirinin karşıtı olarak bir bütün oluştururlar. Her iki sınıf da sömürü sisteminin bir ürünüdür. Sermaye, özel mülkiyet kendi varlığını sürdürmeye çalışırken karşıtını da varlığını sürdürmeye zorlar. Proletarya ise varlığının koşulu olan özel mülkiyet/ücretli kölelik sisteminin ortadan kaldırılmasına yönelir.

Kapitalizmin bir yüzü sermaye diğer yüzü işgücünün “değeri” anlamındaki ücretse, proletaryanın mücadelesinin de iki yüzü vardır. Ücretlerinin arttırılıp çalışma koşullarının düzeltilmesi (burjuva demokrasisinin ön gördüğü eşit oy hakkı, örgütlenme özgürlüğü ve benzeri gibi demokrasi mücadelesi) ve ücretli kölelik sisteminin ortadan kal-

dırılması.

“Ekonomik koşullar ülkenin halk yığınlarını ilkin işçi haline getirir. Sermayenin dayanışması bu yığın için ortak bir durum, ortak çıkarlar yaratmıştır. Bu yığın, böylece daha şimdiden sermaye karşısında bir sınıftır ama henüz kendisi için değildir. Ancak, birkaç evresini belirtmiş bulunduğumuz bu savaşın içinde bu yığın birleşir ve kendisini kendisi için bir sınıf oluşturur. Savunduğu çıkarlar, sınıf çıkarları olur ama sınıfın sınıfa karşı savaşımı politik bir savaşımdır. Burjuvaziye de birbirinden ayırt etmemiz gereken iki evre vardır; Feodalizm rejimi ve mutlak krallık altında kendini bir sınıf olarak oluşturduğu evre ve zaten oluşmuş bir sınıf olarak toplumu bir burjuva toplumu yapmak için feodalizmi ve krallığı yıktığı evre.” (18)

Kapitalizm rekabetçi karakterinden ötürü kendiliğinden burjuva demokrasisini yaratmış bir sistem değildir. Mülk sahibi sınıf ve yöneticileri bir yerde, emek gücünü satarak yaşamını sürdürenler, öte yanda bir mücadele ile “Eşitlik-özgürlük” şiarını yaşama geçirmektedirler. Sınıf mücadelesi sosyal sınıfları ete kemiğe büründüren, gerçek anlamda sınıf yapan da bu mücadeledir.

İşçi hareketi hemen hemen her yerde yalnızca ücretlerin yükseltilmesi ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi ile sınırlanmamıştır. Eşit oy hakkı başta olmak üzere siyasi/demokratik içerikli mücadele etmişlerdir. Sınıf olarak burjuvazi de mücadele içinde oluşmuştur. Nesnel olarak dar olmakla, öznel olarak gerçekleşme hali.

Kapitalizmin yükselişi sırasında yaşanan nesnel, ekonomik ve siyasi dinamikler vardır. Bunlar toplumda bölünmüş bir birliğin oluşmasını ve gelişmesi için mücadele verilmesini dayatmıştır. Rekabetçi ve bölünmüş bir birlik; meşru hanedanlık engellemeleri ve sınırlarından bölgesel farklılıklardan kurtulmuş ulus devlet olarak vücut bulmuştur.

Ulusal egemenlik ve sınırları belirlenmiş bölgelerde, ulus kimliği ve birlik mutlakiyetçiliğe ve yabancı hanedanlara karşı sağlanmıştır. Ticaret özgürlüğü (ürünlerin alınıp satılması gibi ürünlerin doğrudan üreticisi olan işçinin işgücünün de alınıp satılma özgürlüğüdür) birleşik ve egemen ulus devlet sınırlarındaki toplumsal sınıfların özgürlüğü anlamına gelmez.

Meta alışverişinin yapıldığı pazar birliği, birbirinden yalıtık bireylerin birliğidir. Toplumsal yaşam illüzyonu; kendini ulus, yurt ve devlet gibi kavramlarla gösterir. İşçiler, sermaye sayesinde yan yana gelip toplumsal üretimi yapabildikleri için, sermayenin hareketine bağımlı

olarak toplumsallaşırlar. Sermayenin hareketi ulus, devlet ve yurt gibi toplumsal yaşam illüzyonları altında birleşir.

Dolayısıyla, rekabetçi ve bölünmüş birlik içinde eşitlikten ve özgürlükten söz edilemez. Feodalizmin hiyerarşik piramidinin yerine burjuva demokratik cumhuriyeti, eşit temsil hakkı ve eşit oy hakkını getirmemiştir. En büyüklerin sahip olduğu oy hakkı süreç içindeki mücadele ile tüm burjuvaziye kapsadığı gibi görünürde tüm topluma yayıldı.

“Kendi tarihsel gelişim süreci içinde burjuvazi, ilk önceleri az çok cüzi ve yalnızca belli belirsiz bir biçimde var olan çelişik niteliğini zorunlu olarak geliştirir. Burjuvazi geliştikçe onun bağrında yeni bir proletarya, model bir proletarya gelişir. Proleter sınıfla burjuva sınıfı arasında bir savaşım gelişir.” (19)

Tarih sınıf mücadeleleri tarihidir. Uzlaşmaz çelişkili sınıfların karşılıklı mücadelesi aynı zamanda sınıfların da gerçekleşme sürecidir. Nesnel olanla özneliğin aynı bölüme ait olması ve karşılıklı birbirlerini etkilemesi bilimsel bir veri ise, öznel tavır daima nesnel gerçeklikten hareket eder, yine ona döner. Teori ile pratik ilişkisi gibi.

İşçi sınıfının, sınıf olarak gelişip şekillenmesi; her bir işçinin iş yerinde kendi iş verenine karşı çıkarlarını savunup geliştirmesi ile başlar. Tekil işçinin değil işyerindeki işçilerin toplu mücadelesi Rosa Luxemburg’un deyişiyle “Sermayenin zinciri döküldüğü yerde kırılmak zordur.”

Ekonomik ilişki içindeki konumlanış ve üründen alınan pay ile nesnel olarak farklı sınıflar mücadele etmeye başladıklarında sınıfsal kimlik/bilinç kazanarak örgütlenirler. İş yeri temelinde başlayan hak arama ve hakları geliştirme mücadelesinde sendikaları oluşturan işçiler; gündelik çıkarları için kendi kendilerine bir mücadeleye başlamışlardır. Edindikleri bilinç gündelik çıkarları (ekonomik-demokratik) doğrultusundadır. Kendinde sınıf olarak kavramsallaştırılan bu düzey tamamen politika dışı değildir.

Marks Bolte’ye yazdığı mektupta “Öte yandan işçi sınıfının, sınıf olarak egemen sınıflara karşı çıktığı ve onları dışarıdan baskı ile zorlamaya çalıştığı hareket politik bir harekettir. Örneğin tek bir fabrikada ya da tek bir iş yerinde grevler vs. ile tek tek kapitalistleri çalışma saatlerini kısıtlamaya zorlama çabası, saf ekonomik bir harekettir. Buna karşın sekiz saat ve benzerinin yasallaşmasını zorlayan hareket politik harekettir. Ve bu yolla işçilerin tek tek ekonomik hareketlerinden poli-

tık bir hareket oluşmaktadır.” (20)

Kapitalizmin ürünü proletarya, onun öz örgütü sendikal mücadele ile kendi sınıfsal çıkarını koruma, geliştirme ve savunma perspektifi ile kapitalist ilişkileri ortadan kaldıramaz. Ücretli kölelik sisteminin yıkılıp, sınıf olarak kendisi ile birlikte tüm insanlığın yabancılaşmadan arınarak, özgürleşmesi mücadelesi, tüm sınıfları ortadan kaldırma hedefi ile gerçekleşir. Kurtarıcılık/ikamecilik yabancılaşmanın politik alandaki tezahürüdür. Kurtarıcılık, kurtarılacak ve yönetilecek olanları varsayar. Bu ise üretenin yönetmesi yaklaşımına aykırıdır.

Kendinde sınıf/bilinç düzeyi “Embriyon” halindeki politik sınıf bilincini temsil etmesi; gündelik taleplerden sadece ücret artışlarını değil aynı zamanda çalışma süresinin kısaltılması veya örgütlenme hakkının genişletilmesi yanıyla ekonomik-demokratik talepleri içerdiği için politik özü vardır.

İşçi sınıfının sendikal mücadelesi kendinde sınıf/bilinç hali iyi değerlendirmelidir. Ekonomik-demokratik mücadele küçümsenemeyeceği gibi sınıf mücadelesi bununla sınırlandırılmaz. Komünistler açısından sınıfın bu hareketi ilk olandır, başlangıç noktasıdır. Politik bilinç, işçi sınıfının kendisi için sınıf/bilinç ve politik örgütlenmesi ise tamamlayıcı düzeydedir.

Hiçbir fikir ve politika böyle bir hareketi yaratamaz. Fikirler veya “Bilinç” maddi bir güç olan sınıf hareketini yaratamayacağı gibi, fikir ve “Bilinç” sahibi kişiler, önderler veya onların kendi örgütlenmeleri kahraman/kurtarıcı olarak sömürü çarkını ortadan kaldıramaz.

Ekonomik ve politik mücadele

Gündelik ekonomik çıkarları doğrultusunda mücadeleye atıldığı süreçte sınıf olan proletarya; ağır çalışma ve yaşam koşulları nedeniyle bilimsel bir çalışmanın ürünü olan sosyalizm teorisi ve politikasına kendi kendine ulaşamaz. Kendi çıkarlarının en tutarlı ve uzun vadeli ifadesi olan bilimsel sosyalizmi kavramaya yatkın olan proletarya kendi kendine gündelik mücadelesi içinde yaratamamaktadır.

İşçi sınıfının kendisi için sınıf olma, bütünlüklü sınıf bilinci kazanma süreci; kapitalizmin gelişmesi, olgunlaşıp çürümeye yönelmesi ile yerini alacak toplumsal sistemin, yani bilimsel sosyalizmin maddi ve manevi koşullarını da doğurmaktadır. Keza kapitalizm geliştikçe “Mezar kazıcısı” da aynı oranda gelişir. Komünist bilimsel dünya görüşünün geliştiricisi aydınlarla gündelik mücadelesinde işçilerin önderleri

birleşmek zorundadır.

İşçi sınıfının kendinde sınıf mücadelesi ile sınıfsız toplum hedefli komünist hareketin birleşmesi zorunludur. Ekonomik-demokratik sınıf hareketinin komünist önderliğe sahip olması, sınıfın politik hareketi, politik örgütü, işçi sınıfının komünist partisinin de oluşma sürecidir. Bunun tek yolu; sınıfın gündelik mücadelesi içinde olmak, sınıfın organik bir parçası olarak siyasi gerçekleri sosyalizm perspektifi ile teşhir etmekten geçer.

Toplumda egemen sınıfın ideolojisi de egemen ideolojidir. İşçiler de toplumun bir parçası olarak bunun etkisi altındadır. Fakat ekonomik mücadele kendinde sınıf olarak bu etkiden kurtulma eğilimini gösterir. İşçilerin çoğunluğunun bu etkide olmaları mücadelenin yükselme dönemlerinde başka bir aşamaya geçer. İşçi kitleleri mücadele içinde deneyimlerinden öğrenirler. Önemli olan, komünistlerin önder işçileri yani işçi önderlerini kazanmalarıdır. Anlaşılacağı gibi bu iş sınıfın gündelik mücadelesi içinde olmaktan geçer.

Sendikal örgütlenme ve mücadele ile işçi sınıfı sadece sermayeye karşı bir sınıf olduğunu gösterir. Henüz kendisi için sınıf değildir. Kendisi için sınıf olabilmesi için sendikal örgütlenme ve mücadele yetmez. Gündelik çıkarlar için mücadele, kendi sınıfsal varlığını sermayeye karşı korumak içindir. Egemen sınıfa karşı kendi çıkarını (sınıfsal varlık içeren) korumak bir şeydir. Önemlidir. Ama yetmez. Kendini kendisi için bir sınıf olarak oluşturmak ve sınıf çıkarları doğrultusunda egemen sınıfa karşı mücadele etmek, yani politik mücadele vermek başka bir şeydir. Sosyalistlerin işe karıştığı an burasıdır. İşçi sınıfını sermayeye karşı sınıf olmaktan, kendisi için sınıf olmaya yükseltmek. “Adil bir iş günü karşılığında adil bir ücret.” Talebi yerine “ücretli kölelik sisteminin kaldırılması” talepli örgütlülük, mücadele, bilinç. (21)

Sendikal mücadele işçi sınıfının birleşmesi için kaçınılmazdır. Ekonomik mücadele ile siyasal mücadelenin birbirine bağlanması için de komünistlerin tutumu önemlidir. Komünistler; sistem içi ve sınıfın gündelik çıkarlarını korunmasına dönük sendikal mücadelesine ekonomizm ve sendikalizm perspektifinden bakmadıkları gibi, kendi ilkeleleriyle bir kalıba sokmaya da çalışmazlar. Ekonomik mücadelenin siyasi mücadele ile tamamlanması; ekonomik-demokratik mücadelenin sosyalizm mücadelesine tabi kılınmasıyla mümkündür. Reformlar, yani mevcut düzen sınırları içerisinde elde edilen kazanımlar, iyileştirmeler ise devrim mücadelesinin yani düzenin alt yapı ve üst yapısıyla kökten

değiştirme ve yerine yenisini oluşturma mücadelesidir.

“Kapitalizmin gelişmesinin başlangıcında sendikalar, işçilerin dayanıklılığından ve çaresizliğinden bir sınıf birleşmesinin başlangıçlarına geçiş olarak, işçi sınıfının çok büyük gelişmesi anlamına geliyordu. Proleterlerin sınıf birleşmesinin en yüksek biçimi proletaryanın devrimci partisi (önderleri sınıfla ve yığınlarla bir bütün halinde, ayrılmaz bir şey altında birleşmeyi öğrenemediği sürece, bu adı hak etmemiş parti) oluşmaya başladığı zaman sendikalar zorunlu olarak belli gerici özellikler, belli bir loncasal sınırlılık, siyasal ilgisizlik yolunda belli bir eğilim, belli bir durgunluk hali ve benzeri görmeye başladılar. Ama dünyanın hiçbir yerinde proletaryanın gelişmesi, sendikalar yoluyla olduğundan başka türlü, sendikaların işçi sınıfı partisiyle birlikte çalışma yoluyla olduğundan başka türlü olmamış, olamamıştır.” (22)

Lenin’in anlatmak istediği şöyle özetlenebilir. İşçi sınıfının, sınıf mücadelesinin çeşitli basit biçimleri ve sosyalistlerin sınıf bilinçli işçilerin bu çeşitli biçimlere ilişkin farklı görevleri vardır. Bunlar ne birbirine karıştırmalı ne de birbirinin yerine konmalıdır. Bunlar birbirinin zıttı olarak da açıklanamaz. En basit ve günlük talepler gibi görülenlerden en ciddi politik boyut kazanan mücadelelere kadar, sınıfın mücadele biçimlerini nihai hedefe bağlamaktır.

Bu bölümü; Aralık 1895’te parti program taslak ve açıklaması başlığı ile Lenin tarafından yazılanlarla bitirelim.

“-Rus Sosyal Demokrat Partisi amacını Rus işçi sınıfı mücadelesine yardım etmek (to assist) olduğunu ilan eder. ...

-İşçilerin kurtuluşu işçi sınıfının kendi eylemi olmalıdır....

-Partinin eylemi işçi sınıfının mücadelesini ilerletmek olmalıdır. Partinin görevi işçilere yardım etmenin bazı moda olmuş yöntemlerini birbirine karıştırmak değil, işçilerin hareketinin içinde yer almak, onları aydınlatmak, işçilerin zaten kendilerinin başlamış oldukları mücadelede onlara yardımcı olmaktır.

Program der ki bu destek ilk önce işçilerin sınıf bilincini yükseltmektir.

İşçilerin sınıf bilinci; İşçilerin koşullarını iyileştirmenin ve kurtuluşu ulaşmanın tek yolunun büyük fabrikaların ortaya çıktığı fabrika sahipleri sınıfına karşı mücadele yürütmek olduğunu anlamalarıdır. Daha da öteye, sınıf bilinci; İşçilerin, herhangi bir ülkenin bütün işçilerinin bir sınıf meydana getirdiklerini, bu işçilerin çıkarlarının özdeş olduğunu ve toplumdaki bütün diğer sınıfların çıkarlarından ayrı olduğunu

anlamalarıdır.” (23)

Toplumdaki Tüm Diğer Sınıflardan “Bağımsızlık”

Proletarya hareketinin genel olarak demokratik hareket, halk hareketi içerisinde eritilmesinin proletaryanın çıkarları açısından esaslı kötülüğü, sosyalizm mücadelesinin başarısızlığa mahkûm edilmesidir. Keza sadece proletaryanın çıkarı doğrudan sosyalizmden yanadır. Sadece proletarya bu hedefe ulaşmak zorundadır. Sosyalizm sadece proletaryanın eylemiyle inşa edilebilir. Sosyalizm mücadelesinin başarısının ön koşulu proletaryanın bağımsızlığının korunmasıdır.

Demokrasi mücadelesinde, proletarya diğer ezilenler ile çıkarlara ve eylem paralelliklerine sahiptir. Önemli olan proletaryanın ideolojik, örgütsel, politik bağımsızlığını korumasıdır. Keza diğer sınıfların mücadelesi, azami olarak siyasi demokrasiyi hedeflemektedir. Demokrasi mücadelesini kesintisiz biçimde sosyalizme ulaştıracak biricik devrimci sınıf proletaryadır.

Dipnotlar

- 4- Karl Marks- 1844 Felsefe Yazıları. V Yayınları (syf. 162)
- 5- Adı geçen eser. (syf. 75)
- 6- Adı geçen eser. (syf. 77)
- 7- F. Engels-Sosyalizmin Ütopyadan Bilime Gelişmesi. İnter Yayınları (syf.51)
- 8- Karl Marks-Felsefenin Sefaleti Sol yayınları (syf.114)
- 9- Komünist Manifesto
- 10- Komünist Manifesto
- 11- F. Engels- Sosyalizmin Ütopyadan Bilime Gelişmesi. İnter Yayınları (syf. 83)
- 12- Karl Marks-Aktaran Franz Mehring- Marks’ın Yaşam Öyküsü, İlya Yayınları (syf. 267)
- 13- Sosyalizm-Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, Sayı 1 (syf. 80)
- 14- Karl Marks-Ekonomi Politighin Eleştirisine Katkı Önsöz. Sol Yayınları (syf. 42)
- 15- Karl Marks- Ücretli Emek ve Sermaye (toplu yapıtlar) cilt 1 (syf. 188)
- 16- Karl Marks- 1844 Felsefe Yazıları - V Yayınları (syf. 83)
- 17- Adı geçen eser. (syf. 85)
- 18- Karl Marks – Felsefenin Sefaleti. Sol Yayınları (syf. 157)
- 19- Adı geçen eser (syf. 112)
- 20- Karl Marks- F. Engels – Seçme Yapıtlar Sol Yayınları Cilt 2 (syf. 506)
- 21- Sınıf mücadelesinin ürünü ve araçları olarak sendikalar. Toplumsal Bilinç Yayınlarında 1866’da uluslararası emekçiler birliği birinci kongresinde sendikalar üzerine kararlar Marks ve Engels’in tespitleri aktarılmıştır.
- 22- Marks, Engels, Lenin- İşçi Sınıfı Partisi Üzerine. Sol Yayınları (syf. 376)
- 23- Lenin – On Trade Unions – (syf. 31) Aktaran Kurtuluş Geçici Örgütü Yayınları/ Sosyalist Tartışma Temmuz 1984

Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu Arasında Yeni Dönemde Kapsamlı Stratejik Koordinasyon Ortaklığının Derinleştirilmesine İlişkin Ortak Açıklama - 21 Mart 2023

Çince'den Çeviren: **Deniz Kızılçeç**

Bildirinin Giriş Bölümü

“Her iki tarafın da aralıksız çabalarıyla Çin-Rusya Yeni Dönem için Kapsamlı Stratejik Ortaklık Koordinasyonu tarihteki en yüksek seviyeye ulaştı ve ilerlemeye devam ediyor.

İki taraf, 16 Temmuz 2001 tarihinde imzalanan Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu Arasında İyi Komşuluk, Dostluk ve İşbirliği Antlaşması ile 20 Haziran 2021 tarihinde imzalanan Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu Arasında İyi Komşuluk, Dostluk ve İşbirliği Antlaşması'na uyduklarını ve ikili ilişkileri Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu tarafından 4 Şubat 2022 tarihinde yayınlanan Yeni Dönemde Uluslararası İlişkiler ve Küresel Sürdürülebilir Kalkınma Ortak Bildirisi'nde belirlenen ilkeler ve bu bildirinin ruhuna uygun olarak geliştireceklerini bir kez daha teyit etmişlerdir.”

“İki taraf da bugünkü Çin-Rusya ilişkilerinin devletlerin Soğuk Savaş dönemindeki askeri ve siyasi ittifaklara benzemediğini, Soğuk Savaş dönemindeki devletler-arası ilişkileri modelinin ötesine geçtiğini ve bağlantısız kalma (non-alignment), çatışmama ve üçüncü ülkeleri hedef almama niteliğine sahip olduğunu belirttiler.

Çin-Rusya ilişkisi olgun, istikrarlı, bağımsız ve dirençlidir. Covid-19 salgınının ve uluslararası durumdaki olumsuz değişkenlikleri-

nin testine dayanmıştır. Çin-Rusya ilişkisi Dış etkilerden etkilenmemiş ve canlılık ve hayatîyet göstermiştir. İki halk arasında nesilden nesile devam eden dostluğun sağlam bir temeli vardır ve iki ülke arasındaki çok yönlü ve kapsamlı işbirliği geniş perspektiflere sahiptir. Rusya'nın müreffeh ve istikrarlı bir Çin'e, Çin'in de güçlü ve başarılı bir Rusya'ya ihtiyacı var.”

“Çin ve Rusya birbirlerini öncelikli işbirliği ortakları olarak görmekte, her zaman birbirlerine saygı duymakta ve birbirlerine eşitler olarak muamele etmektedirler ki bu tür bir ilişki günümüzde büyük güçler arasındaki ilişkilerinin örnek bir modeli haline gelmiştir. Devlet Başkanlarının rehberliğinde, iki taraf her düzeyde yakın görüş alışverişini sürdürmüş, karşılıklı kaygı yaratan önemli konularda derinlemesine iletişim kurmuş, karşılıklı güveni arttırmış ve ikili ilişkilerin yüksek düzeyde seyretmesini sağlamıştır. Her iki taraf da ikili ilişkileri daha da derinleştirmeye ve çeşitli alanlarda diyalog mekanizmaları geliştirmeye isteklidir.”

“İki taraf da dünyadaki mevcut değişimlerin hızlandığına ve mevcut uluslararası modelin kapsamlı düzenleme ve ayarlamalardan geçtiğine ve aynı zamanda dünyada barış, kalkınma, işbirliği ve kazan-kazan sonuçlarına ulaşan işbirliği yaklaşımının karşı konulmaz bir tarihsel eğilim olduğuna dikkat çekti. Çok kutuplu bir uluslararası modelin oluşumu hızlanmaktadır. Dünyada Meşru hak ve çıkarlarını savunmak için güçlü ve kararlı konumlar alan bölgesel güçlerin sayısı giderek artmaktadır.

Aynı zamanda, hegemonyacılık, tek taraflı davranışlar ve korumacılık hala yaygındır ve uluslararası hukukun tanınmış ilke ve normlarının yerine “kurallara dayalı düzen” koyma çabaları kabul edilemez.

Bir Batılı yorumcu: Bu, büyük ölçüde Rusya'ya karşı tek taraflı yaptırımlar ilan etmek suretiyle uluslararası yasaların ve küresel kurumların çeşitli şekillerde bypass edilmesine bir göndermedir. ABD ve AB, Rusya'yı küresel bir ödeme sistemi olması gereken SWIFT'ten uzaklaştırmak için harekete geçti. Bu durum meşru ticaret yapan diğer pek çok ülkeyi etkiledi ve kendi ekonomilerine ve tedarik zincirlerine herhangi bir geri dönüş olmaksızın zarar verdi. Diğer ticari yaptırımlar, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) veya benzer ticaret organlarına herhangi bir atıfta bulunulmaksızın, ABD'nin bu kategoriyle ilgili yasaları veya diğer cezalandırıcı eylemleri uygulamasını içerir. Yaptırımlardan etki-

lenen tüm ülkelerin bu konuda herhangi bir başvuru hakkı ya da söz hakkı bulunmamakta olup, bu durum başka ülkeler tarafından giderek artan bir şekilde egemenliklerinin en aza indirilmesi ve uluslararası hukukun üstünlüğünün desteklenmesinden ziyade bozulması olarak görülmektedir. Rusya ve Çin, küresel pazarda sistematik bir düzene geri dönülmesini ve sadece ABD ya da AB'nin keyfi kararlarının herkesi etkilememesini istediklerini belirttiler.

Bildiri Devam: “İki taraf, yeni bir dönem için Çin-Rusya Kapsamlı Stratejik Ortaklık koordinasyonunun pekiştirilmesi ve derinleştirilmesinin, iki ülkenin ve halklarının temel çıkarları doğrultusunda, içinde bulunduğumuz zamanın gelişim trendine uygun ve dış etkilere tabi olmayan, her iki tarafın da kendi ulusal koşullarına dayanarak yaptığı stratejik bir tercih olduğunu vurgulamıştır.

Çin-Rusya Tarafları şunları yapacaktır:

- İki devlet başkanı tarafından varılan mutabakatın rehberliğinde, ikili ilişkilerin her zaman doğru yönde ilerlemesini sağlamak.

- Her şeyden önce egemenlik, toprak bütünlüğü, güvenlik ve kalkınma konularında olmak üzere, kendi çekirdek önemde çıkarlarımızın korunmasında birbirimize kesin ve güçlü destek vermeliyiz. (Çevirenin notu: Örneğin Tayvan adasında daha önce üzerinde anlaşılmış olan statünün değişmesinin önlenmesi Çin'in çekirdek çıkarlarından biri olarak açıklanmaktadır.

- Karşılıklı fayda ilkesini yüksekte tutmalı, modernleşme sürecinde pratik işbirliğini derinleştirmeye ve genişletmeye devam etmeli, ortak kalkınma ve refaha ulaşmak için çabalamalı ve Çin ve Rus halklarına daha fazla faydalar sağlamalıyız.

- İki halk arasında karşılıklı anlayış ve dostluğu teşvik etmek ve iki ülke arasındaki dostluğun toplumsal ve kamuoyu temelini nesiller boyunca sürekli olarak sağlamlaştırmak.

- Dünyanın çok kutuplu hale gelmesini, ekonomik küreselleşmeyi ve uluslararası ilişkilerin demokratikleşmesini teşvik etmek ve küresel yönetişimin (küresel ölçekte yönetim) daha adil ve rasyonel bir yön-de gelişmesini teşvik etmek.”

Bir Batılı Yorumcu: İkili anlaşma Çin ve Rusya arasındaki işbirliğini ele alıyor ve bunu ‘Yeni Dönem’de gerçekleşecek bir işbirliği olarak çerçeveye koyuyor. Bunun kısmen, her iki tarafın da şu anda mevcut olan ‘tek kutuplu’ (yani ABD liderliğindeki) küresel toplum yerine

‘çok kutuplu’ bir dünya toplumu yaratma arzusuna atıfta bulunduğu varsayılabilir.

Bu aynı zamanda Çin-Rusya Kapsamlı Stratejik Ortaklığının dünya çapında etkileri olmasının bekleneceği anlamına gelmektedir. “Uluslararası ilişkilerin demokratikleştirilmesi” ve “küresel yönetim” terimlerinin kullanılması da ilgi çekicidir. Bu, her iki ülkenin de - ve muhtemelen çok sayıda diğer ülkenin de - mevcut dünya düzeninin bugünkü yapısından memnun olmadıkları ve değişim istedikleri anlamına gelmektedir. Bugün, Dünya Bankası, IMF, WTO ve WHO gibi küresel kurumlar gibi Birleşmiş Milletler’in de reforma ihtiyacı olduğuna dair artan bir farkındalık var.

Bu tür değişikliklerin hayata geçirilmesi, her iki ülkenin de gerekli uluslararası desteği toplamak için önemli diplomatik çaba sarf etmesini gerektirecektir. Her iki ülke de halihazırda bu çabaları sürdürmektedir. Bir yandan Çin HC, Kuşak ve Yol Girişimi aracılığıyla yürüttüğü yumuşak kredi ve kalkınma yardımı programları girişimini sürdürürken, Rusya da bir sonraki Ukrayna tahıl sevkiyatı anlaşmasının feshedilmesi halinde Afrika kıtasına ve diğer gelişmekte olan ülkelere ücretsiz tahıl tedariki sözü verdi. Nitekim bu anlaşma Mayıs 2023’te sona erecek ve Rusya, Ukrayna limanlarından sevk edilen tahılın büyük kısmının en çok ihtiyaç duyulan yerlerden ziyade AB’ye gönderilmesinden Rusya memnun değil.

Bildiri Devam ediyor: “İki taraf da dünyadaki ülkelerin farklı tarihlere, kültürlere ve ulusal koşullara sahip olduğunu ve her birinin kendi kalkınma yolunu bağımsız olarak seçme hakkına sahip olduğunu belirtmiştir. Diğerlerinden daha üstün olan bir “demokrasi” yoktur. Her iki taraf da ulusal değerlerin başkalarına dayatılmasına karşı çıkmakta, ideolojinin ülkeler arasında sorunlar çıkarmak ve sınır çekmek için kullanılmasına karşı çıkmakta, sözde “otoriter kampa karşı demokrasi kampı” şeklindeki ikiye bölünmüş söyleme karşı çıkmakta ve demokrasi ve özgürlüğün başka ülkeler ve politikalar üzerinde baskı kurmak için bir bahane ve siyasi bir araç olarak kullanılmasına karşı çıkmaktadır. Rusya, Çin’in Küresel Uygarlık Girişimine büyük önem atfetmektedir.”

Bir Batılı Yorumcu: Çin’in ‘Küresel Uygarlık Girişimi’, 2021’de BM 2030 Yeşil Kalkınma Programı ile bağlantılı olan Küresel Kalkınma Girişimi ve 2022’nin sonlarında bölgesel çatışmaların diyalog yoluyla çözülmesi için yeni bir yaklaşım çağrısında bulunan Küresel

Güvenlik Girişimi'nin ardından Pekin tarafından önerilen çeşitli uluslararası kalkınma girişimlerinin üçüncü koludur. Bu yaklaşımın son kazanımlarından biri, bu ayın başlarında Pekin tarafından arabuluculuk edilen Suudi-İran anlaşması oldu. Çin'in 'Küresel Uygarlık Girişimi' bölgesel ve yerel farklılıkların ve kültür, dini ve siyasi çatışmalar karşısında küresel toplumun "farklı Uygarlıkların değerleri nasıl algıladığını takdir etmek için açık fikirli olması ve kendi değerlerini veya modellerini başkalarına dayatmaktan ve ideolojik çatışmayı körüklemekten kaçınması gerektiğini" önermektedir. Özünde bu, daha hoşgörülü olmak ve meseleleri hemen tırmandırmak yerine çatışma potansiyelini en aza indirmeye çalışmak anlamına gelmektedir.

Bildiri Devam: "İki taraf da insan haklarından herkesin yararlanmasının tüm insan toplumunun ortak arayışı olduğuna işaret etti. Tüm ülkeler insan haklarının geliştirilmesinde kendi yolunu bağımsız olarak seçme hakkına sahiptir. Farklı Uygarlıklar ve ülkeler birbirlerine saygı duymalı, hoşgörü göstermeli, birbirleriyle iletişim kurmalı ve birbirlerinden öğrenmelidir. Her iki taraf da kendi ülkelerindeki insan hakları davasını ve dünyadaki insan hakları davasını kararlılıkla teşvik edecektir."

"Rusya, Çine özgü modernleşmenin gerçekleştirilmesinde Çin'i desteklemektedir. Çin tarafı, Rusya'nın 2030'dan önce ulusal kalkınma hedeflerini gerçekleştirmesini desteklemektedir. Her iki taraf da dış güçlerin içişlerine karışmasına karşıdır.

Rus tarafı tek Çin ilkesine bağlılığını bir kez daha teyit eder, Tayvan'ı Çin topraklarının ayrılmaz bir parçası olarak tanıır, her türlü "Tayvan bağımsızlığına" karşı çıkar ve Çin'in kendi egemenliğini ve toprak bütünlüğünü korumaya yönelik tedbirlerini kararlılıkla destekler.

İki taraf, hukukun üstünlüğü temelinde yabancılarla ilgili hukuk ve yasama deneyimi alışverişini güçlendirmek ve Çin-Rusya ilişkilerinin ve iki ülke arasındaki dış işbirliğinin geliştirilmesi için yasal güvenceler sağlamak konusunda mutabık kalmışlardır."

Bir Batılı Yorumcu: Çinli üreticiler, Rusya'dan ayrılan AB'li üreticilerin yerini alarak Rusya'da hızlı bir genişleme yaşamaktadır. İki ülke arasında yatırım haklarını ve korumalarını belirleyen ikili bir yatırım anlaşması var, Çin ile Avrasya Ekonomik Birliği arasında da bir Serbest Ticaret Anlaşması mevcut. Şu anda müzakereleri devam eden bu anlaşma, daha olumlu değişikliklere yol açabilir. Ayrıca başta soya

fasulyesi, ormancılık, ticari fuarlar, dondurulmuş ürünlerin tedariki ve altyapı tesisleri olmak üzere ikili ticaret ve ekonomik işbirliği konularında çok sayıda belge imzalandı.

Bildiri Devam: “İki taraf, merkezi hükümet ve ona bağlı kurumların yanı sıra üst düzey temsilciler arasında stratejik güvenlik istişaresi ve kolluk kuvvetleri güvenlik işbirliği mekanizması çerçevesinde karşılıklı güvene dayalı diyalogu yürütmeye devam edecektir. İki taraf, iki ülkenin siyasi partileri arasındaki görüş alışverişini teşvik edecektir.”

“İki taraf, “renkli devrimlerin” önlenmesi, “Doğu Türkistan İslami Hareketi” dahil “üç kötücül güçle” mücadele, sınır-ötesi organize suçlar, ekonomik suçlar ve uyuşturucu suçlarında kolluk kuvvetleri işbirliğini güçlendirmek için kamu güvenliği ve içişleri bakanları arasında müzakere ve yıllık toplantı düzenlenmesi konusunda anlaştı.”(*)

“İki taraf, ikili ilişkilerin maddi temelini sağlamlaştırmak ve iki halkın yararına olacak şekilde, iki ülke arasında çeşitli alanlarda pratik işbirliği düzeyini daha etkin bir şekilde geliştirmek için koordinasyonu güçlendirecek, etkili politikalar uygulayacak ve bu çalışmalara stratejik bir perspektiften bakacaklardır.

İki taraf daha yakın bir enerji ortaklığı kuracak, petrol ve gaz, kömür, elektrik ve nükleer enerji alanlarında enerji işbirliği projelerinin teşvik edilmesinde iki tarafın işletmelerini destekleyecek ve düşük karbon emisyonlu enerji ve yenilenebilir enerji kullanımı da dâhil olmak üzere sera gazı emisyonlarının azaltılmasına yardımcı olan girişimlerin uygulanmasını teşvik edecektir. İki taraf, kilit sınır ötesi altyapı da dahil olmak üzere uluslararası enerji güvenliğini ortaklaşa sürdürecektir, enerji ürünleri sanayi zincirinin tedarik zincirinin istikrarını koruyacak, teknolojinin tarafsızlığı (Çeviren, ABD ve Batı teknolojik işbirliğine ideoloji ve siyaset katıyor) ilkesine dayalı olarak adil enerji geçişini ve düşük karbonlu kalkınmayı teşvik edecek ve küresel enerji piyasasının uzun vadeli sağlıklı ve istikrarlı gelişimine ortaklaşa katkıda bulunacaktır.”

Bir Batılı Yorumcu: Batı medyasında Xi Jinping’in ‘Sibiry’a’nın Gücü 2’ boru hattının imzalandığını duyurmadığı ve bunun bir pazarlık kozu olarak kullanıldığını öne sürdüğü dedikodusu yapıyor. Ayrıca bu boru hattının daha önce Avrupa’ya gaz gönderen sahalardan gelen gazı yeniden yönlendirdiğini öne süren açıklamalar da yapıldı. Aslında bunlar tamamen farklı alanlardır; Power of Sibiry’a 2 boru hattı Rus-

ya'nın Sibirya'daki Yamal bölgesinden gelirken, şu anda feshedilmiş olan Nordstream boru hatları ise Rusya'nın binlerce kilometre uzaktaki Barents gaz sahalarından gelmektedir. Bu ikisi arasında herhangi bir bağlantı bulunmamaktadır.

'Sibirya'nın Gücü 2' boru hattı ile ilgili olarak Moğolistan Başbakanı Oyun-Erdene Luvsannamsrai, fizibilite çalışmasının geçen yıl tamamlandığını ve boru hattının inşasına 2024 yılında başlanacağını ve Sibirya gaz sahalarını Moğolistan üzerinden Çin'e bağlayacağını açıkladı. Çin ve Rusya arasında Sibirya'nın Gücü 2 ile ilgili tamamlanması gereken iki konu var: gaz fiyatlandırması ve Sibirya'nın Gücü 2'nin Çin üzerinden ASEAN pazarlarına (özellikle sosyalist Vietnam üzerinden) uzatılması önerisi. Sibirya'nın Gücü 2'ye ilişkin çalışmaların erteleneceğine dair bir işaret yok. Bunun yerine projenin hızlandırılması ve orijinal plana göre 2030 tarihinden önce tamamlanması öneriliyor; Çin ve Rusya bu konuda kesin anlaşmaya vardıktan sonra bunun açıklığa kavuşturulması şüphesiz kısa bir süre içinde gerçekleşecektir.

Bildiri Devam: "İki taraf sivil havacılık üretimi, otomobil üretimi, gemi yapımı, metalürji ve diğer ortak ilgi alanlarında pratik işbirliği yapmaya devam edecektir."

Bir Batılı Yorumcu: Çin ve Rusya sivil havacılık uçak üretimi konusunda uzun süredir işbirliği yapıyor ve Çinli Comac ile Rus UAC arasında bir ortak girişim olan China-Russia Commercial Aircraft International Corporation (CRAIC), CR929 adlı yeni bir geniş gövdeli bir sivil jetin üretimine başladı. Bu uçağın 2025-26 yılına kadar hazır olması ve 280 yolcu taşıması bekleniyor. Bu arada Çin, Rusya, Hindistan ve İran, İran'da bölgesel bir bakım merkezi olması amaçlanan bir uçak bakım şirketi kurdu. Yaptırımlar nedeniyle Rusya'nın mevcut uçak bakım sorunlarından çok söz edilse de, bu sorunun kısa vadede çözülmesi muhtemel görünüyor.

Bildiri Devam: "Rusya, Çin'in 14. BRICS Zirvesine başarılı bir şekilde ev sahipliği yapmasını takdirle karşılamaktadır. İki taraf, önceki BRICS liderler toplantılarında varılan mutabakatı uygulamak, çeşitli alanlarda pratik işbirliğini derinleştirmek, BRICS ülkelerinin ve BRICS Yeni Kalkınma Bankası'nın genişlemesine ilişkin tartışmaları aktif bir şekilde teşvik etmek ve "BRICS+ Artı Ülkeler" işbirliği ve ortaklığını aktif bir şekilde yürütmek için diğer BRICS üyeleriyle birlikte çalışmaya isteklidir. Başlattığımız BRICS+ Artı Ülkeler girişimi çevre-

deki ülkelerin, yani yükselen piyasaların ve gelişmekte olan ülkelerin ortak çıkarlarını korumaktadır.”

Bir Batılı Yorumcu: Çok sayıda ülke genişletilmiş BRICS’e (BRICS+ Artı Ülkeler girişimine) katılmak için resmi olarak başvuruda bulundu. Kendi başına bir ticaret bloğu olmasa da, üyeler birbirleri arasında ticaret yapmaya ve benzer ticaret politikaları izlemeye teşvik edilmektedir. Buna ABD doları veya Avro yerine kendi ulusal para birimlerinin kullanılması ve sadece Batılı SWIFT kullanma ihtiyacını ortadan kaldırmak için dijital finansal ödeme platformlarının geliştirilmesi de dahildir. Bu genişleme halihazırda devam ediyor. Mısır, Bangladeş ve Birleşik Arap Emirlikleri şimdiden BRICS’in Yeni Kalkınma Bankası’na ortak oldular. Özetle, bu durum jeopolitik açıdan Batı ve ABD’nin ticaret politikalarıyla tamamen uyumlu olmayan ve bir alternatif yaratmak için uzanan bir grup önemli ülkenin ortaya çıkması olarak görülebilir. Bunun nasıl uygulanabilir bir ticaret platformuna dönüşeceği, Çin ve Rusya arasında tartışılacaktır. Böyle bir ticaret bloğu, Batı’nın Rusya’ya yönelik yaptırımlar konusunda ‘küresel desteğe’ sahip olduğu iddialarını, zayıflatmaktadır.

Bildiri Devam: İki taraf “Nükleer Silaha Sahip Beş Devletin Liderlerinin Nükleer Savaşın Önlenmesi ve Silahlanma Yarışından Kaçınılmasına İlişkin Ortak Bildiri”nin önemini vurgulamış ve “nükleer savaşın kimse tarafından kazanılamayacağını” bir kez daha teyit etmişlerdir. İki taraf, bu ortak bildiriye imzalayan Beş Devletin Liderlerini bildirinin ruhuna uymaya, nükleer savaş riskini etkin bir şekilde azaltmaya ve nükleer silaha sahip devletler arasında herhangi bir silahlı çatışmadan kaçınmaya çağırmaktadır. Nükleer silaha sahip devletler arasındaki ilişkilerin kötüleştiği bugünkü ortamda, stratejik risklerin azaltılmasına yönelik tedbirler, gerilimin azaltılması, daha yapıcı ilişkiler kurulması ve güvenlik alanındaki çatışmaların en aza indirilmesine yönelik genel çabalara organik olarak entegre edilmelidir. Nükleer silaha sahip tüm devletler yurtdışında nükleer silah konuşlandırmaktan kaçınmalı ve yurtdışında konuşlandırılmış nükleer silahları geri çekmelidir.

İki taraf, Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşmasının uluslararası nükleer silahsızlanma ve nükleer silahların yayılmasının önlenmesi sisteminin temel taşı olduğunu bir kez daha teyit etmiştir. İki taraf bu önemli Antlaşmaya olan bağlılıklarını bir kez daha teyit

etmiş olup, bu Antlaşmanın sürdürülmesi ve güçlendirilmesi ile dünya barışı ve dünyada güvenliğinin korunması için birlikte çalışmaya devam edeceklerdir.”

Bir Batılı Yorumcu: Pekin’in Moskova’yı süresi dolan START (nükleer) anlaşması konusunda ABD ile yeniden işbirliğine girmeye zorlayabileceğine dair işaretler var. ABD Ukrayna’ya silah tedarik ettiği için Rusya yeni bir anlaşmayı onaylamayı reddetmişti.

“İki taraf, ABD, Birleşik Krallık/İngiltere ve Avustralya tarafından “Üçlü Güvenlik Ortaklığı” (AUKUS) kurulmasının ve ilgili nükleer güçle çalışan denizaltı işbirliği planlarının bölgesel stratejik istikrar üzerindeki sonuçları ve riskleri konusunda ciddi endişelerini ifade etmişlerdir. İki taraf AUKUS üyesi ülkeleri kitle imha silahlarının ve bunların dağıtım araçlarının yayılmasını önleme ve bölgesel barış, istikrar ve kalkınmayı koruma yükümlülüklerini titizlikle yerine getirmeye kuvvetle çağırılmaktadır.”

Bir Batılı Yorumcu: AUKUS anlaşması, Çin’in Pasifik’teki askeri genişlemesini sınırlandırmayı amaçladığı için özellikle Avustralya’da oldukça tartışmalara yol açtı. Avustralyalı üst düzey politikacılar Çin’in Avustralya’yı hiçbir zaman tehdit etmediğini, buna rağmen mevcut hükümetin bu anlaşmaya onay verdiğini belirttiler. Amerika Birleşik Devletleri gerekli denizaltıları ve diğer ekipmanları Avustralya’ya satıyor. AUKUS tartışmalarında muhtemelen daha çok şey olacak çünkü tam olarak kabul edilmekten uzak görünüyor. Avustralya’daki siyasi değişiklikler ve bu askeri antlaşmanın maliyeti Avustralya’yı bu projeyi ertelemeye sevk edebilir. Ayrıca bu antlaşma bazı çevrelerce Pekin’e karşı kışkırtıcı olarak görülmekte ve Tayvan üzerindeki gerilimi artırma ihtimali çok fazla görülmektedir.

Bildiri Devam: “İki taraf da BM Şartının amaç ve ilkelerine uyulması ve uluslararası hukuka saygı gösterilmesi gerektiğine inanmaktadır. Rus tarafı Çin’in Ukrayna meselesindeki tarafsız ve adil tutumunu olumlu bulduğunu bildirdi. İki taraf, herhangi bir ülke ya da ülke grubunun askeri, siyasi ve diğer avantajlar peşinde koşarak diğer ülkelerin meşru güvenlik çıkarlarına zarar vermesine karşıdır.” “İki taraf NATO’yu bölgesel ve savunma amaçlı bir örgüt olarak taahhütlerine bağlı kalmaya ve diğer ülkelerin egemenliğine, güvenliğine, çıkarlarına, uygarlık çeşitliliğine, tarihine ve kültürüne saygı göstermeye ve diğer ülkelerin barışçıl kalkınmasına objektif ve adilane bir şekilde bakmaya

çağırır.

Bildiride Ele Alınan Bölgeler

Asya ve Hint-Pasifik

İki taraf NATO'nun Asya-Pasifik ülkeleriyle askeri güvenlik bağlarını güçlendirmeye devam etmesinin bölgesel barış ve istikrarı zedelemesinden duydukları ciddi endişeyi dile getirmiştir. İki taraf Asya-Pasifik bölgesinde kapalı ve dışlayıcı bir grup yapısının bir araya getirilerek grup ve cepheleşme siyaseti ve kamplaşma çatışması yaratılmasına karşı çıkmaktadır. İki taraf, ABD'nin hala Soğuk Savaş zihniyetine bağlı kaldığına ve bölgedeki barış ve istikrar üzerinde olumsuz etkisi olan "Hint-Pasifik Stratejisi" izlediğine dikkat çekiyor. Çin ve Rusya, bölgesel barış, istikrar ve refahı korumak amacıyla üçüncü ülkeleri hedef almayan eşit, açık ve kapsayıcı bir Asya-Pasifik güvenlik sistemi inşa etmeye karardır.

Kuzeydoğu Asya

İki taraf, Kuzeydoğu Asya'da barış ve istikrarın korunmasının ilgili tüm tarafların çıkarlarına uygun olduğuna inanmaktadır. İki taraf, bölgesel barış ve istikrarın bölge dışı askeri güçler tarafından tahrip edilmesine karşı çıkmakta; ilgili ülkeleri Soğuk Savaş zihniyetini ve ideolojik önyargıları terk etmeye, itidalli ve sakin davranmaya ve bölgesel güvenliği tehlikeye atacak eylemlerden kaçınmaya çağırmaktadır.

Kuzey Kore

İki taraf Kore Yarımadası'ndaki durumdan duydukları endişeyi dile getirerek ilgili tarafları sükûnet ve itidali korumaya ve durumu hafifletmek için çaba sarf etmeye çağırdı. ABD, Kuzey Kore'nin meşru ve makul endişelerine yanıt verecek somut adımlar atmalı ve diyalogun yeniden başlaması için gerekli koşulları yaratmalıdır. İki taraf da Kore yarımadasında nükleer silahlardan arındırmanın gerçekleştirilmesi de dâhil olmak üzere bu yarımadada barış ve istikrarın korunması konusunda her zaman ısrarcı olmuş ve yarımadada bir barış ve güvenlik mekanizmasının kurulmasını birlikte savunmuşlardır. Taraflar, yaptırımların ve baskıların ne arzu edilir ne de uygulanabilir olduğuna ve Kore yarımadasında meselesini çözmenin tek yolunun diyalog ve istişare olduğuna inanmaktadır. İki taraf yakın iletişim ve işbirliğini sürdür-

cek; yarımada meselesinin siyasi çözüm sürecini “çift yoldan ilerleme” yaklaşımı ve aşamalı ve eşzamanlı ilerleme ilkesi doğrultusunda teşvik etmeye devam edecektir. İki taraf, ilgili tarafları Çin ve Rusya’nın barış görüşmelerini teşvik etmeye yönelik ortak çabalarına aktif bir şekilde olumlu karşılık vermeye ve bu süreçte yapıcı bir rol oynamaya çağırır.

Orta Doğu

İki taraf Orta Doğu’da barış ve istikrarın korunmasını savunmakta, bölge ülkelerinin kendi stratejik özerkliklerini güçlendirmelerini desteklemekte, iki taraf sıcak nokta oluşturan çatışmalı sorunlarını diyalog ve istişare yoluyla çözümüne katkıda bulunmakta ve bölge ülkelerinin içişlerine müdahaleye karşı çıkmaktadır. İki taraf, Suudi Arabistan ve İran arasındaki ilişkilerin diyalog yoluyla normalleştirilmesini memnuniyetle karşılar ve Filistin meselesine “iki devletli çözüm” temelinde kapsamlı ve adil bir çözüm bulunmasını destekler. Suriye’nin egemenliğini, bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü destekler ve Suriye’nin öncülüğünde ve Suriye’nin sahipliğinde bir siyasi çözüm süreci paketini teşvik eder. Libya’nın egemenliğinin, bağımsızlığının ve toprak bütünlüğünün korunmasını ve Libyalıların öncülüğünde ve sahipliğinde bir siyasi çözüm süreci paketinin desteklenmesini savunur. İki taraf bir diğerinin Körfez bölgesine yönelik güvenlik girişimleri konusunda aralarında iletişim ve ortak çalışmayı güçlendirecek ve Körfez bölgesi ülkeleri için kolektif bir güvenlik çerçevesi oluşturmak üzere birlikte çalışacaktır.

İki taraf Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü’nün bölgesel güvenliğe olumlu katkılarda bulunduğu ve Çin ile Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü’nün bölgesel barış ve istikrarın korunmasında işbirliği yapma potansiyeline sahip olduğuna inanmaktadır. (Çevirenin Notu: Bu Rusya önderliğinde çalışan bir örgüttür. Rusya, Armenia, Belarus, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Russia, and Tajikistan.

Orta Asya

İki taraf işbirliğini güçlendirmeye, Orta Asya ülkelerinin ulusal egemenliklerini korumalarına destek olmaya, ulusal kalkınmalarını güvence altına almaya ve dış güçlerin bölgede “renkli devrimler” teşvik etmesine ve bölgesel meselelere müdahalesine karşı çıkmaya isteklidir.

Afrika

İki taraf Afrika'ya ilişkin konularda iletişim ve koordinasyonu güçlendirecek, Afrika'da uluslararası işbirliği için sağlam ve sağlıklı bir atmosfer sağlayacak, Afrika ülkelerinin Afrika sorunlarını kendilerinin bağımsız bir şekilde çözme çabalarını destekleyecek ve Afrika kıtasında barışçıl ekonomik ve sosyal kalkınma davasına katkıda bulunacaktır. Çin ve Rusya Latin Amerika ile ilgili konularda istişarelerde bulunmaya devam edecek, iletişim ve diyalogu güçlendirecek, Latin Amerika ve Karayip Adaları ülkeleriyle ikili ilişkilerin geliştirilmesine önem verecek ve bölgede istikrar ve refahı teşvik etmeye devam edecektir.

Kuzey Kutbu

Her iki taraf da Kuzey Kutbu'nun barış, istikrar ve yapıcı bir işbirliği alanı olmaya devam etmesi gerektiğini savunmaktadır.

(*)- Doğu Türkistan İslami Hareketi' hem Çin hem de Rusya tarafından bir terör örgütü olarak kabul edilmektedir, çünkü belirtilen hedefleri Sincan ve Orta Asya'da bir İslam devleti kurmaktır. Örgüt Türkiye, Pakistan, Afganistan, Suriye ve Endonezya'da faaliyet göstermektedir. ABD, Doğu Türkistan İslami Hareketi'ni 2020 yılında Terör Örgütleri listesinden çıkarmış ve bu örgütün varlığının sona erdiğini iddia etmişti.

Yaşamı On Yıla Sığdıranlar

Fikri Sönmez

————— Celal Özkan

“Fatsa Fikri”

Fikri Sönmez, 1938 yılında Ordu İli, Fatsa İlçesi Kabakdağı Köyü’nde yoksul bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. İlkokulu bitirdikten sonra, devrimciliğinden sonra en bilinir adlarından biri olan “Terzi Fikri” adının oluşmasına neden olacak olan iş yaşamına Fatsalı bir terzinin yanında çırak olarak başladı.

Yaşadığı koşullar ve duyarlı yapısı onun sosyalist fikirlerle tanınmasına neden oldu. Bu duyarlılık onun yolunu 1960’larda Türkiye İşçi Partisi (TİP) ile keşsettirdi. Parti ile tanıştıktan sonra aktif bir örgütlenme çalışması yapmaya başladı ve kısa sürede yaşadığı yerin tanınmış simalarından oldu. Mesleğindeki başarılı ismini sosyalist fikirlerle taç-

landırmıştı artık.

Dev-Genç ayrışmalarında kendini devrimci gençlerin yanında görmesi ve onlarla birlikte 6.Filo eylemlerine katılması, 1972 yılında THKP-C davasından yargılanmasının ana nedeni oldu. Mahir Çayan ve diğer devrimci önderlerin Maltepe Askeri Cezaevi'nden kaçıışı sonrası Karadeniz'e geçişlerinde ve oralarda kaldıkları sırada onlara yardımcı olduğu için işkencelere maruz kalıp iki yıl kadar tutuklu kaldı.

1974 yılında cezaevinden çıktıktan sonra, devrimci mücadeleyi sürdürdü. Bu mücadeleler, Karadeniz Bölgesi'ndeki işçiler ve köylüler arasında tanınır bir kişilik olmasını sağladı. "Fındıkta sömürüye son" adlı mitingleri düzenleyicilerin en başında gelenlerdendi.

Bu mücadelecî tavrına devrimci yoldaşlarının da disiplinli çalışması eklenince, 1979 yılında yapılan yerel seçimlerde tüm burjuva partilerinin (CHP, AP ve MSP) toplam oylarının iki katı oy alarak belediye başkanı seçilmesini sağladı.

Seçildikten sonra, kendisinin ve devrimci yoldaşlarının inanışları doğrultusunda Fatsa'yı "Halk Komiteleri" ile yönetmeye başladı. Ölümünden onlarca yıl sonra kendi görüşünden olmayanların bile yönetime ortak edilerek katkı sağlamasını o günün tanıkları ve biz-zat o günlerde görev alanlar hala gözleri buğulanarak anlatırlar!

Devrimci yoldaşlarının hiç karşılık beklemeden diğer burjuva partilerinin onlarca yılda çözölemeyeceğini beyan ettikleri çamur sorununu, ülkenin diğer illerinden dayanışmaya gelenlerle ve halkın katkılarıyla "Çamura son kampanyası" düzenleyerek çözdü.

Ülkenin her yerinde karaborsacılık ve tefeciliğin had safhada olduğu o yıllarda Fatsa'da kah konuşarak, kah yaptırım uygulayarak sonlanmasını sağladı.

Yine devrimci yoldaşları ve o günün devrimci sanatçılarının da katılımlarıyla, kültür şenlikleri düzenleyerek o bunalımlı günlerde Fatsa'yı güzellikler beldesine çevirdi.

İlçede yol ve su gibi sorunları, devletten yardım almadan halkın katılımıyla imece usulü çalışmalarla büyük ölçüde çözdü.

Devasa fındık mitingleri ve köy çalışmaları sayesinde büyük uyanışların başlaması genel yönetimin ilgisini çekmeden olmazdı. Çünkü kapitalist devlet, karaborsa, yolsuzluk ve ahlaksızlıktan besleniyorsa olumlu şeylerin olması devletin işine gelmez!

Devletin yararlandığı tüm olanaklarını elinden almaya başlamıştı, küçük bir ilçe olsa bile Fatsa’da Fikri Sönmez ve yoldaşları. Evde zalim kocanın bile dikkati çekilmeye başlanmıştı. Kadın militanlar genç yaşlarına ve erkek egemen katı yapıya rağmen, sokaklarda kadın uyanışına örnekler sunmaya başlamıştı, Ayşe Makar gibi genç militanlar sayesinde! Bunun hesabını sığınakta canına kıyarak ödetecekti daha sonraları burjuvazinin katilleri...ahlaksız muhbirler sayesinde!

Devrimcilerin örgütlü olmadığı dönemlerde kan davasından, her Pazartesi olmasa bile ikinci Pazartesi meydandaki kavlağan ağacının dibinde bir kişi vurulurken, Fikri Sönmez’in barıştırma çabalarıyla o barbarlık da sona ermek üzereydi. O kan davası gibi barbar bir gelenek, o gün bugündür Fatsa’ya bir daha uğramadıysa Fikri Sönmez ve yoldaşlarının büyük payı olduğunu art niyetli olmayan herkes bilir, söyler...

Devrimcilerin Fatsa’da var olması ve özellikle de Fikri Sönmez’in seçimi kazanmasıyla birlikte, kanda akımıyordu Fatsa’da; o günlerin burjuvazisi ve devleti için büyük kayıp! Burjuvazinin ve basının borazanlık yaparak Fatsa’nın anarşiyle anılmasına bakmayın, o zamanlar Fatsa’da politik cinayetlerin en aza indiği yıllar. Hatta çevre il ve ilçelerde kan gövdeyi götürürken, Fatsa’da hiç cinayet işlenmediği yıllar, o yıllar...

Yine öyle bilindiği gibi sağcıların katledildiği bir ilçe olmadı hiçbir zaman Fatsa. Ciddi kaynaklara bakarsanız, devrimcilerin yerleşmesinden önce politik cinayetler işlenmiştir; o cinayetlere kurban gidenlerin büyük çoğunluğu da devrimciler!

Onun için burjuvazi Fatsa’yı ve yönetimini öne çıkarıp itibarsızlaştırmaya çalışıyordu. Gazeteler Fatsa’da her gün onlarca cinayet işlendiğini yazarken, Fatsa’lıların bundan haberi yoktu! Öyle olunca burjuvazinin ve devletin tekerine çomak sokulmuş oluyordu. 12 Eylül’e giden yolların taşları eksiliyordu Fatsa’da. Burjuvazi ve devleti için Fatsa’da işler terse gidince örnek teşkil etme olasılığı doğmuştu. Onun içinse, zamanın başbakanı Süleyman Demirel, onlarca kişinin katledildiği, yüzlerce kişinin yaralandığı, binlerce ev ve işyerinin zarar gördüğü, onlarca insanın taciz ve tecavüze uğradığı 1980 yılının Mayıs-Temmuz aylarında tezgahlanan Çorum katliamını hoş görür tavırlarla, güvenlik güçlerine “Çorum’u bira-

kın, Fatsa'ya bakın" diyerek talimat verdi ve asıl cinayetlere ondan sonra başladı! Operasyona CHP, AP ve MSP ilçe başkanları ortak basın açıklaması yaparak "Fatsa'da huzur içindeyiz, operasyona gerek yok" demelerine rağmen, 1980'in 11 Temmuz'unda operasyon başlatıldı. Operasyonla birlikte başta Fikri Sönmez olmak üzere yüzlerce yoldaşı ya gözaltına alınıp işkencelerden geçirildi, ya muhbirlerin yer göstermeleriyle yargısız infazlar yapıldı, ya da kendini kurtarmak ve direnmek için dağlara çekilen onlarca devrimcinin üzerine bombalar yagdırılarak katledildi!

İşin ilginç Hürriyet Gazetesi, yine bugünlerde olduğu gibi devletin işlediği suçların ortağı olduğunu vurgularcasına, operasyonu iki gün önceden yazmıştı...

Fatsa abluka altındaydı artık. Büyük suç işlemişti Fatsa'lılar ve belediye başkanları. Suç işleme özgürlüğü azalmıştı Fatsa'da da o çok zoruna gitmişti burjuvazinin! Karaborsa ve yolsuzlukların üzerine gitme yerine onlara engel olanları yok etmek için hücum ediyordu, Fatsa'ya burjuvazi!

TSK, hücumbotlarla denizden, piyade taburu ve jandarma birlikleri ile Faşist Ordu Valisi Reşat Akkaya ve sivil faşist güçlerin katılımıyla karadan saldırıya geçip ablukaya aldılar Fatsa'yı. Önceden belirlenen muhbirler de iş başındaydı. Dağlara çekilmek için hazırlık yapan devrimcileri ihbar ederek ahlaksızlıkta köşebaşı kapma peşindeydiler. Ama onların adını anımsayan yok, mücadelede katledilenler ve Fikri Sönmez adına, yazılar yazılıyor, ağıtlar ve türküler yakılıyor, Fatsa ve diğer yerlerde şimdi!

Birkaç ay sonra tüm ülkede darbe olsa da Fatsa darbeyi birkaç aydır yaşıyordu! Buna rağmen, daha çok karanlık çökmüştü Fatsa'ya! Sorgusuz sualsiz öldürülmenin yasadışılığı garanti altındaydı artık! Aslında yasa neydi ki, burjuvazi için? Bugün var yarın yok! Yasa varsa kendilerini korur; korumazsa yasa yok olur!

Terzi Fikri, kötü muamele, 12 Eylül'ün en kötü cezaevi koşulları ve işkencelerle yaşamının son demine kadar onurluca direnerek 4 Mayıs 1985 de, 47 yaşındayken Amasya Askeri Cezaevi'nde kalp krizi geçirerek yaşam veda etti!

Fikri Sönmez'in ölümüyle Fatsa ablukası bir kat daha artırıldı. Yollar kesilip insan akışı engellendi Fatsa'ya. Bir garip yolcu gibi gönderilsin isteniyordu, bu dünyadan! Hala korkuyorlardı Fikri

Sönmez ve yoldaşlarından! Hala bir şeyleri unutturma peşindeydi, burjuvazinin salyalıları ve güvenlik güçleri! Kafalarda kin ve yüreklerde sevgiyle köyüne, Kabakdağı'nın kucağına bıraktı az sayıda eş dost Fikri Sönmez'i! Ama o az sayıda insan tanığı olmuştu kepazeliklerin de, hala dimdik ayakta Fatsa Fikri...

Anması yapılır Fikri Sönmez'in mezarı başında ve Fatsa'da her yıl. Her yıl saçlar ağarmış olsa, yumruklar yaşlanmış olsa da yüzlerce devrimci Fatsa'ya gelerek yumrukları havaya kaldırarak sloganlar atıp saygı nöbetlerine katılır!

Fikri Sönmez nezdinde tüm yoldaşlarının anıları ve yaptıkları güzellikler dile getirilir, o anmalarda. Ama asıl alınması gereken ders alınmış mıdır? Bilinmez...! Burjuvaziyi, tüm örgütleriyle tarihin çöplüğüne koymadıktan sonra yapılan en güzel eserler, çok güzel deneyimler edindirse de bir gün talan edilir oluşunu öğretmiş midir bu deneyimler? O da bilinmez!

Başkaldır! Ücretli Köleliğe Son Ver!

İşbaşı

**Ekim
Devrimi
106
Yaşında !**

Aylık İşçi Gazetesi

Söz ve Eylem Dergisi Ekidir.

Kasım 2023

**Kapitalizmin tarihi
sadece vahşi sömürü,
baskı, zulüm ve savaşların
tarihi değil,**

**aynı zamanda
halkların kıyımı,
zorla asimilasyonu ve
soykırımı tarihidir.**

Dünya Kapitalizminin "Altın Çocuğu" İsrail

Bugün dünya bir paylaşım savaşının içinden geçiyor. Savaş bir kısım ülkede aktif olarak sürüyor. Birçok ülke ise savaşın öngümünde. Savaş ocakları yeni ocakların eklenmesiyle büyüyor. Bu ülkeler genel bir savaşın ayak seslerini duyuyor ve savaşa hazırlanıyor. Bunu ülkelerin iç savaşta aldıkları önlemler ve savaş harcamalarının astronomik artışlarda görebiliyoruz. Savaşa hazırlanan her ülkede savaş halı yasaları yürürlüğe sokuluyor. Devletlerin baskı ve ideolojik aygıtları ordular, polis örgütlenmesi, gizli servisler, istihbarat organize ediyor. Savaşta emekçi sınıfların sövün milliyetçilik her fırsatı kullanıyor. İsrail'in ilk savaşa hazırlan her devleti bu düşünceleri yapıyor. Dünyanın üzerindeki her savaş psikolojisi çekiliyor. Bu savaşı yöneten Dezenformasyona bu savaşı yöneten bu çabalar analiz etme ve tepkilerle yetiyor. Savaşın güdümlü bir insan tipi olarak ortaya çıkıyor. Bugüne kadar alınmış savaşın her alanında önemli bir başarılar elde edilmiştir. İşbaşı Gazetesi önceki sayılarında ABD hegemonyasının güç kaybettiği, Doğu Akdeniz Ortadoğu ve Afrika'nın emperyalist güçler arasındaki paylaşım savaşının keskin alanlarından biri olduğu sıklıkla dile getirildi. ABD bu alanda güç kaybeden hegemonyasını İsrail'i güçlendirerek korumaya çalışıyor. 2011'den buyana bu alanda önemli bir mesafe de kaydetti. Ortadoğu'da İsrail'in karşısında yer alan Arap devletleri, Irak, Suriye ve Libya ABD, İngiltere ve Fransa'nın saldırılarıyla yerle bir edilerek bir güç olmaktan çıkartıldı. Mısır'dan sonra S. Arabistan, BAE, Bahreyn, Ürdün vb. Abraham anlaşmalarıyla İsrail'e normalleşme sürecine sokuldu.

Ama bunlar bölgede ABD hegemonyasındaki gerilemeyi durdurmaya yetmedi. Çin'in bölge ülkeleriyle (S. Arabistan, Mısır, BAE, Suriye) ekonomik, siyasi ve askeri ilişkilerinin gelişmesini önleyemedi.

SyH